

91-3
L 229

Pāvils Brūvers

**KĀ
RODAS**

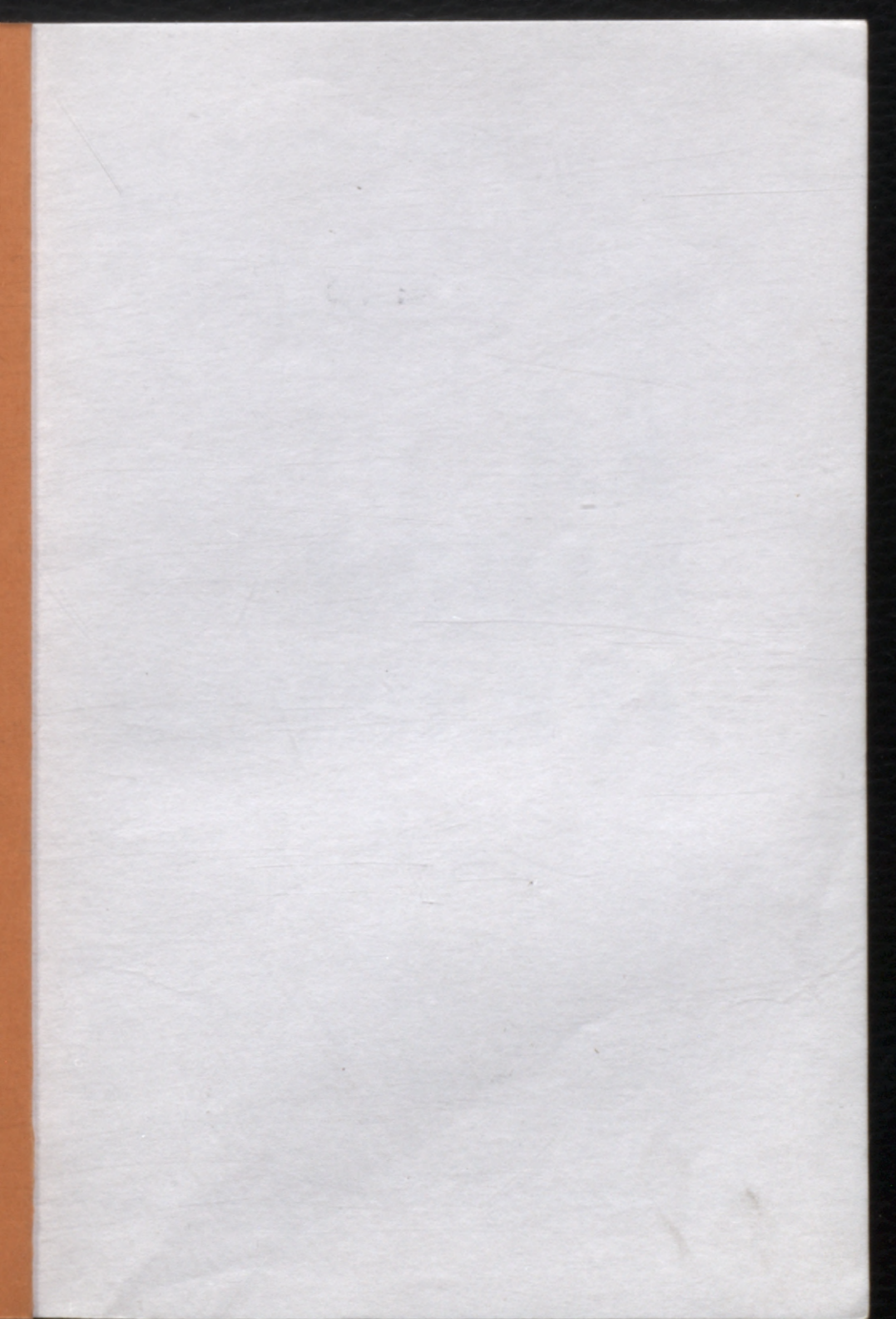
**D
I
S
I
D
E
N
T
I**

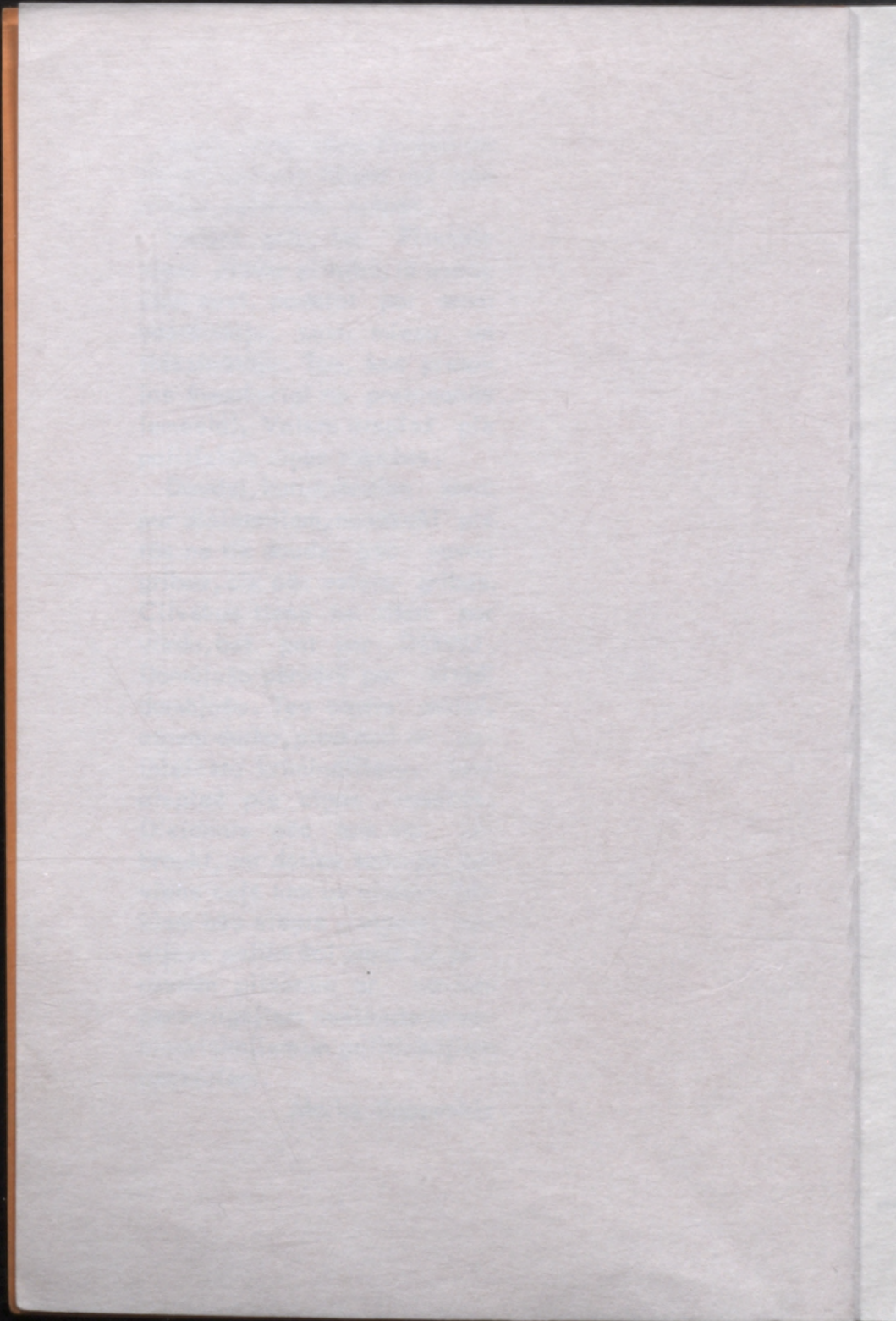
Mūsu zemē starp Pilsoni un Valsti nav vai tikpat kā nav brīvas, neitrālas telpas.

Valsts grib, lai Pilsonis viņai pieder pilnībā, tā uzsūc viņu sevī, padarot par savu sastāvdaļu, savu miesu un līdzzinātāju. Tos, kas pretojas (neatkarīgi no pretošanās iemesla), Valsts atspiež pie politiskās cīņas robežas.

Daudzi, kurus šodien sauc par disidentiem, nonākuši pie tās ne tik daudz pēc savas gribas, cik pēc valsts gribas. Cilvēkus tiesā ne tikai par vārdu, bet pat par DOMU. Domājošo pārvērš par citādi domājošo. Tev atņem maizi, atņem darbu, piedraud ar safabricētu krimināllietu. Tevi atspiež pie cīņas robežas. Disidents pēc tam var izbraukt, var doties katrogā, bet viens ceļš tam uz visiem laikiem būs slēgts - viņam neatļaus palikt šai zemē kā parastam pilsonim ar saviem personīgajiem nestandarta sabiedriskajiem un politiskajiem uzskatiem.

Marks Popovskis

PAVILS Nr. 100

1
9

KA
RODAS
DISIDENTI

ALTAIRIA JOURNAL

1948

B

L

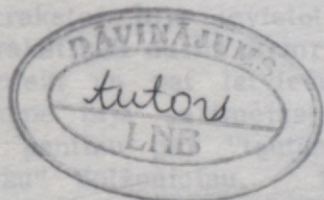
B, L

L
9

PĀVILS BRŪVERS

91-3
L 229

KĀ RODAS DISIDENTI

AUTORA IZDEVUMS

Kelnē

1978

PÄVILS BRÜVERS

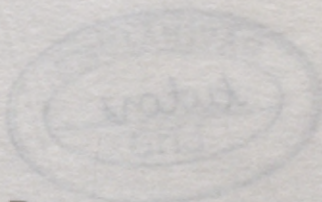
510
913
228

KA

Leivijas Nacionāle
BIBLIOTEKA

~~94-7.183~~
0304081048

DISIDENTI

© P. Brūvers

ALTONA 1877-18

1878

Kā tas sākās.

Mēs abi ar Olafu ģimenē bijām jaunākie brāļi. Kā mazajiem brāļiem mums bija pašiem savas problēmas un pašiem savi prieki. Tas nenozīmē, ka mēs abi neieklāvāmies ģimenē, bet ārpus tās mums pastāvēja sava mikropasaulīte. Tā mēs kopā uzaugām un arī, sasniedzot jauneklā gadus, bieži vien pavadījām garus vakarus un pat naktis sarunās. Bieži vien nakts stundās mēs kopīgi klausījāmies "Brīvības" raidītāja pārraides krievu valodā. Tas bija liels stiprinājums mūsu pārliecībai, jo šajos raidījumos uzzinājām par krievu opozicionāriem, viņu domām un darbiem. Mēs pārliecinājāmies, ka krievu brīvdomātāji principā ir tādās pašās domās kā mēs. Mēs pārliecinājāmies, ka Rietumos tomēr ir zināma padomju dzīves īstenība un, ka ir cilvēki un organizācijas, kas patiesi cīnās par cilvēka tiesību ievērošanu Padomju Savienībā.

Kādā aukstā ziemas vakarā mēs abi ar Olafu sēdējām uz silti sakurināta mūrīša un runājāmies. Šoreiz mūsu saruna bija par ļoti aktuālu tēmu. Visās padomju avīzēs bija noķengāts A. Solženicins, jo neilgi pirms tam Rietumos bija izdota viņa grāmata "Gulaga arhipelāgs". Laikrakstos bija ievietoti dažādi raksti, kurus parakstījuši darba pirmrindnieki, kolhoznieki, zinātnieki un pat latviešu dzejniece Mirdza Ķempe bija sarīmējusi pirms nāves vēl pēdējo pantīņu par "tautas nodevēju un ienaidnieku" Solženicinu. Vairākas Rietumu raidstacijas krievu valodā lasīja "Gulaga arhipelāgu", tā kā mēs aptuveni dabūjām iepazīties ar šīs grāmatas saturu. Mūs sa-

jūsmināja Solženicina sulīgā valoda un trāpīgie izteicieni, bet par visu vairāk viņadrosme runāt patiesību. To, ka Solženicins runā patiesību, mums var apliecināt katrs latvietis, kam arī ir laimējies palikt dzīvam šajā arhipelāgā. Viņi mums teica:

"Bija arī daudz ļaunāk. Tik šausmīgu patiesību nav iespējams aprakstīt."

Mūsu tēvs atgriezās no Sibīrijas tikai pēc Staļina nāves 1953. gadā.

Avīzēs rakstīja, ka visi padomju cilvēki ar riebumu novēršas no Solženicina, kas esot pārdevies Rietumu imperiālismam. Visi viņa darbi esot imperiālistu pasūtīti padomju īstenības apmelojumi, par kuriem viņam tiekot labi samaksāts. Mēs abi ar Olafu jutām, ka mums ir jāprotestē pret šiem rakstiem. Mūsu pārliecībai un domām tad nebūtu nekādas nozīmes, ja mēs pēc tām nedzīvotu. Mēs nedrīkstam samierināties, ka kāds nožēlojamspalpiņš raksta avīzēs visādas aplamības, balstoties it kā uz visas t. s. padomju tautas domām. Mēs bijām ierakstījuši magnetofona lentē dažus izvilkumus no "Gulaga arhipelaga" un arī A. Solženicina vēstuli padomju valdībai. Šos ierakstus mēs atskanojām daudziem paziņām un pat svešiem cilvēkiem, bet nevienu reizi nenovērojām, ka kāds būtu no tiem novērsies ar riebumu. Tieši otrādi - visi šos ierakstus klausījās ar lielu interesi un sajūsmu, un uztraucās vienīgi par radio traucētāju trokšņiem, kas reizēm raidījumu padarīja pavisam nesaprotamu. Mēs apzinājāmies ka patiesībā tautai Solženicina domas ir tuvas un viņa grāmatas lasītu gandrīz visi, ja tikai tās būtu pieejamas.

Tajā vakarā mēs gudrojām, kā lai izsa-

kām savas domas, kas līdz ar to arī būtu daudz mūsu līdzcilvēku domas. Ja mēs vienkārši rakstītu kādai avīzes redakcijai, tad neapšaubāmi mūsu raksts taisnā ceļā nonāktu Valsts drošības komitejas seifos un ar to arī šī raksta mūžs izbeigtos. Vienīgi sāktos mūsu pratināšanas un varbūt pat arests. Mums tomēr negribējās bāzt galvu cilpā gluži par velti. Mēs vēlējamies pierādīt, ka Padomju Savienībā pastāv dziļa plaša starp oficiālo viedokli un patieso tautas viedokli. Ka tāda plaša pastāv, mēs bijām pārliecināti, bet kā to pierādīt? Nevaram taču teikt, ka mums zināmi konkrēti cilvēki nedomā tā, kā ir jādoma. Šie konkrētie cilvēki tūlīt nonāktu Valsts drošības komitejas (VDK jeb KGB) rokās un tur vai nu pierādītos, ka viņi tomēr domā "pareizi", vai arī viņi izrādītos "imperiālistu uzpirkti savas dzimtenes apmelotāji", par ko saņemtu pienācīgu sodu. Viss atkal būtu pa vecam - apmelotāji sodīti, nesaprašas pamācīti un Padomju Savienībā viss būtu vislabākajā kārtībā. Kā lai tiek cauri šai velnišķīgajai mašīnai?

- Varbūt izgatavot aptaujas anketes?

- Čeka noķers pirmajās dienās!

- Jautājumus vajadzētu uzstādīt par ikdieniskām lietām, no kurām jau var secināt par cilvēka attieksmi pret partijas ideoloģiju.

- Jā, doma laba, vienīgi grūti būs to realizēt. Kas mums pavairos šādas anketes?

- Ja sastādām pavisam nevainīgus jautājumus, tad varam pat mēģināt tos dot nodrukāt kādā tipogrāfijā. Nevar jau arī zināt, vai redakcijas drīkst pieņemt privātus pasūtījumus?

Šajā vakarā mēs pārdomājam daudz da-

žādu iespēju ,kā lai šo domu realizē , bet vienmēr atdūrāties pret rūgto īstenību , ka privāti šādu lietu uzsākt ir gandrīz bezcerīgi. Un tomēr mēs nolēmām to īstenot.

Ko tad mēs jautāsim ,kam jautāsim un cik cilvēku vajadzētu aptaujāt ,lai mūsu aptaujas datus varētu uzskatīt par patiesiem? Nolēmām aptaujāt jaunatni ,ieskaitot arī tādus , kas paši sevi uzskata par jauniem. Kādā žurnālā izlasīju ,ka ,lai iegūtu patiesus datus par Latvijas iedzīvotājiem ,tad nepieciešams aptaujāt 10 tūkstošus. Tā kā mēs domājam aptaujāt tikai rīdziniekus ,tad mums vajadzētu 5000 ankešu. Tas tomēr mūsu vajajām iespējām bija daudz par daudz. Nospriedām ,ka labi būs ,ja savāksim 2000 aizpildītu ankešu.

Tagad galvenais darbs - sastādīt jautājumus ,lai tie no pirmā acu uzmetiena neliktos politiskas dabas ,bet lai mēs arī iegūtu vajadzīgo statistiku par iedzīvotāju attieksmi pret mums interesējošiem jautājumiem. Svarīgi bija ,lai aptaujājamie nesaprastu , kādam nolūkam šīs anketes domātas. Daži , zinādami ,ka šīs anketes tiks izmantotas ,lai pierādītu padomju cilvēku neapmierinātību ar pašreizējo sistēmu ,nobītos šādā aptaujā piedalīties. Citi atkal ,to zinādami , pastiprināti sabiezinātās krāsās izteiktu savu neapmierinātību. Vienā vai otrā gadījumā ciestu aptaujas kvalitāte. Ilgāku pārdomu rezultātā nolēmām anketes izgatavot krievu valodā , lai šajā aptaujā varētu piedalīties arī sveštautieši ,un krievu valodā ankete arī izskatītos oficiālāka. Bez tam ,mēs bijām nolēmuši paskaidrot ,ka aptaujas autors ir kāds Maskavas universitātes socioloģijas students. kas šo ap -

tauju vēlas izmantot savā diplomdarbā. Šī versija mums likās vispieņemamākā un, kā izrādījās, tad tai arī gandrīz visi noticēja.

Anketei bija jābūt anonīmai, lai cilvēki uzdrošinātos izteikties brīvi. Tāpēc pirmie jautājumi bija par vecumu, izglītību, nodarbošanos un tautību. Tad sekoja jautājums:

" Vai Jūs esat apmierināts ar savu darbu?"

Šim jautājumam dotas trīs iespējamās atbildes - 1. Apmierināts, jo labi nopelnu; 2. Apmierināts, bet slikti nopelnu; 3. Neapmierināts. Kāpēc

Atbildes uz šo jautājumu dotu pierādījumu tam, ka Rīgā lielais vairums strādājošo nav apmierināti ar savām algām. Sevišķi smags stāvoklis ir tieši mediķiem un lielai daļai intelektīģences, kas neatrodas vadošos postenos. Visi mediķi, kas aizpildīja anketes, uz šo jautājumu atbildēja ar 2. variantu. Viņi ir apmierināti ar savu profesijas izvēli, viņi mīl savu darbu, bet neviens ierindas ārsts no savas algas nevar uzturēt savu ģimeni un normāli dzīvot. Vēl bēdīgāks stāvoklis ir medicīnas māsām un tās parasti ir spiestas strādāt uz 1,5 un pat 2 slodzēm. Bez tam, gandrīz katra māsa piepelnās ar privātu slimo kopšanu vai injekciju izdarīšanu saviem slimajiem kaimiņiem un paziņām, kas pēc padomju likumiem ir aizliegts.

Rūpnīcas strādnieki, kas mēnesī nopelna virs 150 rubļiem, uzskata, ka viņu alga normāla un par nabadzību nesūdzas.

Jautājumam " Kā Jūs pavadāt savu atvaļinājumu?" bija dotas sekojošas iespējamās atbildes: 1. Latvijā; 2. PSRS kūrortos; 3. Ārzemju ceļojumos un citur.....

Tālāk sekoja jautājums: " Kā Jūs vēlētos pavadīt savu atvaļinājumu?". Šis jautājums iz -

rovocēja atbildi uz to, kāpēc padomju darba rūķi savos atvaļinājumos tik maz apmeklē ārzemes. Atbildes uz šiem jautājumiem uzskatāmi parādītu, ka padomju strādnieks nevar savu atvaļinājumu pavadīt tā kā gribētos. Lielais vairums strādnieku savus atvaļinājumus pavada uz laukiem vai mājās, bet gandrīz visiem ir vēlēšanās atvaļinājumā ceļot, un it sevišķi uz ārzemēm, kur parastajam "mirstīgajam" nav cerību tikt. Ceļošana pa Padomju Savienību padomju strādniekam arī nemaz nav tik vienkārša, jo pārpildītajās viesnīcās gandrīz nekad nevar atrast vietu pārnakšņošanai. Padomju propaganda apgalvo, ka padomju iedzīvotāji nebrauc ārzemju ceļojumos tāpēc, ka viņi nemaz tos nevēloties. Viņiem daudz labāk patīkot ceļot pa Padomju Savienību. Atbildes uz šiem jautājumiem pierādītu pretējo.

Padomju ideologi ļoti cenšas izplatīt tādu jēdzienu kā padomju patriotisms. Ar šo "padomju patriotismu" aizlāpa visus bīstamos padomju ekonomikas caurumus. Padomju darbaļaudis strādājis patriotisku jūtu dzīti, nevis naudas dēļ. Nauda, protams, vēl esot vajadzīga, lai varētu nopirkt pārtiku un apģērbu. Tāpēc arī strādnieki neatsakoties no savām algām, bet esot bijuši gadījumi, kad strādnieki atteikušies no par daudz lielām algām. Uz to viņus esot pamudinājis t. s. padomju patriotisms. Ar "padomju patriotismu" izskaidroja arī obligāto obligāciju pirkšanu. Cik gan miljardus toreiz padomju vara neizsūca no nabaga padomju vergiem! Atceros, kad mācījos pamatskolas 3. klasē, latviešu valodas stundas laikā mūsu klasē ienāca skolas kancelejas darbiniece un skaļi jautāja:

"Skolotāja Rozentāle, vai jūs nevēlaties nopirkt kādas obligācijas?"

Skolotāja piesarka un samocītā smaidā atbildēja, ka gribot gan kādu nopirkt. Daži skolnieki iespurdzās, bet ātri apklusa, jo obligāciju pārdevējas skats nemaz vairs nebija tik smaidīgs kā ienākot. Daudzi bērni jau šajā vecumā zināja, ko nozīmē šī brīvprātīgā obligāciju pirkšana. Vecāki saviem bērniem nevarēja atļauties nopirkt jaunas drēbes vai jaunu somu, jo bija jāpērk obligācijas par lielām summām.

- Varbūt jūs, skolotāj, paņemsiet divas par 200 rubļiem (vecā naudā)?

Skolotāja Rozentāle rakājās pa savu naudas maku un, skaitīdama varbūt savu pēdējo naudu taisnojās:

"Man pašreiz vairāk nav naudas. Varbūt, ka šoreiz es paņemšu tikai vienu."

Obligāciju pārdevēja tomēr neatkāpās un salkanā tonī skaidroja, cik ļoti vērtīgas ir tieši šīs obligācijas un noteikti vajagot paņemt vismaz divas.

"Naudu jūs varēsiet atnest rīt, es varu pagaidīt līdz rītdienai, bet rīt gan noteikti vajadzētu, jo man jānodod nauda tālāk."

Tā veikli čalojot, obligāciju pārdevēja izgāja no klases, atstādama uz skolotājas galdiņa divas obligācijas par 200 rubļiem. Skolotāji pamatskolās toreiz mēneša algā saņēma līdz 800 rubļiem. Tagadējā naudā pārvēršot, tas būtu 80 rubļu. Šis ir tikai viens piemērs, kā "brīvprātīgi" tika pirktas obligācijas, izmantojot stāvokli, kad skolotāja nevar neko iebilst. Ja skolotāja tomēr būtu atteikusies nopirkt abas obligācijas, tad viņas rīcība būtu bijusi "nepedagoģiska". Tūlīt pēc

ši "teātra" skolotāja mums paskaidroja, cik ļoti svarīgi ir pirkt obligācijas, ka tās nodrošinot mūsu visu labklājību, un ka tas esot katra apzinīgā strādājošā pienākums. Vai tas bija apzinīgo, vai neapzinīgo, to mes nesapratām, bet, ka tas bija visu obligāts pienākums, mēs visi sapratām.

Tāda pati laupīšana, tikai nu jau mazākos apmēros, Latvijā notiek joprojām. Šoreiz tādā pašā veidā "brīvprātīgi" pērk dažādas loterijas biļetes. Daudzās darba vietās algas dienās spiež nopirkt DOSAAF loterijas biļetes. Tāpat studentiem uzspiež pirkt šīs pašas biļetes. To parasti nokārto tā, ka zināmu skaitu biļešu izdala studentu grupu vecākajiem, kuriem tās jāpārdod savas grupas studentiem. Noteiktā laikā grupu vecākajiem jāatdod nauda biļešu izplatītājam, kas parasti ir kāds komjaunatnes vai partijas darbinieks. Atteikšanās ir neiespējama: "Jūs to pat par padomju inteligenci, kas ir ne tikai sava darba pildītāji, bet arī sabiedriski darbinieki, sabiedrības audzinātāji. Uzskatiet šo par savu pirmo sabiedrisko uzdevumu un, ja jūs to nevarat izpildīt, tad jāpadomā, vai vispār ir mērķtiecīgi jums tālāk studēt." Pret šādiem argumentiem neko nespēj iebilst pat vislielākais brīvprātības principu cienītājs.

Avīzēs reizēm parādījās raksti, ka ienākumi no DOSAAF loterijas tiek izmantoti valsts aizsardzībai, un ka tieši tāpēc šīs loterijas biļetes pērkot visplašākās tautas masas. Bez tam, varot arī laimēt dažādas vērtīgas mantas, bet tas gan neesot noteicošais, kāpēc ļaudis tās tik daudz pērkot. Tas, zināmā mērā, varētu būt taisnība, jo pēdējos gados nav dzirdēts, ka kāds būtu ko nozīmī-

gu šajā loterijā laimējis. Lielais vairums tās nopērk, nevarēdami atkauties no uzmacīgajiem biļešu pārdevējiem. Apzinoties šos apstākļus, mēs savā aptaujas anketā ietilpinājām jautājumus: "Vai Jūs pērkat loterijas biļetes? Kādā nolūkā Jūs tās pērkat?" - un dotas trīs iespējamās atbildes: 1. Veicināt valsts stiprību; 2. Vēlēšanās laimēt; 3. Sportiskas intereses pēc. Pēc šīm iespējamām atbildēm bija atstāta vieta, kur uzrādīt citus iemeslus, kāpēc pērk vai nepērk loterijas biļetes. Dabīgi, ka lielais vairums loterijas biļetes bija pirkuši, vēlēdamies kaut ko laimēt, un daži jokdari bija pasvītējuši pirmo iespējamo atbildi - veicināt valsts stiprību, zemāk norādot, ka loterijas biļetes iegādājušies nelabprāt.

Jautājums: "Kādas radiopārraides Jūs visbiežāk klausaties, un ko Jūs vēlētos dzirdēt biežāk radio programmās?" bija uzstādīts tāpēc, lai rīdziniekiem būtu iespēja izteikties pret nejēdzīgajām Rīgas radiofona ziņām un politiskajiem komentāriem. Bieži vien ziņas nevarēja uzzināt neko vairāk kā tikai to, cik litru piena izslaukusi kāda slaucēja, cik tonnu ogļu atskaldījis kāds varonīgs krievs kādā tālā Padomju Savienības nostūrī un cik tonnu čuguna apņēmies izliet kaut kādas grūti izrunājamas fabrikas strādnieki. Visas lielās uzvaras darba frontē esot kārtējā PSKP kongresa, personīgi Leonīda Iljiča Brežņeva vai kāda speciāla partijas aicinājuma iedvesmots. Nevar teikt, ka Latvijā šīs runas uzņem ar naidu vai sašutumu, jo cik tad ilgi cilvēks spēj dusmoties! Drīzāk pret šīm runām izturas kā pret niķīgu, slimu bērnu, kuram nav cerību

uz izveseļošanas - pamuldēs pamuldēs un nomierināsies. Ja tomēr šis "bērns" izveseļotos, tas neapšaubāmi būtu liels prieks visiem radioklausītājiem.

Mēs nolēmām šajā aptaujā noskaidrot cilvēku attieksmi pret partijas organizētajām svētku demonstrācijām un obligātajām sestdienas talkām. Saprotams, ka šādu jautājumu mēs nevarējām uzstādīt tieši. Tas bija kaut kādā veidā jāmaskē, bet tam bija jābūt, jo savāktie dati noteikti izrādītos krasā pret-runā ar jūsmīgajiem avižu rakstiem par šīm tēmām. Kā tad tiek organizēta svētku demonstrācija Rīgā? Es četrus gadus mācījos Rīgas Medicīnas institūtā un pirmos divus gadus biju savas mācību grupas vecākais, kurā ietilpa 12 studentu. Man kā grupas vecākajam bija jāgādā, lai visi mani studenti piedalītos svētku demonstrācijā. Mūsu kuratori draudēja:

"Kas bez attaisnojoša iemesla neierādīsies svētku demonstrācijā, tam atņems stipendiju uz visu semestri un, bez tam vēl, būs jāierodas uz pārrunām pie biedra Kairova!"

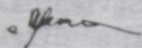
Kairovs oficiāli skaitījās rektora vietnieks audzināšanas darbā, bet praktiski nodarbojās tikai ar ziņotāju tīkla izveidošanu institūtā. Dažiem studentiem viņš pat ir piedāvājis naudu, lai tie izspiegotu savus tuvākos biedrus. Kairovs bija tas, ar kuru parasti studentus baidīja, un studenti no viņa arī bijās. Bija atļauts no katras grupas neierasties diviem un, lai šo atļauju saņemtu, vajadzēja iesniegt rakstisku lūgumu. Tiem, kas stipendiju vispār nesapēma, nebija vairs ko zaudēt, un tie demonstrācijā neie-

radās, bet pārējie sacentās iesniegumu sa-
cerēšanā. Lūk daži no tiem!

R.H. viedokāni Ašlmanai
Liliana. Padro. Edmundam

1890 g 20 mē

Lūdzu atbilst mani ar
sveiku demonstrāciju ja- nāra
ar to, kas šeit būtu un
lepā, ja mē ucaimā

1890 g 21.5

R.H. viedokāni Ašlmanai
Liliana. Padro. Edmundam

unmyon

Lūdzu atbilst mani ar sveiku
demonstrāciju ja- nāra, ar
sveiku arbraucēt uz šim mē 200
man mē kumār ucaimā

A.H. viedokāni

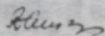
1890 g 25.5

R.H. viedokāni Ašlmanai

A.H. viedokāni Ašlmanai
Liliana. Padro. Edmundam

unmyon

Lūdzu atbilst mani ar
demonstrāciju ja- nāra ar to, kas
reputāciju un ar to, kas reputāciju
un ar to, kas reputāciju

1890 g 26.05

Es saņēmu desmit lūgumus atbrīvot no svētku demonstrācijas. Tieši tik daudz, cik studentiem no manas grupas pavēlēts ierasties uz demonstrāciju. Lūk, šī mana pieredze svētku demonstrāciju organizēšanā neliecina ne par studentu politisko aktivitāti, ne sajūsmu. Toties prese, radio un televīzija ir pilna jūsmīgu apgalvojumu: " Atkal Rīgas darbaļaudis un studenti lielā vienprātībā demonstrē savu bezgalīgo uzticību un mīlestību Padomju Savienības Komunistiskajai partijai, kuru dibinājis dižais Ļeņins u.t.t."

Arī strādnieki ar dažādiem papēmieniem tiek spiesti piedalīties šajās demonstrācijās. Strādniekam tomēr nevar atņemt viņa algu kā studentam stipendiju, bet padomju strādniekam ir vēl kas cits, ko viņš var zaudēt, ja iegūst priekšnieku nelabvēlību. Vislielākā dāvana, uz ko lielais vairums padomju strādnieku cer, iestājoties darbā kādā rūpnīcā, ir dzīvoklis. Ne katrā darba vietā var tikt pie dzīvokļa, bet kurā var, tur sevišķi jācenšas nenonākt sliktās attiecībās ar priekšniecību. Tāpat jānopelna atļauja jauna automobiļa iegādei... Tā kā arī strādniekam netrūkst dažādu sīkumu, kuru dēļ labāk neatļauties tādu izlēcienu kā neierašanos uz svētku demonstrāciju. Šādas demonstrācijas tiek organizētas divas reizes gadā, 1. maijā un 7. novembrī, un tās pierādot demonstrāciju brīvību Padomju Savienībā. Lūk uz ielām iziet strādnieki, zinātnieki, skolotāji, studenti - visplašākās tautas masas lielā vienprātībā iziet demonstrācijā, un neviens tiem nevar aizliegt šīs tiesības! Jāatzīmē, ka šī iziešana uz ielām nozīmē noiet garām partijas un valdības tribīnēm, kuras apsargā

milzīgs daudzums miliču un zaldātu, un tūlīt izklīst pa mājām. Tūlīt aiz tribīnēm visi karogi tiek nolaisti, dižvīru bildes sabāztas automašīnās un varenā strādnieku kolona pajūk kā nebijusi.

Tāda pati "polītiskā vingrošana", tikai vēl ar ekonomisku nozīmi, ir komunistiskās sestdienas talkas. Strādnieki katru gadu Ļeņina dzimšanas dienai par godu nolemjot rīkot sestdienas talku, kurā strādnieki strādājot ļoti čakli, pārpildot dienas normu. Par šo dienu strādnieki algu nesapem, jo to esot nolēmuši atvēlēt kādam īpašam pasākumam. Bieži to novēlēja palīdzībai Vjetnamai. Lūk piemērs šādai "novēlēšanai"!

1971. gada vasarā pēc 1. kursa beigšanas lielāko daļu studentu nosūtīja uz laukiem. Tur studentiem bija jāpavada savu t. s. trešo darba semestri būvdarbos. Vasarās tiek organizētas studentu celtniecības vienības ar militāru disciplīnu. Katrai vienībai ir komandieris un komisārs, kas atbildīgs par dažādām propagandas padarīšanām vienībā un vēl cīnītāji. Tie ir it kā ierindnieki, kas izpilda darba "kaujas" uzdevumus. Arī es nokļuvu tādā studentu celtniecības vienībā un, tā kā man bija kaut kādas zināšanas celtniecībā, tad mani ievēlēja par šīs vienības komandieri. Kādu dienu es sapēmu vēstuli no komjaunatnes centrālās komitejas. Vēstule bija krievu valodā un tajā bija izteikts aicinājums "izvest" svētdienas talku. Svētdiena bija paredzēta mūsu vienīgā brīvdiena, jo bija dots rīkojums strādāt sešas dienas nedēļā. Šīs vēstules saturs īsumā, saglabājot tās stilu un izteiksmi:

VISIEM LATVIJAS APVIENOTĀS STUDENTU
VIENĪBAS "LATVIJA - 71"
CĪNĪTĀJIEM.

Cilvēks dzimis uz zemes, kuru daba tam atvēlējusi dzīvošanai. Bet tomēr cilvēks ir pārvarējis zemes pievilksanas spēku un ir izrāvies visuma okeānā, kas slēpj sevī daudz briesmu un pārsteigumu. Un tomēr cilvēks ar to bezbailīgi cīnās. Šī cīņa nevar būt bez upuriem. Šajā cīņā savas dzīvības ir atdedzuši komunisti Georgs Dobrovoļskis, Vladislavs Volkovs un Viktors Pacajevs. Viņu vārdus neaizmirsīs padomju tauta un visa pateicīgā cilvēce.

Jūs, studentu celtniecības vienību dalībnieki, atbalstiet Altaja novada Latvijas celtniecības vienības iniciatīvu (komandieris Taranuhins, komisārs Nasirovs) par svētdienas talkas izvešanu, kas būtu veltīta bojā gājušajiem kosmonautiem.

Šajā dienā iegūtie līdzekļi tiks izlietoti bojā gājušo kosmonautu pieminēšanai.

Mūsu pašreizējais darbs - liecība par uzticību padomju tautas varonīgajām tradīcijām, par gatavību stāties kritušo varoņu vietā.

Pēc vispārējās komandieru sapulces
rīkojuma Latvijas studentu vienību
komisārs

Kaulakans

Neilgi pēc tam mani izsauca uz štābu un paskaidroja, ka jūlija mēneša laikā ir

jāizkārto divas svētdienas talkas - piemi- nekļa būvei bojā gājušajiem kosmonautiem un vēl palīdzībai Vjetnamai. Šajās talkās esot jāpiedalās visiem studentiem un par to esot jāgādā man. Man esot jāastāda vienī- bas studentu saraksts un jāatzīmē, cik katrs šajās talkās ir nopelnījis. Tad attiecīgi visu to naudu jānogādā štābā.

Kaut arī mums bija piekodināts, ka jā- strādā sešas dienas nedēļā un svētdienas talkas jāriko svētdienā, mēs sestdienās dar- bā negājām. Šīs abas obligātās talkas mēs izkārtojām tā, ka pieteicāmies palīgā kolhoz- niekiem siena novākšanā. Mēs viņiem palī- dzējām divas dienas - sestdien un svētdien. Ar to varējām uzskatīt, ka divas talkas ir notikušas, un atlika vienīgi noformēt doku- mentus un aprēķināt ienākumus. Izrādījās, ka katrs students kolhoza siena pļavā ir nopelnījis 60 kapeikas dienā. Tātad par di- vām darba dienām 1 rublis 20 kapeikas. Sa- vācu no katra nopelnīto naudu, noformēju visus dokumentus un devos uz štābu. Štābā mani izsmēja un teica, ka viņus neapvedīšot ap stūri. Minimāli no katra studenta esot jāsaņem 6 rubļi - 3 rubļi par katru talku. Es rādīju visus dokumentus un teicu, ka abas talkas ir godīgi notikušas un mēs ne- esam vainīgi, ka kolhozā par vienu darba dienu maksā 60 kapeiku. Mani argumenti štābā nevienu neapmierināja, un tad es sa- ņēmu "kaujas pavēli": "Līdz 15. augustam tev jābūt šeit ar 180 rubļiem, pretējā ga- dījumā tev darba semestri neieskaitīs!". Ko studentam nozīmē, ja neieskaita darba se- mestri, mēs visi zinājām labi - tas nozīmēja izslēgšanu no institūta.

Atbraucis atpakaļ savā vienībā es studentiem pastāstīju, kāda ir situācija, un ar ko man draud, ja naudu nesavāksu. Nevienam tik daudz naudas nebija, un es gāju uz kolhoza valdi lūgt kādu avansu, lai mēs laikā varētu nomaksāt pieprasīto naudu. Es kolhoza priekšsēdētājam apsoliju, ka mēs vēl kādu reizi palīdzēsim siena novākšanā, un tikai tad viņš piekrita izmaksāt katram tikai 5 rubļu avansu. Beidzot sadabūju vajadzīgo summu un aizvedu to uz štābu. Štābā bija ar mani apmierināti, bet piebilda, ka citas vienības minētajās svētdienas talkās esot nopelnījuši vairāk naudas. Kopā tai vajadzētu būt milzīgai summai, ja no katra Latvijas studenta tika iekasēti minimāli 6 rubļi un pat vēl vairāk. Puse no šiem līdzekļiem esot paredzēta Vjetnamai, bet otra puse pieminekļa būvei. Vai šie līdzekļi aizgāja uz Vjetnamu vai nē, to mēs neviens nezinām, toties mēs visi zinām, ka līdz pat šai dienai Rīgā vēl nav parādījies piemineklis trīs bojā gājušajiem kosmonautiem. Laikam tomēr Latvijas komjaunatnes centrālajā komitejā šo kosmonautu vārdi, pretēji solītam, ir piemirsušies.... "Padomju Jaunatne" 1976. gada vasarā publicēja rakstu, ka Latvijas studenti esot nolēmuši vienas talkas dienas algu ziedot pieminekļa būvei Tēvijas kara varoņiem. Kāds mans draugs aizrakstīja "Padomju Jaunatnes" redakcijai vēstuli ar lūgumu kaut ko tuvāk paskaidrot par šo studentu rīcību un īsumā dot šīs studentu kustības vēsturisko apskatu - vai šī ir pirmā tāda veida studentu aktivitāte, jeb vai agrāk studenti par saviem līdzekļiem jau būtu kādus pieminekļus uzcēluši? Šī vēs-

tule palika bez atbildes. Dabīgi, ko gan viņi varēja atbildēt? Vai viņi varēja teikt, ka 1971. gada vasarā studenti savāca milzīgus līdzekļus bojā gājušo kosmonautu piemineklim, bet, kur palika nauda, to viņi nezina? Var gadīties arī, ka zin, bet tieši tāpēc viņiem jāklusē vēl jo vairāk.

Tas īsumā par to, kā tiek organizētas talkas un ko dara (pareizāk nedara) ar talkās iegūtiem līdzekļiem. Tāpēc mēs bijām nolēmuši savā aptaujas anketē iekļaut arī jautājumu par sestdienas talkām. Vai tiešām visi dodas uz obligātajām talkām ar tādu pacilātību, ar tādu sajūsmu un ar tādu politisko pārliecību, kā to bagātīgi iztēlo padomju prese? Vienīgo iespēju mēs atradām par šīm lietām apjautāties it kā starp citu: "Kādos sabiedriskos masu pasākumos Jūs labprāt piedalāties?". Tālāk dotas iespējamās atbildes: dejas, tematiskie vakari, kino izrādes, svētku demonstrācijas un sestdienas talkas. Vēlamās atbildes lūdzām pasvītrot. Šeit cilvēkiem bija iespēja atklāti pateikt, vai viņi demonstrācijās un talkās piedalās labprāt vai nelabprāt. Tas, ka lielais vairums šajos partijas organizētajos pasākumos piedalās, bija skaidrs, bet vai viņi tajos piedalās no laba prāta, tas tīri dokumentāri parādītos mūsu aptaujas anketēs.

Tā kā līdz apcietināšanas dienai mēs savācām tikai 107 aizpildītas anketes, tad pēc tām nekādu statistiku nevaram dot, bet to mēr der atzīmēt, ka no šiem 107 cilvēkiem demonstrācijās labprāt bija piedalījušies mazāk kā viena ceturtdaļa, bez tam tie galvenokārt bija krievi. Sestdienas talkās labprāt piedalījās nedaudz vairāk. Tie galveno-

kārt bija garīgā darba darītāji, kuriem, bieži vien, nav nekas pretī "izlocīt kaulus" brīvajā sestdienā.

Pēdējais jautājums bija tas, kas visvairāk satracināja čekistus, proti: "Novērtējiet pašreizējo situāciju mūsu zemē pēc piecu ballu sistēmas un dodiet īsu pamatojumu." Šis jautājums ir ļoti izplūdis, bet vēl tiešāk nebija iespējams jautāt. Ja mēs jautātu, kā padomju cilvēki vērtē padomju valdības politiku un tās sasniegumus, tad katram uzreiz būtu skaidrs, ka te ir darīšana ar neoficiālu aptauju, jo katram padomju cilvēkam ir zināms, ka viņam padomju valdības politiku apspriest nav atļauts. Visiem skaidrs arī būtu tas, ka piedalīties tādā aptaujā ir bīstami. Šis jautājums, novērtēt pašreizējo situāciju mūsu zemē, ir katram saprotams pēc viņa spējām un interesēm. Ko nozīmē "pašreizējā situācija", katrs var brīvi variēt. Ar vārdu "pašreizējā" var saprast burtiski to brīdi, kad aptaujājamais izpilda anketi. Ar šo vārdu var saprast arī noteiktu laika sprīdi, kā padomju varas laiku, kas arī ir pašreizējais laiks. Lai novērtētu pašreizējo situāciju, tad jābūt arī skaidram kādu situāciju vērtēt. Tāpēc mēs lūdzām arī zemāk paskaidrot, kas tā ir par situāciju, kuru novērtē. Skaidrs bija tas, ka katrs ar "pašreizējo situāciju" sapratīs situāciju, kura viņam pašam šķiet vissvarīgākā. Tā mums rastos iespēja aptaujas ceļā iegūt datus par to, kas cilvēkam liekas visnozīmīgākais, ko cilvēki sagaida no padomju varas un ar ko viņi nav apmierināti.

Pie iespiedmašīnām vai pavairojamām ierīcēm padomju cilvēkiem nav iespējams pie-

klūt . Padomju Savienībā esot preses brībrīvība. Tātad likumīgi padomju cilvēkiem ir atļauts brīvi lietot savām vajadzībām vias drukāšanas iespējas. Vai mēs varētu aiziet uz kādu tipogrāfiju un pasūtīt vajadzīgo daudzumu ankešu? Likums mums to nodrošina. Tad kāpēc mēs tā nedarījām? Šeit atkal nākas saskarties ar visraksturīgākajām padomju sistēmas īpatnībām, ka pastāv skaisti , cilvēcīgi likumi, kuriem vienmēr seko mazs vārdiņš "bet". Šis mazais vārdiņš izrādās tik liels, ka pret to navar pastāvēt pat pats likums. Teikuma daļa, kas seko aiz šī vārda "bet", absolūti noliedz teikuma pirmo daļu. Piemēram: Padomju Savienībā pastāv preses brīvība, bet ir atļauts iespiest un izplatīt tikai tādus darbus, kas kalpo strādnieku šķiras interesēm. Ja jau ir atļauts iespiest tikai tādus darbus, kas kalpo t. s. strādnieku šķirai, tad kaut kādi citi darbi ir aizliegti un, ja kaut ko aizliedz iespiest un izplatīt, tad kāda runa vispār var būt par preses brīvību? Parasti pirmais un pēdējais propagandistu, muitinieku un KGB ierēdņu arguments ir: "Padomju valsts nepieļaus izplatīt savā zemē pornogrāfiju vai kara propagandu!" Dabīgi ceļas jautājums, kas tad īsti ir tā "strādnieku šķira" Padomju Savienībā, kurai jākalpo visiem gara darbiniekiem? Kurš iztiesās, kas ir šis strādnieku šķiras interesēs un kas ir pret tām? Es uzskatu, ka mūsu aptauja ir pat šīs mistiskās "strādnieku šķiras" interesēs. Čekistiem nešaubīgi bija skaidrs, ka mūsu aptaujas anketes ir "padomju tautai naidīgas".

Tā kā pati no sevis atkrita iespējamība pasūtīt mūsu anketes tipogrāfijā un tik

pat neiespējami mums būtu pieklūt kādam gaismas kopijas aparātam, palika vienīgā iespēja - pavairot anketes mašīnrakstā. Arī tas nemaz nav tik viegli izdarāms, jo mūsu anketes bija krievu valodā un 2000 eksemplāru ir diezgan ievērojams mašīnraksta lokšņu skaits. Olafam izdevās pierunāt pazīstamu mašīnrakstītāju par 30 rubļiem izgatavot mums 1000 ankešu. Iesākumā mēs domājām ar to arī apmierināties un, ja ankešu izplatīšana veiktos labi, tad pasūtīt ot-ru tūkstoti.

Pirmās gatavās anketes saņēmām pēc nedēļas. Varēja sākties izplatīšanas darbs. Tas tomēr nebija nemaz tik vienkārši, kā mums sākumā bija licies. Visus savus draugus un paziņas mēs apjautājām ātri, bet kā tikt klāt plašākām masām? Mēs gudrojām dažādus projektus, kā varētu aptaujāt rūpnīcu strādniekus, vienkārši garāmgājējus, studentus, bet visi šie veidi bija saistīti ar ātru iekrišanu. Nospriedām labāk vākt atbildes ilgāk, nekā steigties, riskējot ātri iekrist. Mēs centāmies iesaistīt ankešu izplatīšanas darbā arī savus draugus. Tā mums izdevās aptaujāt arī dažus rūpnīcas strādniekus, skolniekus un inteliģenci.

Ļoti raksturīgs aptaujājamo cilvēku jautājums bija: "Kā jāaizpilda ankete - tā, kā tas ir vajadzīgs vai tā, kā es domāju?" Šo jautājumu, izplatot anketes, mēs dzirdējām ļoti bieži. Tas ir ļoti raksturīgs padomju cilvēkiem, kam no bērnu dienām ir iemācīts runāt nevis to ko domā, bet to ko "vajag". Nerunāt to kas ir, bet gan to, kam būtu jābūt pēc padomju ideologu teorijām. Tieši kā viduslaikos - jo launāk faktiem! Tu

faktiski apzinies, ka esi nebrīvs un nabags, bet tā kā padomju ideologi apgalvo, ka tu esi visbrīvākais cilvēks pasaulē un ka materiāli tu esi labāk nodrošināts par kapitalismā smokošajiem vergiem, tad tu zini, ka tev oficiāli tam ir jāpiekrīt. Savu neapmierinātību tu vari izteikt mājās vai saviem draugiem. Te pēkšņi pienāku es un piedāvāju brīvi izteikt savas domas "oficiālā" aptaujas anketē. Tas padomju cilvēkam ir kaut kas neparasts: "Vai tiešām es varu rakstīt visu tā kā domāju?" Kad viņš saņem atbildi, ka aptaujas organizētājiem šoreiz interesē tieši katra cilvēka patiesās domas, tad viņš apjukumā konstatē, ka viņam nav nevienas konkrēti formulētas domas. Pastāvīgi iekšā gruzdēja neapmierinātība ar darba apstākļiem, nepatika pret uzbāzīgo partijas propagandu, mūžīgie uztraukumi par neiespējamo apgādi, pārpildītie autobusi, krievi visās malās...

- Jā, ko tad lai īsti es tur rakstu?

- Vispirms jau izglītību, nodarbošanos, vecumu un tautību.

- Vai pēc rokraksta nevarēs pateikt, kas to rakstījis?

- Domāju, ka nē, bet ja baidies, tad varu to aizpildīt es ar savu roku, tu tikai saki, ko lai es rakstu.

Daži šim piedāvājumam piekrita. Divām anketēm, kuras es biju aizpildījis ar savu roku, čekistiem izdevās atrast īstos autorus, bet pārējās pieskaitīja man kā falsifikācijas. Lielais vairums cilvēku, kas piedalījās aptaujā, uz visiem jautājumiem atbildēja ātri, vienīgi pēdējais gandrīz visiem sagādāja grūtības. Pirmkārt, nav jau padomju cilvēkam

А Н К Е Т А

При заполнении анкеты ответ подчеркнуть. Если он не совпадает с Вашим, в дополнительной строке укажите свой ответ. Можно подчеркнуть все ответы. Анкету можете заполнить на латвиском языке.

С образование ... 9. klase ... Род занятий ... galda darbinājs ...
 Возраст ... 53 ... Национальность ... latviskijs.

I. Удовлетворены ли Вы своей работой?

1. Удовлетворен, хорошо зарабатываю 2. Удовлетворен, но мало зарабатываю 3. Не удовлетворен

Почему ... nav nevādas darības tehnikas

2. Где Вы проводите свой отпуск?

1. В Латвии 2. На курортах СССР 3. В поездках за границей

и другие ... strādāji savā dārnā

Как бы Вы хотели провести свой отпуск?

..... gribētu atpūsties vai airbraukt uz ārķem

3. Купили ли Вы лотерейные билеты /ЛОСААФ, Спортлото, облигации, лотереи Латвийской ССР и др./? Ваша цель?

1. Повисить 2. Желание выиграть 3. Спортивный интерес

..... darbā līva nāpirt

4. В каких общественно-массовых мероприятиях Вы с удовольствием участвуете?

1. Тематические вечера 2. Театр 3. Кино
 4. Демонстрации 5. Общественные субботники 6. Вечера танцев

и другие ... labprāt vēl eju uz koncertus

5. Что Вас привлекает в программах наших радиопередач?

1. Общественно-политические 2. Литературные 3. Музыкальные

6. Что Вы хотели бы почае слушать?

..... Amerikas balsi un Bi. ki. si

7. Оцените нынешнее положение в нашей стране /по пятибалльной системе/ и дайте короткое обоснование

..... Ja - te nav nevāda strādnieku valsts. Visur tikai meli

Tāda izskatījās aizpildīta aptaujas ankete.

pierasts apspriest un vērtēt valsts politisko stāvokli. Par padomju valdības darbību komunistiskās partijas vadībā drīkst tikai sajūmināties. Nav novērots, ka padomju presē kāds būtu atļāvis kaut mazākā mērā vērtēt valdības politiku. To pat neatļaujas nosaukt par labu vai pareizu. Vienīgais oficiālais atzinums padomju valdības politikai — nemaldīga, ģeniāla! Tāpēc nav brīnums, ka gandrīz neviens uz šo pēdējo jautājumu nemācēja atbildēt korekti. Daudzi šajā atbildē ielika savas subjektīvās izjūtas, vai arī momentānus dusmu uzplūdus.

- Slima sistēma! Mēs esam garīgā cietaumā! Pastāv privilēģēto šķira, kas visu var atļauties. Nav vārda brīvības! — tādas bija atbildes uz pēdējo jautājumu. Šajās četrās atbildēs četri cilvēki katrs ar savu atbildi ir izteicis kādu domu, ko viņš ir uzskatījis par vissvarīgāko, lai pēc tās vērtētu visu stāvokli valstī. Pirmais nav varējis izšķirties par kādu vissvarīgāko iezīmi uzrakstījis - slima sistēma! Otrajam vissvarīgākā šķiet garīgā brīvība. Arī šis jēdziens ir pārāk plašs, lai varētu pareizi saprast, tieši ko viņš ir domājis ar garīgo brīvību. Ja apzināmies, ka šī aptauja notikusi zemē, kur īstu brīvību bauda tikai marksisma - ļeņinisma ideoloģija, tad ir saprotamas cilvēku slāpes pēc garīgām vērtībām ārpus šīs ideoloģijas, nemaz nenosaucot tieši kādu virzienu vārdā. Trešais par visasāko netaisnību izjūt jaunās šķiras izveidošanos un uzkundzēšanos tautai. Cik atbilžu, tik dažādu domu, bet tām visām ir vienkopēja iezīme - tā ir neapmierinātība. Savācot 2000 aizpildītu ankešu, mēs iegūtu nenovēr-

tējamu ieskatu pašreizējā latviešu tautas dzīvē. Jau no savāktajām 100 anketēm mēs varējām secināt, ka lielais vairums ir neapmierināti ar stāvokli valstī. Daudziem šī neapmierinātība bija materiālas dabas, bet ar visu "apmierināti" bija tikai skolnieki. Olafam izdevās iesūtīt anketes vidusskolas 9. un 10. klasēs. Skolnieki uzskatīja, ka šīs anketes viņi aizpilda skolas vadībā. Jauniešiem nevienu brīdi neienāca prātā, ka viņi var atbildēs izteikt arī kādas savas domas. Visi kā viens novērtēja pašreizējo situāciju valstī kā teicamu un to pamatoja ar pieciem apakšpunktiem: 1. Vēlēšanu brīvība. 2. Vārda brīvība. 3. Preses brīvība. 4. Bezmaksas izglītība. 5. Bezmaksas ārstēšana. Tā kā šoreiz skolnieki lieliski nodemonstrēja savu "polītisko sagatavotību".

Otrs moments, kas ietekmēja atbildes uz pēdējo jautājumu, bija zināmā mērā bailes. Tās bija vēl arvien nepārvarētās bailes, kas visiem padomju ļaudīm nāk līdz kā neiztrūkstošs pavadoņš jau no 1917. gada oktobra revolūcijas un no 1940. gada Latvijā. Kaut arī šodien sodi vairs nav tik bargi kā padomju varas sākuma gados, tomēr bailes ir palikušas. Dažiem pat bija aizdomas, ka mēs šīs anketes izplatām, lai pēc atbildēm varētu atrast neapmierinātos un tos nodotu čekai (Valsts drošības komitejai). No kā tik ļoti baidās cilvēki Padomju Savienībā? Kāpēc viņi atklāti neprotestē pret cilvēka cieņu pazemojošiem lēmumiem un rīkojumiem, bet ir ar mieru darīt visu, ko tik valdība liek? Padomju savienībā katrs atklāts protests var novest cietumā, bet tas tomēr nav svarīgākais. Ieslodzījums cietumā kādreiz beidzas

un, ja pēc ieslodzījuma varētu turpināt normālu dzīvi, tad, es domāju, cilvēki nemaz tik ļoti nebaidītos nonākt konfliktā ar varas iestādēm. Lielākās cilvēku bailes ir tās, ka viņam atņems visu, kas bija tuvs un dārgs un nekad to vairs neatdos. Tā čeka ir salauzusi daudzu cilvēku pretestību, un tā viņa turpina joprojām – atrast cilvēka visjūtīgāko vietu un spiest uz to ar "abām kājām". Kāpēc neprotestē studenti? Tāpēc, ka viņi uz visiem laikiem pazaudēs iespēju studēt. Kāpēc neprotestē ārsti, skolotāji, zinātnieki? Tāpēc, ka viņi uz visiem laikiem pazaudēs savu iemīļoto nodarbošanos un visi pazinas būs spiesti no viņiem novērsties kā no spītāļiem. Kāpēc strādnieki neprotestē? Tiem jau, varētu domāt, nav ko zaudēt. Padomju Savienībā strādnieki saņem salīdzinoši lielas algas un lielai daļai strādnieku nav citas intereses, kā labi nopelnīt. Droši var teikt, ka tāds strādnieks, kas būs atklāti iestājies par savām tiesībām, vai arī protestējis pret kādiem rīkojumiem "no augšas", bet galvenais – nebūs nožēlojis savu protestu, normālu darbu atrast vairs nevarēs. Katrā darba vietā kadru daļas priekšniekam ir cieši kontakti ar Valsts drošības komiteju un, pieņemot darbā jaunu strādnieku, kadru daļā paaugstinās, kāpēc strādnieks ir atlaists no iepriekšējās darba vietas un, ja izrādās, ka tam par iemeslu bijusi kāda politiska aktivitāte vai protests, tad tādu cilvēku drīkst pieņemt darbā tikai ar KGB atļauju. Tā šo atļauju var dot un var nedot. Tas bieži beidzas tā, ka ar padomju varu konfliktā nonācis strādnieks vispār darbu nevar dabūt, un pēc padomju likumiem "par

liekēdību" viņu soda ar brīvības atņemšanu vai ar izsūtījumu uz vairākiem gadiem. Katrā ziņā čeka tādiem cilvēkiem cenšas atņemt visas iespējas normāli dzīvot. Kāpēc viņi tik nežēlīgi izrīkojas? Vai tas čekistiem sagādā kādu gandarījumu vai sadistisku prieku? Var būt, ka dažiem tā tas ir, bet pamatā šai necilvēcīgai izrīcībai ir princips — salauzt cilvēkā jebkuru pretestību, padarīt to sev paklausīgu un pat... likt iemīlēt čeku. Viņa atņem cilvēkam iespēju mācīties, atņem iespēju strādāt patīkamā darbu un tad, kad cilvēks jau sāk zaudēt ticību saviem spēkiem un nonāk garīgā depresijā, čeka piedāvā kādu labāku darbu vai arī iespēju mācīties. Viņi vairs daudz nerunā par vecām lietām — tās bijušas jaunības muļķības un kļūdas. Tagad čekisti būs tie labdari, kas palīdzēs "avarējušam kuģim nokļūt ostā". Viņi neprasa arī nekādu sadarbošanos. Viņiem tagad ir tikai viens mērķis — pēc iespējas iejūtīgāk un cilvēcīgāk palīdzēt cilvēkam atsākt pilnvērtīgu dzīvi. Par iepriekšējām neveiksmēm dzīvē čekisti nekā neesot zinājuši:

- Ak jūs izslēdza no universitātes! Un nepieņēma vairs atpakaļ! Kā sauc universitātes rektoru? Tas taču tomēr ir par traku, vajadzēs ar viņu aprunāties! Un darbā arī jūs nekur nepieņēma? Kā jūs tāds inteliģents cilvēks strādājat vienkāršu "melno darbu"? Vajadzēja jau agrāk, nu kaut vai man piezvanīt. Tā taču nevar, ka jauns, inteliģents cilvēks strādā tik vienkāršu darbu! Kur jūs gribētu strādāt? Padomājiet par to, un arī par studijām padomājiet tīri nopietni.

Cilvēks, kas bija zaudējis visas cerības

uz normālu dzīvi, pēc šādas sarunas kļūst tik laimīgs, ka aizmirst visas čekas pāres-tības un, ja kādu brīdi ataust atmiņā drūmā īstenība, tad tomēr tā tiek nobīdīta malā: Ak, ko nu! Bija jau arī man kļūdas, čekai arī nebija īsti taisnība, bet tagad... tagad sākas jauna dzīve! Čekisti nemaz nav tik ļauni cilvēki, kā es domāju!

Pēc kāda laika jaunais inteligentais cil-vēks strādā pieklājīgā darbā ar pieklājīgu al-gu un ar pateicību atceras savu draugu če-kistu. Bet šis draugs ilgi neliek uz sevi gaidīt. Viņš ir klāt un "patiesi" priecājas par jauko pārmaiņu jaunā cilvēka dzīvē, bet čekists ilgi priecāties nevar. Viņam ir jā-risina valstiski svarīgi uzdevumi, jāker spie-gi un jāatmasko tautas ienaidnieki. Jaunais draugs, ja tikai vēlētos, varētu būt ļoti no-derīgs šajā grūtajā un atbildīgajā darbā. Jau-nais draugs arī grib palīdzēt savam drau-gam čekistam galvu reibinošā ātrumā dzī-ties pakal bīstamiem spiegiem vai arī bīs-tamā naktis melnumā izsekot kādus nožēlo-jamus sazvērniekus. Tā tik ir dzīve! Pa-gaidām gan draugam čekistam nav neviena bīstama uzdevuma, bet arī mazie darbi ir nozīmīgi. Tepat jaunajā darba vietā esot pā-ris cilvēku, kas sadarbojas Rietumu pretiz-lūkošanas centriem. Uz vienu aizdomas ir drošas, bet otrs vēl jāatrod. Šajā darbā ir vajadzīga milzīga uzmanība, atjautība un la-ba atmiņa, jo gandrīz katrs darba biedrs var izrādīties meklētais aģents. Jācenšas par ka-tru cilvēku uzzināt visu — ko viņš domā, ko dara brīvajā laikā, kādas aizraušanās, ko runā ar citiem darba biedriem, ar ko drau-dzējas u.t.t. Lai tik lielā strādnieku skai-

tā atrastu īsto, ir nepieciešamas ļoti smalkas ziņas par katru... Tā ir radies vēl viens ziņu pienesējs milzīgajā čekas ziņotāju armijā. Jaunais inteligentais cilvēks ir tā apreibis no necerētās laimes, ka sev uzticēto darbu pilda apzinīgi, jo negribās taču bojāt attiecības ar tik labu draugu, kas tā ir palīdzējis nelaimē....

Tas ir čekas mērķis — pataisīt cilvēku "mīkstu" un tad to izveidot pēc sava prāta. Tā ir šodienas čekas stiprība — milzīgā ziņotāju (kā Latvijā sauc - stukaču) armija. Tie čekas darbā tiek iesaistīti gan ar labu, gan ar ļaunu, ar glaimiem un draudiem. Ne katram pietiek drosmes un spēka pretoties čekas piedāvājumam pienest ziņas par saviem darba biedriem un kaimiņiem. Un čeka lielās un draud — tautas modrās acis visuredz! Tā Latvijā ir izplatījies mīts — ko tu vakar esi runājis trijatā, to šodien zin čekā. Šādi apstākļi Latvijā ir noveduši pie lielas neuzticības un aizdomības atmosfēras. Students baidās runāt atklātu valodu ar savu kolēģi studentu, tāpat strādnieks ar strādnieku un pat vienas ģimenes locekļi nevar būt pilnīgi droši, ka viņu vidū nav neviena ziņotāja. Čekas vervētāji saviem "neredzamās armijas zaldātiem" stingri piekodina, ka tie nekādā ziņā nedrīkst atklāt savus sakarus ar Valsts drošības komiteju ne brālim, ne māsa, ne arī sievai. Pat miegā par šiem sakariem nedrīkst nekā izrunāties! Šodien ziņotāji vairs nav tik bīstami, kā tas bija Staļina laikā, kad katrs anonīms ziņojums varēja cilvēku novest Sibīrijā un nāvē. Tomēr šie ziņojumi daudziem izjauc iecerētus pasākumus un arī karjeru darbā. Šodien vairs

nav tik vienkārši notiesāt cilvēku uz anonīma ziņojuma pamata, bet, ja čekai būs vajadzība kādu notiesāt, tad tai nebūs nekādu grūtību atrast "lieciniekus" no stukaču vidus, kas apliecinās visu, ko vēlas viņu kungi.

Šī baiļu atmosfēra bija arī viens no svarīgākajiem faktoriem, kas, bieži vien, ietekmēja atbildes uz mūsu anketes jautājumiem. Kad es tās izdalīju savā mācību grupā, tad varēja redzēt, kā cilvēki cīnās paši ar sevi. Gribas atbildēt tā, kā tas patiesībā ir, gribas izteikt savas domas, bet tomēr bail. Ja nu tas Brūvers tomēr pasaka, kurš šo anketi ir aizpildījis! Ak, ko tur, neies jau tāda nieka dēļ riskēt ar savu nākotni! Bez lielas domāšanas students ieraksta, ka viss ir labi un viss viņu apmierina. Tikai divi no manas mācību grupas uzdrošinājās atbildēs iepīt kaut ko arī no savām domām, un divas ļoti tālredzīgas meitenes atstāja anketes tīras, tajās neierakstot nevienu vārdu.

ARESTS

1974. gada pavasaris bija agrs un skaists. Maija sākumā silti spīdēja saule un kokiem jau atraisījās lapas. Reizē ar dabas atmošanos rosīgāka kļuva arī studentu dzīve, gatavošanās pavasara eksāmenu sesijai. Arī es, tajā brīdī medicīnas institūta 4. kursa students, gatavojos sesijai un priecājos, ka semestrī mācībās bija labi veicies un par Latvijas skaisto pavasari. 16. maija rītā es atrados P. Stradiņa klīniskā slimnīcā veselības aizsardzības katedras telpās. Mums notika vēl pēdējās nodarbības pie docenta Ārona un nodarbība jau gāja uz beigām, kad pēkšņi telpā ienāca sekretāre un palūdza docentu uz brīdi ārā. Viņš ilgi neatgriezās, bet tad ienācis teica:

— Brūver, paņemiet savas mantīnas un ejiet! To viņš pateica pavisam dīvaini ar kaut kādu sevišķu nozīmi.

— Uz kurieni man jāiet? — es pajautāju.

— To es arī nezinu, jūs aizvedīs!

Pēc šiem viņa vārdiem auditorijā iestājās klusums. Visi skatījās uz mani un nekone-teica, pat neko nejautāja. Arī es neko vairāk neteicu, jo aptuveni situācija man jau bija skaidra. Palika vienīgi cerība, ka nebūs ne-maz tik ļauni. Docents Ārons mēģināja jo-kot, pazibinot kādas asprātības no sava mil-zīgā folkloras krājuma, es viņam atjokoju un tā, bezmaz vai vispārējai jautrībai valdot, es atstāju auditoriju. Ārā mani gaidīja Kairovs. Viņa seja izskatījās ļoti norūpējusies un viņš ar mani vairāk nekā nerunāja, kā tikai pa-jautāja, vai es esmu tas Pāvils Brūvers. Tā mēs abi gājām pa P. Stradiņa slimnīcas ga-

tvi uz izeju. Liepu alejas galā stāvēja ķirš-sarkana "Volga" ar rācijas antenu uz pakalējā spārna. Man piedāvāja tajā iekāpt. Klusējot braucām uz pilsētas centru, garām vecajai Āgenskalna tirgus ēkai, pāri Daugavas tiltam, garām universālveikalam.... Kur tad mēs braucam? Ja brauktu uz čeku, tad taču varētu taisnāk izbraukt! Varbūt, ka šoreiz vēl tas ies garām.... Piebraucam pie Medicīnas institūta ēkas, izkāpj Kairovs un nosaka:

"Biedri Brūver, jūs aizbrauciet līdz biedriem un vēlāk ienāciet pie manis."

Mašīnā bez šofera bija vēl viens "biedrs", un nu jau mūsu braukšanas virziens nemaldīgi rādīja uz Ļeņina un Fr. Engelsa ielas stūri. Visu ceļu neviens ar mani nepārmija ne vārda. Kairova vārdi "vēlāk ienāciet pie manis" mani iedrošināja – tā tad vismaz šodien neapcietinās. Negribētos gan tagad līst pagrabā, tik skaisti spīd saule... Pa ceļam man radās doma, ka varbūt mani ir "savākuši" nevis ankešu, bet gan kādas vēstules dēļ, kuru nesen biju nosūtījis laikraksta "Padomju Jaunatne" redakcijai. Šajā vēstulē es lūdzu "Padomju Jaunatnes" redakcijai palīdzēt man noskaidrot, kā tiek saskaņots studentu un piešķirto stipendiju skaits Rīgas Medicīnas institūtā. Tas man bija saprotams, ka par nesekmību stipendiju atņem un, ja sekmes nav uzlabojušās, tad to arī turpmāk nepiešķir, bet pavisam dīvaina situācija izveidojās tad, kad paaugstināja stipendijas no 28 rubļiem mēnesī uz 40 rubļiem. Pēc šī paaugstinājuma, kas tika ar milzīgām slavas dziesmām partijai pavadīts, puse studentu stipendiju vairs nesapēma, kaut arī tie nebija nesekmīgi. Līdz tam arī visi teicamnieki bija sapēmuši t.s.

paaugstināto teicamnieku stipendiju, bet tagad šo stipendiju varēja saņemt tikai tie, kas izrādījuši "sabiedrisku aktivitāti". Studenti, kas stipendiju nesaņēma, bija spiesti piepelnīties pa naktīm slimnīcā. Ne visiem izdevās atrast tādu darbu, kur var strādāt tikai pa naktīm un tāpēc daudzi studenti strādāja arī pa dienu, tā kavējot obligātās lekcijas un nodarbības. Tā kā šādu kavējumu uzradās daudz, institūta vadība izdeva rīkojumu – lekciju kavētājiem aizliegt strādāt! Rīgas slimnīcu galvenajiem ārstiem tika izdots rīkojums – darbā pieņemt tikai tādus studentus, kuriem ir speciāla Medicīnas institūta izdota atļauja. Šīs situācijas rezultātā izveidojās apburtais loks – studenti, kas nesaņēma stipendiju, strādāja un līdz ar to kavēja lekcijas. Arī turpmāk šiem studentiem nav cerību uz stipendiju, jo daudzo kavējumu dēļ tie ir iekļuvuši "melnajā sarakstā" un tāpēc arī turpmāk atļauju strādāšanai nesaņēma. Visas iespējas iegūt iztikas līdzekļus ir atņemtas un, ja arī vecāki nespēj pietiekoši materiāli palīdzēt, ko tad? Ko var atsūtīt savai meitai vecāki no kolhoza "Skapauskalns", ja vidēji mēnesī uz katru ģimenes locekli iznāk tikai 17 rubļu? Ko vecāki var atsūtīt savam dēlam, ja visi ģimenes ienākumi mēnesī ir 69 rubļi? Pirmajā kursā pie manis ienāca visi lūgumi piešķirt stipendijas un tiem pievienotās izziņas par ģimenes materiālo stāvokli. Pēc šīm izziņām es konstatēju, ka savā grupā esmu "visbagātākais", jo mūsu ģimenē vidējā izpeļņa uz cilvēku bija 54 rubļi mēnesī. Tā kā es dzīvoju pie vecākiem, tad tas pietika, lai izdzīvotu, bet kā gan iztiek tie, kas dzīvo vieni kopmītnēs?

Latvian SSR
Valmieras rajons
Skarņaiškālais kolhozs
Скандийский сельсовет
Колхоз
Скандийский колхоз

I Z Z I Ņ A

21. janvāri 1971. g. r.

№ 15.

Izdota M I T Ā N E I līgai Kārļa v. par
to, ka viņas veselī strādā Valmieras rajona kolhozā
"Skarņaiškālais" un izpelnījuši 1970. gadā:

- 1/ Mātei- Mitānei Zentai izstrādātas 344 d.izpelnā rbļ.772.10
- 2/ Tēvam- Mitānam Kārlim/ pensionārs/ 97 d. " rbļ. 255.89

Izšīpa izsniegta iesniegšanai Rīgas medicīnas institūtā.

Kolhoza priekšsēdētājs: [Paraksts]
Ģimētvede: [Paraksts]
[Circular stamp: PSE VALMIERAS RAJONS, 1971]

L M T izstrādā

K. M. VĀFĪ kura
IV grupā, studenta
Koleļa Ārara
daba dāla skim.
1952.g. 21 III

Uzmiņš

Lūgtu pūstīt man šķēpudīgu
1970/71 māc g 2. semestrim.

Ģimēt 3 cilveki Kārlis izpelnā
09 rbļ. Na katru cilveku 23 rbļ.
Ģimēra esmu karavīrs.

Tēvs Kārlis Valcītis, strādā Lāčupes
mehānicā. Skim. 1949 15 I
māte Zenta Koleļa mājasaimniece.
Skim. 1946 7 28 III

A. Valcītis.

Ņemot vērā šos studentu grūtos materiālos apstākļus, savā vēstulē "Padomju Jaunatnes" redakcijai jautāju, kā šāds stāvoklis ir savienojams ar mūsu valdības gādību par studējošo jaunatni? Vai plānojot studentu stipendiju skaitu, ir paredzēts, ka zināmai daļai studentu būs jādzīvo hroniskā pusbadā un naudas trūkumā? Vai nebūtu vispirms jānodrošina normāla dzīve virs zemes un tikai tad dzīties kosmosā, kas prasa milzīgus līdzekļus? Šāda doma padomju apstākļos varēja izrādīties ķecerīga.

Piebraucām pie pelēkās sešstāvu Valsts drošības komitejas ēkas un mans pavadonis palūdza viņam tajā sekot.

Šī ir Rīgas "stūra māja".

Caurlaidi čekisti bija jau man sagatavojuši, tāpēc bez kādas aizkavēšanās mēs uzbraucām ar liftu 4. stāvā. Iegājām palielā gaišā kabinetā, kurā bija divi gaiši rakstāmgaldi un vairāki mīkstie krēsli. Pēc visa spriežot, tas bija kāda augstāka ranga čekista kabinets. Abi rakstāmgaldi bija T - veidā sabīdīti kopā un aiz viena no tiem sēdēja vīrietis ar "ērgļa degunu" un tumšām vēriģām acīm. Man ienākot, viņš sveicināja un piedāvāja apsēsties pie galda, mani uzrunājot par biedru, šo vārdu "biedrs" īpaši uzsvērdams.

- Biedri Brūver, vai jūs zināt, kāpēc esat šeit?

- Grūti iedomāties.

- Pamēģiniet, pamēģiniet iedomāties!

- Varbūt kāds par mani kaut ko sastāstījis, varbūt arī manas vēstules dēļ.

Te es pats pielaidu kļūdu, ka sāku minēt iemeslus, kas mani iespējami noveduši Valsts drošības komitejā. Vēlāk es pārliicinājos, ka vispareizākā taktika, sarunājoties ar čekistiem, ir klusēšana.

- Ko par jums varēja sastāstīt? Ko jūs tādu esat nodarījis?

- Neko es neesmu nodarījis.

- Kāpēc tad jūs domājat, ka kāds par jums ir kaut ko sastāstījis?

- Es tā nemaz nedomāju, es atbildēju uz jūsu jautājumu.

Tā mēs vēl kādu laiku neauglīgi diskutējām par šo pašu tēmu, tad čekists iejautājās:

- Kas tā par vēstuli, ko jūs pieminējāt?

Atkal turpinājās gara saruna par manu vēstuli "Padomju Jaunatnes" redakcijai. Tad viņš

noteica:

- Mēs neesam jūs aicinājuši šurp jūsu vēstules dēļ, bet gan kādas citas lietas dēļ.

Tā runādams, viņš izvilka no rakstāmgalda atvilknes vienu mūsu aptaujas anketi. To viņš nolika sev priekšā uz galda un jautāja:

- Vai jums šī ankete ir pazīstama?

- Jā, to es pazīstu.

Mēs abi ar Olafu bijām norunājuši iekrišanas gadījumā neliegties, jo mūsu darbība nebija pretrunā ne ar vienu likumu. Mēs abi domājām, ka principā mums nav ko iebilst pret padomju varu, bet gan pret daudzajiem trūkumiem, kas piemīt padomju varai. Ja mēs būtu definējuši, ka esam pret padomju varu, tad ar to arī visas runas būtu beigšās. Tad tikai atliktu "noskaidrot" vai mēs esam pret padomju varu tāpēc, ka esam psihiski slimi, vai arī tāpēc, ka par to mums maksā ārvalstu imperiālisti. Viens vai otrs gadījums parasti beidzas vienādi bēdīgi. Tāpēc mūsu nostāja bija tāda, ka padomju vara savā būtībā ir pozitīva, bet mums ir daudzkas iebilstams pret padomju likumības neievērošanu. Mēs uzskatām, ka ir jārunā par daudziem tādiem jautājumiem, par kuriem neviens neuzdrošinas atklāti runāt un beidzot mēs abi gribam atteikties no meliem, kas katru dienu pavada katru padomju cilvēku. Mēs gribam izrauties no apkaunojošā stāvokļa, ka balts ir jānosauc par melnu un melns ir jānosauc par baltu.

- Vai jūs zināt, kas ir šīs anketes autors? - turpināja čekists.

- Jā, mēs abi ar brāli.

Čekists izskatījās mazliet apstulbis no tik ātras un tiešas atzišanās. Viņš laikam nebi-

ja sagaidījis tik ātru un vienkāršu šīs lietas noskaidrošanu, tāpēc kādu laiku sēdēja un gudroja, ko lai tagad jautā.

- Vai jūs pazīstat Jāni Siliņu?

- Jā, es viņu pazīstu.

Tas bija mana studiju biedra un drauga Jura Viņķeļa brālēns. Šad un tad es viņu satiku pie Jura. Līdz pat šim brīdim ne Juris, ne arī Jānis nezināja, kas ir aptaujas ankešu autori. Viņi zināja to pašu versiju, ka anketes izgatavojis kāds Maskavas universitātes socioloģijas students. Jānis toreiz strādāja zvejnieku ostā par strādnieku un vakaros mācījās sagatavošanās kursos Mākslas akadēmijā. Es viņam piedāvāju, lai izplata mūsu aptaujas anketes arī savā darba vietā un Mākslas akadēmijā. Viņš to apsolījās izdarīt un papēma no manis 10 aptaujas anketes. Kā vēlāk noskaidrojās, tad viņš bija divas anketes iedevis aizpildīt divām savām kursu biedrenēm. Viena no tām strādāja Rīgas televīzijas studijā. Tā šo anketi aiznesusi uz televīzijas studiju un tur parādījusi savam draugam Pēterim. Ko tas Pēteris ar aptaujas anketi darījis, nav zināms, bet no šī brīža par mūsu "pašdarbību" sāka interesēties Valsts drošības komiteja.

- Siliņš stāsta, ka ankešu autors ir kāds Maskavas universitātes students.

- Tā viņš domā, jo es tā viņam paskaidroju.

- Kāpēc anketes ir krievu valodā?

Varēja redzēt, ka čekists netic man, ka ankešu autori esam mēs abi ar brāli. Viņš pat nejautāja uzreiz ar kuru brāli. Viņam likās, ka šīs anketes tiešām nāk no Maskavas un ka es tikai, slēpjot sakarus, uzņemos šolies-

tu uz sevi.

- Mēs anketes domājām izplatīt Rīgā, un Rīgā ir daudz krievu. Tāpēc, lai arī tie varētu piedalīties mūsu aptaujā, anketes ir izgatavotas krievu valodā.

- Kas tās pavairoja?

- Es nezinu, pavairošanu Olafs nokārtoja.

Tikai pēc tam, kad viņam radās ticība, ka anketes esam izgatavojuši mēs abi ar Olafu, viņš aizsūtīja savu palīgu sameklēt Olafu un sāka mani izjautāt par mūsu nolūkiem, kāpēc mēs nodarbojamies ar aptauju. Mūsu patiesie nolūki viņiem tāpat bija skaidri, bet tagad tikai viņi meklēja iespēju mūs smagāk un pamatīgāk apsūdzēt graužošā darbībā.

- No kurienes jums nāca ideja par aptauju?

- Pašiem ienāca prātā.

- Kāpēc jums tāda ideja ienāca prātā?

- Mēs abi ar brāli brīvajā laikā nodarbojamies ar socioloģiju.

- Kāpēc?

- Daži brīvajā laikā nodarbojas ar dzeršanu, citi ar mūzikas ierakstu vākšanu, mēs nodarbojamies ar aptauju.

- Kāpēc tieši ar aptauju jūs nodarbojaties? Vai jums ir kādas zināšanas šajā jomā?

- Šo to par aptaujām esmu mācījies Medicīnas institūtā, veselības aizsardzības katedrā.

- Tātad jūs bijāt šīs aptaujas iniciātors?

- Jā.

- Vai jums neliekas, ka ar šo savu darbību jūs esat izdarījis kādu pārkāpumu?

- Nē, tā es nedomāju.

- Vai jums neliekas, ka anketēs jautājumi ir sastādīti speciāli tā, lai varētu apmelot padomju dzīves īstenību?

- Nē, es uzskatu, ka uz visiem jautājumiem ir visplašākās iespējas dažādām atbildēm. Ir iespēja atbildēt gan pozitīvi, gan negatīvi.

- Un kā tad cilvēki atbildēja?

- Dažādi.

- Nē, biedri Brūver, jautājumi ir sastādīti tā, lai uz tiem iegūtu tikai negatīvas atbildes. Kas tas par jautājumu: novērtējiet pašreizējo situāciju mūsu zemē? Vai šis jautājums neaicina izteikties negatīvi? Kurš cilvēks tad tā uzreiz aptvers visu, ko viņam padomju vara labu devusi? Viņš ikdienas rūpēs par to neiedomājas un, atbildot uz šādu provocējošu jautājumu, var ierakstīt dažādus apmelojošus izdomājumus.

- Mēs domājam, ka šajā atbildē katrs ierakstīs to, kas katram liekas vissvarīgākais. Šis jautājums vēl bija ar tādu nozīmi, lai cilvēkiem būtu iespēja izteikties par tādām lietām, kuras iepriekšējos jautājumos nebūtu minētas

- Bet kāpēc lai novērtē pašreizējo situāciju?

- Tas vienkārši papildinātu atbildi uz pēdējo jautājumu. Tas to pastiprinātu vai pavājinātu.

- Un kā tad cilvēki atbildēja, kā viņi novērtēja?

- Bija visi iespējamie novērtējumi - no 2 līdz 5.

- Redziet, biedri Brūver, jūs esat piespiedis cilvēkus izteikties negatīvi par savu dzimteni. Jūs esat viņus izprovocējis noniecināt mūsu valsts sasniegumus!

- Katram cilvēkam bija iespēja dot labu novērtējumu.

- Vai daudzi novērtēja pašreizējo situāciju mūsu zemē kā teicamu?

- Nē, tādu nebija daudz.

- Tātad redziet, šie jautājumi ir artādu ievirzi, lai saņemtu uz tiem negatīvas atbildes, kas apmelo mūsu dzīves īstenību.

- Pie tā es nejutos vainīga, ka cilvēkiem daudz kas nepatīk mūsu zemē.

- Cik pavisam jūs esat savākuši aizpildītas anketes?

- Aptuveni kādas simts.

- Kur jums viņas atrodas?

- Mājās.

- Vai jūs nevarētu tās tūlīt mums atvest?

- Kāpēc, vai tad ir aizliegts nodarboties ar iedzīvotāju aptauju?

- Ar aptauju nodarboties nav aizliegts, bet ir aizliegts nodarboties ar apmelojošu ankešu izplatīšanu!

- Kā tad jautājumi var būt apmelojoši?

Uz to viņš man neatbildēja, bet sāka gatavot rakstisku pieprasījumu, lai es izdodu "apmelojoša satura anketes" Valsts drošības komitejai. Šeit man bija grūti izšķirties, ko lai daru – pēc būtības nevajadzētu čekai labprātīgi atdot mūsu aptaujas anketes, bet, ja es vilcināšos pats labprātīgi tās atdot, viņi aizsūtīs uz mūsu māju kratītājus un tad bez anketēm atrastos vēl daudzas citas lietas. Kā es nožēloju, ka mēs tik vieglprātīgi bijām visu laiku dzīvojuši, nerēķinoties ar iespējamu čekas kratīšanu. Es apsolīju tās viņiem atvest. Čekists izgāja no kabineta un atstāja mani uz ilgāku laiku vienu. Pirms tam viņš zīmīgi pakustināja telefonu, lai es ievērotu, ka man ir iespēja arī piezvanīt. Tad kādas pāris reizes iezvanījās telefons. Pēc kādu desmit mi-

nūšu sēdēšanas es piecēlos un nedaudz pastaigājos pa kabinetu, piegāju pie loga, kas atsedza nekārtīgu čekas pagalmu, apskatīju veco čekas dižvīru bildes un pie sienas ievēroju mazu plāksnīti ar uzrakstu: "Par ugunsdzēsības drošību kabinetā Nr. 426 atbild b. Straube." Tātad šī kabineta saimnieks ir Straube. Vismaz es zinu jau ar ko es runāju. Tad atgriezās Straube kopā ar kādu jaunu vīrieti, kuram bija uzdots aizvest mani uz mājām pēc aptaujas anketēm un atvest atpakaļ. Lejā mūs jau gaidīja tā pati ķiršsarkanā "Volga". Mans pavadonis neatlāva šoferim braukt mūsu mājas pagalmā, bet lika tam gaidīt kādus 100 metrus no mājas. Pa ceļam uz mājām mans pavadonis piekodināja, ka es nedrīkstu nevienam mājās teikt, ka viņš ir no čekas. Ja kāds ko jautātu, tad man esot jāatbild, ka viņš ir mans studiju biedrs. Jāatzīmē, ka pēc studiju biedra gan viņš neizskatījās — katrs amats atstāj savu zīmogu. Neviena no mājiniekiem mājās nebija, vienīgi mans vecākais brālis Andrejs bija atbraucis ciemos un, nevienam mājās neatradis, dārzā sauļojās. Kā lai es viņam neuzkrītoši pasaku, kas par lietu? Ja mans pavadonis pamanītu, ka esmu kādu brīdinājis par draudošajām briesmām, viņš varētu tūlīt pa rāciju izsaukt no čekas palīgus, kas uzmanītu, lai neko no mājas neiznes un nenoslēpj. Bez tam Andrejs jau arī nekā nezināja, kas mūsu mājā ir slēpjams un kur to atrast. Par laimi man neizdevās visas anketes atrast un čekistiem bija jābrauc vēlreiz tām pakal, šoreiz kopā ar Olafu. Olafam bija izdevies paziņot par draudošajām briesmām, un tas mūsu ģimeni paglāba no daudz lielākām nepatīkšanām.

Kad čekisti bija saņēmuši aizpildītās aptaujas anketes, pratināšana kļuva savādāka. Nu vairs nebija viens pats Straube, bet četri un reizēm pieci čekisti viens caur otru uzdeva jautājumus:

- Kas jums lika šīs anketes izplatīt?

- Tā bija mūsu pašu doma.

- Vienalga mēs uzzināsim taisnību, jūsu nākotne ir tikai jūsu pašu rokās, tāpēc atzīstieties kamēr vēl tas ir iespējams! Tātad kas jums lika nodarboties ar šo aptauju?

- Es jau teicu – tā bija mūsu pašu doma.

- Vai tas bija Kļaviņš no Rietumvācijas, kas jums lika to darīt?

- Nē, to mums neviens nelika darīt.

- Vai jūs zināt, ka šīs anketes satur apslēptu naidīgumu pret padomju varu?

- Nē, tās nesatur nekādu naidu.

- Tātad, kādā veidā jūs bijāt nodomājis šīs anketes nosūtīt uz Rietumiem?

- Tāda doma mums nebija.

- Kam jums bija šīs anketes jānosūta?

- Nevienam tās nebija jānosūta, tās ir mūsu pašu anketes.

- Neliedzieties, Brūver, mēs zinām, ka šīs anketes jums bija jānosūta uz Rietumiem.

- Tad jūs ziniet vairāk nekā es.

- Jūs pats to esot teicis Siliņam.

Tas nu gan man bija pārsteigums. Tad, kad es piedāvāju Jānim Siliņam aizpildīt anketi, viņam paskaidroju, ka aptauju organizē Maskavas students, kuram ir pieejami arī ārzemju korespondenti un, ka tādā gadījumā iespējams, ka aptaujas rezultātus darīs zināmus arī Rietumu pasaulei. Ar šādu iespējamību Siliņš, likās, bija apmierināts, bet ko nez' viņš tagad čekai par to sastāstījis? Nolēmu labāk

nekādos minējumos neieļauties.

- Nē, neko tādu es Silipam neesmu teicis.

- Jūs tomēr to esat teicis, un Silipš nav vienīgais, kas to liecina. Jūsu brālis vaļsirdīgi atzinās, ka anketes bijušas domātas Rietumiem.

Tie jau bija skaidri meli. Nekādā ziņā Olafs nevarēja būt "atzinies" tādā lietā, kas nemaz nav. Tas man deva sparū pretoties un, bez tam, deva apziņu, ka čekisti "grābstas patumsu". Es iedomājos, ka arī Silipa liecība ir pašu čekistu izdomāta. Kad čekisti no manis neizspieda "atzīšanos", ka aptauja izdarīta pēc norādījumiem no Rietumiem, tad viņi par katru cenu gribēja atrast, kurš no mums abiem ir bijis iniciators, jo Olafs čekistiem bija teicis, ka organizēt aptauju ieteicis viņš. Es paliku pie tā, ka tā bija mana ideja. Visā izmeklēšanas gaitā čekisti iztērēja ļoti daudz darba stundas, lai beidzot noskaidrotu, kurš no mums ir galvenais iniciators. To viņiem tomēr neizdevās noskaidrot un apsūdzības rakstā bija rakstīts: "Olafs Brūveris un Pāvils Brūveris 1973. gada beigās pēc savstarpējas vienošanās izstrādāja iedzīvotāju aptaujas anketi..." Pēc tā, cik ļoti viņi centās atrast galveno vainīgo, var domāt - tas viņiem ir svarīgi. Padomju izpratnē darba cilvēks ir tikai rīks, uz kuru attiecīgi iedarbojoties, var panākt vēlamo rezultātu. To viņi nevar un arī nedrīkst pieļaut, ka vienkāršie cilvēki paši pēc savas iniciatīvas uzsāk kādu darbību. Ja cilvēks ir uzsācis kaut ko labu, tad tas esot partijas iedvesmots un sekojis partijas aicinājumiem, ja cilvēks uzsācis kaut ko tādu, uz ko partija neaicina, tad tas ir padevies pret padomju aģitācijai un nonācis Rietumu impe-

riālistu kalpībā. Tāpēc arī mūsu gadījumā čekisti nemeklēja sakni tur, kur tā ir, bet gan tur, kur tai vajadzētu būt pēc marksisma-leninisma ideoloģijas, t.i. meklēja ļaunprātīgus kūdītājus. Kurš kuru no mums sakūdījis?

Pratināšana pirmajā dienā ieilga līdz vienpadsmitiem vakarā. Pratinātāji cits caur citu uzdeva jautājumus. Viņi visi jautāja par vienu tēmu, bet katrs savā manierē.

- Kas ir aizpildījis šo anketi? - jautāja Straube, rādīdams kādu anketi, kuras atbildēs bija izteikta klaja neapmierinātība ar padomju varu un komunistiskās partijas "vadošo lomu".

- To es nevaru teikt, jo aptauja ir anonīma, un es esmu solījis neviena vārdu neizpaust.

- Ko jūs, Brūver, tēlojat? Izliekaties par kādu tur varoni! Mēs tāpat uzzināsim visus vārdus, kas šīs anketes ir aizpildījuši.

- Mums neinteresē nekādi jūsu solījumi! Kā sauc to cilvēku, kas ir aizpildījis šo anketi? Šī vēl ir jūsu pēdējā iespēja glābt savu stāvokli! Mēs šeit jokus netaisām. Jūs vēl ar asarām acīs lūgsieties mūs, lai vēl atļaujam jums pateikt, bet tad būs par vēlu! Kas aizpildīja šo anketi?

- Biedri Brūver, saprotiet taču arī mūs! Jūs esiet saprātīgs cilvēks. Jums, var redzēt, ir iedzimta intelīģence un jums vajadzētu saprast, ka mums nebūs grūtību noskaidrot, kas šīs anketes ir aizpildījuši. Jūs jau varat te iespītēties un neteikt, bet tas tiešām var nelabvēlīgi atsaukties uz jūsu nākotni. Kurā kursā jūs bijāt medicīnas institūtā? - Ak, ceturtajā! Kā saka, bez piecām minūtēm speciālists. Jā, kā lai mēs jums uzticamies, ja jūs tā uzvedaties...

Jūs
vēl ar
asarām
acīs lūg-
sieties
mūs ...

Tā tei-
ca šis
vīrs.

- Jūs varbūt domājat, ka mums ļoti nepieciešams zināt, kas aizpildījuši anketes? Nē, jūs maldāties! Tie cilvēki mums nepavisam neinteresē. Mēs jums jautājam tikai tāpēc, lai redzētu, vai jūs runājat taisnību vai nē. Tas ir jums pārbaudījums, taisnību mēs uzzināsim ātrāk vai vēlāk, bet ja jūs mums melosiet un negribēsiet atbildēt uz jautājumiem, mēs no tā izdarīsim secinājumus...

Šādi un līdzīgi jautājumi bira no visām pusēm un man vajadzēja milzīgu pacietību tos visus uzklaustīt un klusēt. Izskatījās, ka čekisti savā starpā sadalījuši lomas – viens glaimo, otrs draud un iebaida, trešais kaunina un pazemo, ceturtais apelē pie veselīgā saprāta. Pa reizei sarunā iejaucās vēl kāds cits klāt pieņācis čekists, citreiz, acis pārgriezis un siekalas sļaudams, brēca iebaidītājs, kamēr es neizturēju un pateicu, ka visas anketes, kas ir aizpildītas ar "visniknākām" atbildēm, esmu es pats aizpildījis. To, droši vien, man nevajadzēja darīt, bet pratināšana mani bija tā nogurdinājusi, ka es meklēju kaut kādu iespēju to izbeigt. Es izlasīju no ankešu kaudzes tās, kuras rokraksta ziņā kautcik līdzinājās manējām un arī tās, kuras bija rakstītas drukātiem burtiem (vairāki anketes bija aizpildījuši drukātiem burtiem, paredzēdami, ka viņus varētu meklēt pēc rokraksta). Varēja redzēt, ka čekisti tam nenoticēja. Viņi gribēja uzzināt, pēc kuru cilvēku vārdiem esmu tās aizpildījis, un kāpēc es tik ļoti esot mainījis rokrakstu. Uz to es atbildēju, ka neesmu atbildes rakstījis pēc kāda konkrēta cilvēka vārdiem un rokrakstu esmu mainījis, lai nevarētu pateikt, ka tās esmu aizpildījis es pats. Kaut arī viņi nenoticēja, ka visas šīs anketes esmu aizpildījis es, tomēr ar to viņi apmierinājās, jo šāds "fakts" pastiprināja apsūdzību. Arī Olafs bija dažas anketes aizpildījis ar savu roku pēc zināmu cilvēku vārdiem, bet arī viņš šos cilvēkus neuzrādīja. Tādēļ visas šīs anketes tika pieskaitītas kā "ļauņprātīga falsifikācija".

Pēc šīs nopratināšanas mani nodeva sevišķi svarīgo lietu vecākajam izmeklētājam Dembovskim, kurš jau iepriekš bija piedalījies pie

pratināšanas Straubes kabinetā. Viņš vēlreiz mani izprašāja par visiem jautājumiem, kas jau vairākkārt bija izrunāti un to visupierakstīja "liecinieka nopratināšanas protokolā". Kad viņš beidza, pulkstenis rādīja jau vienpadsmit vakarā. Dembovskis pieteica man ierasties čekā nākošajā rītā un atlaida mani uz mājām. Izrādījās, ka visu šo laiku blakus kabinetā bija pratinājuši arī Olafu un viņu atlaidusi tikai divpadsmitos naktī.

Cik patīkami bija pastaigāties pa siltām, pavasarīgām Rīgas ielām! Viss notikušais likās kā murgi. Rīga ir tik skaista un dzīvot ir tik skaisti! Tas nevarētu būt nekas briesmīgs, papratinās, noskaidros, norās, varbūt izslēgs no institūta, varbūt arī nemaz nebūs tik ļauni... Pārnākot mājās, visas manas cilvēcīgās ilūzijas izgaisa. Jā, te nebija darīšana ar cilvēkiem, te bija darīšana ar varu...

Kamēr mūs abus ar Olafu pratināja čekā, mājās ap pulksten sešiem vakarā ar trim automašīnām ieradusies čekas vīri ar kratīšanas orderi. Starptiem bijis arī viens senāks paziņa – Eduards Pavlovičs Sparinskis. Viņš jau reiz bija ieradies mūsu mājā, kad mans brālis Dāniels bija izturējis vienu mēnesi ilgu bada streiku un saņēmis atļauju izbraukt pie savas sievas Rudītes uz Rietumvāciju. Toreiz Sparinskis ieradās kopā ar diviem citiem vīriem un uzdevās par radioraidījuma "Dzintarkrasts" līdzstrādniekiem. Viņi esot atnākuši uzzināt, kā klājas Dānielam Brūverim, jo ārzemju radioklausītāji sūtot viņiem daudz vēstuļu un interesējoties, kāpēc Brūvers taisot bada streiku un kāpēc viņu neizlaižot no Padomju Savienības. Viņš bija centies no Dāniela saņemt apstiprinājumu, ka Dāniels atstāj

Padomju Savienību tikai savas sievas Rudītes dēļ, ka viņa izceļošanai nav nekāda politiska rakstura. Šoreiz Sparinskis nebija ieradies kā "Dzintarkrasta" līdzstrādnieks, bet gan kā čekists, kam uzdots izkratīt mūsu māju. Pēc likuma pie kratīšanas ir jābūt klāt vismaz diviem neitrāliem lieciniekiem. Tos čekisti meklēja starp mūsu kaimiņiem. Daži no mūsu kaimiņiem bija tik drosmīgi, ka vispār atteicās tādā lietā piedalīties. Tikai viens no kaimiņiem bija tāds, kas ar prieku skrēja uz mūsu māju skatīties, kas tur notiek un ar čekistiem runājās kā ar veciem darba biedriem.

Tajā dienā mans tēvs bija agrāk atnācis no darba un uzzinājis, ka mēs ar Olafu esam čekā, bija steidzīgi rīkojies. Vispirms jau izvāca no mājas visu "aizliegto literatūru". Par tādu tiktu uzskatīti dažādi apspiesto kristiešu žurnāli, lapīnas, apkārtraksti, kopijas no kristiešu oficiāliem iesniegumiem padomju iestādēm, vairāku kristiešu tiesas procesu protokoli un arī dažas grāmatas, kas izdotas Latvijas laikā. Tāpat vajadzēja izvākt rakstāmmašīnas, jo tās čeka varēja konfiscēt. Tā tēvs bija nopūlējies kādas divas stundas, kad ieradusies čekisti uz kratīšanu. Arī māte tikko kā pārradusies no veļas mazgāšanas ar diviem lieliem koferiem tīrās veļas. Kā čekisti ienākuši istabā, tā uzreiz pievērsuši savu uzmanību šiem diviem koferiem. Ar lielu sajūsmu viņi metušies tiem klāt un rūgti vīlušies, kad atraduši tur tikai veļu. Viņi, droši vien, bija cerējuši, ka koferos ir sakrauta visa mūsu "pretpadomju literatūra", un ka to nu ir gatavojušies aizgādāt projām no mājas. Jā, šoreiz viņi bija tikai nedaudz nokavējušies...

Neskatoties uz to, ka gandrīz visu, ko tēvs

bija uzskatījis par iespējami aizliegtu, viņš bija no mājas iznesis, tomēr čekisti vēl atrada diezgan daudz "aizliegtās literatūras", tajā skaitā dažus tēva apcerējumus par ateismu un evolūcijas mācību, grāmatu "Mana tēvu zeme", Fr. Zālītes "Latvijas Vēsture vidusskolām", izdota 1937. gadā, 1939. gadā izdotu žurnālu "Amatnieks", 1930. gadā izdoto Jāņa Kaktiņa grāmatu "Varoņu sejas", 1934. gadā izdoto K. Ulmaņa "Sabiedriskie raksti" un vēl daudz citas grāmatīņas, rokrakstus un reliģiska satura brošūras. Kratišanā atrada arī magnetofona lentes ar Solženicina darbu ierakstiem no Rietumu radioraidītājiem. Čekisti bija strādājuši gandrīz līdz pusnaktij, bet paspējuši izkratīt tikai vienu māju. Mēs ar Olafu dzīvojām blakus mājā, kas bija celta kā saimniecības ēka. To čekisti, projām braucot, aizplombēja ar Valsts drošības komitejas zīmogu un teicās nākošā dienā kratišanu turpināt.

Kad Olafs pārnāca mājās, mēs abi meklējām kādu iespēju iekļūt aizplombētajā mājā, bet, kā par nelaimi, visi logi bija stingri aiztaisīti, pie tam, tie bija dubultlogi. Vēl čekisti nebija izkratījuši šķūni, kurā tēvs bija noslēpis steigā no mājas iznesto literatūru un rakstāmmašīnas. To visu tagad vajadzēja aizgādāt kaut kur tālāk no mājām. Varētu nest atpakaļ jau izkratītajā mājā, tomēr bail riskēt. Stiept pa ielu tādas lielas pakas arī bīstami – nevar zināt, no kura stūra mūsu māju tagad novēro. Te pēkšņi iebrauc Olafa darba biedrs ar taksometru. Viņš darbā uzzinājis, ka Olafs aizvests uz čeku to ankešu dēļ, kuras Olafs bija izplatījis arī starp taksometru šoferiem. Olafs viņam aptuveni izskaid-

roja, kas par lietu, un lūdza, vai viņš nebūtu ar mieru aizvest vienu rakstāmmašīnu un dažus foto piederumus pie mūsu radiem blakus ielā. Viņš piekrita, un mēs, divos maisos salikuši visu, kas vedams, devāmies pie radiem. Izmetot vairākus līkumus pa tuvākām ielipām, pārliccinājāmies, ka neviens neseko. Tad piebraucām pie mūsu radu mājas Sīpeles ielā un ienesām abus maisus viņu šķūnītī. Olafs izņēma no maisa rakstāmmašīnu un, un iegājis pie radiem, lūdza to paglabāt, kamēr pie mums beidzas kratīšana. Braucot atpakaļ, mēs pamatinājām, ka gar mūsu māju vērodama braukā milicijas patruļmašīna.

Nākošajā dienā mums abiem ar Olafu bija jāierodas čekā vienpadsmitos no rīta. No caurlaižu telpas pirmo izsauca Olafu, pēc ilgāka laika mani. Pa čekas māju neļauj staigāt vienam, bet tikai kāda čekista pavadībā. Man pakal nonāca majors Dembovskis un uzveda mani 6. stāvā uz savu kabinetu. Vedot pa garajiem čekas gaitējiem, čekisti centās sajaukt mums galvu, lai nevarētu vairs orientēties, kur atrodamies un kur izeja. Parasti mani pieveda pie kabineta durvīm no vienas puses, bet projām aizveda uz otru pusi. Pēc neilga laika es konstatēju, ka čekas ēka veido noslēgtu taisnstūri ar vienu lielu pagalmu centrā un vienu mazāku pagalmiņu ēkas dienvidu galā, kuru norobežo pretējā dzīvojamā māja. Visapkārt uz dzīvojamo māju jumtiem izstiepti lieli dzelozdrāšu žogi un uzmūrētas vēl papildus sienas. Izrādījās, ka mazais (apm. 40 kv. m.) pagalmiņš bija vēl sadalīts uz pusēm un to izmantoja kā ieslodzīto pastaigu laukumu.

Mani ieveda 625. kabinetā, kurā mani jau gaidīja tas pats vakardienas pratinātājs, kurš

spēlēja iebaidītāja un draudētāja lomu (attēls 47. lpp.). Pēc viņa skatiena es jau nojautu, ka kaut kas nebūs labi. Tā arī bija.

- Ko jūs darījāt vakar vakarā pēc tam, kad izgājāt no Valsts drošības komitejas? - bez kāda ievada viņš iesāka jautāt uzsvērtā tonī.

- Pastaigājos pa ielu un braucu uz mājām.

- Ko jūs darījāt mājās?

- Neko sevišķu, aprunājos ar vecākiem, sagaidīju Olafu mājās un tad gāju gulēt.

- Vai jūs neko pirms gulētiešanas nedarījāt?

- Jā, ko nu parasti pirms gulētiešanas dara.

Tāda nekaunība čekistu sakaitināja un viņš sāka blaut:

- Kādas mantas jūs vakar vakarā vēl no mājas izvedāt!

- Nekādas mantas neesmu vedis.

- Tad Olafs veda, vai tēvs veda?

- Es viņiem pakal nestaigāju un nevaru atbildēt, ko viņi ir darījuši.

Nu man kļuva skaidrs, kā čekisti mūsu māju ir labi uzmanījuši, bet nevarēja zināt, ko īsti viņi ir redzējuši un ko nav. Tāpēc es turpināju liegties, un tas viņu sakaitināja ne pa jokam. Tad čekists mani aizveda uz citu kabinetu un ieteica man tur apdomāties. Šī manā dzīvē esot ļoti izšķirīga situācija. Ja es vēl turpināšot liegties, tad lai es rēķinoties ar visu to ļaunāko. Nekādi joki nebūšot. Man vēl esot pēdējā iespēja valstī atzīties un tādā gadījumā viņi varot man visu piedot. Tad viņš mani ieslēdza un atstāja vienatnē apdomāties kādas divas stundas. Situācija bija bēdīga. Kaut arī viņi zināja, ka mēs pagājušā naktī esam kaut ko slēpuši, es nedrīkstēju atzīties, jo viņi nezināja, kur mēs aizvestās mantas esam

noslēpuši. Un, ja tās atrastu, tad grūtas dienas sāktos arī tēvam un mātei. Pēc brīža atgriezās čekists un noprasīja:

- Nu, pārdomājāt?

- Ko pārdomāju?

- Kur jūs vakar mantas aizvedāt!

- Neesmu nekādas mantas vedis.

- Vai jums ir pazīstama māja Sīpeles ielā Nr. 13?

Tas nu bija par traku! Kā viņi to dabūjuši zināt? Tad jau veltīga ir visa mana liegšanās! Čekisti, droši vien, jau ir izkratījuši arī mūsu radu māju Sīpeles ielā, un ļaunāk jau nekas šobrīd vairs nevarēja būt.

- Jā, tā man ir pazīstama. - noteicu un uz nākošiem viņa jautājumiem vispār neatbildēju, jo jutos pārāk satriekts. Tad arī viņš pārtrauca mani izjautāt un aizveda uz Dembovska kabinetu. Tur uz galda stāvēja brūnā pārvalkā ietīta rakstāmmašīna

- Vai jums šī rakstāmmašīna ir pazīstama? - jautāja Dembovskis.

Es neko neatbildēju, jo to mašīnu es nebiju redzējis.

- Nemēģiniet vairs liegties, šo mašīnu mēs izpēmām Sīpeles ielā 13, kur jūs abi ar brāli to pagājušā naktī nogādājāt.

Interesanti, kāpēc viņš te runā par kautkādu rakstāmmašīnu un nevis par daudz svarīgākām lietām, kas bija paslēptas radu šķūnītī. Vai tiešām viņi neko citu nebūtu atraduši? Šo rakstāmmašīnu es pagājušā naktī nebiju redzējis. Tai, kuru es nesu, bija ciets brūns futrālis, un tā bija mazāka. Tātad šī ir vēl kāda cita mašīna, kas arī bijusi noslēpta pie radiem? Varbūt, ka viņi mani vienkārši "ķer uz muļķi", bet varbūt, ka tiešām to atraduši

Sīpeles ielā? Visdrošākais tagad ir dot nenoteiktas atbildes, tad jau vēlāk sapratīs, kas par lietu te slēpjas.

- Tā varētu būt tā pati.

- Tā ir tā pati, vai tā varētu būt?

- To es droši nevaru pateikt, jo tēva mašīnu nepazīstu. Šī varētu būt tā pati, ko vakar aizvedām.

- Jā, un tik ilgi vajadzēja liegties! Es jums saku, mēs visu zinām un visu atradīsim. Veltīga ir katra jūsu liegšanās.

Tā viņš turpināja diezgan ilgi lielities, no kā es sapratu, ka neko citu, kā tikai šo rakstāmmašīnu un kādu mazu koferīti ar fotopiederumiem viņi nebija atraduši. Izrādījās, ka neko citu viņi arī nebija meklējuši!

Kā tad čekisti bija atklājuši mūsu slepenās nakts gaitas? Pavisam vienkārši! Milicijas mašīnā, kas patrulēja ap mūsu māju, bija ievērojuši, ka pie mums iebrauc taksis. Tā kā mēs, braucot uz Sīpeles ielu, izmetām vairākus līkumus, miliči pazaudēja mūsu pēdas, tomēr bija paguvuši ievērot automašīnas numuru. Pēc saviem "slepenajiem nakts darbiem" mēs šoferim pieteicām nevienam nestāstīt, ko un kur viņš šai naktī ir vedis. Viņš to arī apsolīja, bet nereti cilvēkiem aizmirstas visi solījumi, kad viņi nonāk čekas mājā. Tā arī mūsu šoferis vēl tajā pašā naktī bija čekistiem izstāstījis, ka mēs ar Olafu esam no mājas uz Sīpeles ielu Nr. 13 aizveduši vienu rakstāmmašīnu un kaut kādus foto piederumus. Paldies Dievam, ka mēs viņam nepateicām, kas vēl ir mūsu maisos!

Olafam čekisti bija uzreiz pateikuši, ka viņiem mūsu nakts gaitas ir zināmas un aicinājuši viņu braukt līdzī izņemt aizvesto rak-

stāmmašīnu un foto piederumus. Olafs viņiem arī aizbraucis līdzī un atdevis pieprasīto. Tā kā meklētais bija atrasts, tad nekādu lielāku kratīšanu radu mājā nebija taisījuši.

- Kāpēc jūs slēpāt šo rakstāmmašīnu un foto piederumus? - atsāka pratināt Dembovskis. Otrs čekists aizgāja, un ar viņu man vairs nekad nenācās sastapties.

- Mēs bijām dzirdējuši, ka Valsts drošības komiteja tādos gadījumos konfiscē rakstāmmašīnas, bet foto piederumus mēs nemaz neslēpām, tos tikai pie reizes aizvedām radiem, jo arī viņi nodarbojas ar fotogrāfēšanu.

- Kādos gadījumos Valsts drošības komiteja konfiscēnot rakstāmmašīnas?

- Nu, tādos gadījumos, kad kādu tur izdomās par kādu pārkāpumu.

- No kā jūs to bijāt dzirdējuši?

- Konkrēti es to neatceros.

- Kas jums tādos melus varēja stāstīt! Kādu personai piederošu lietu var konfiscēt tikai ar tiesas lēmumu tādā gadījumā, ja ir pierādīts, ka ar to ir pastrādāts noziegums.

Šoreiz viņam bija taisnība - čeka mums to rakstāmmašīnu nekonfiscēja, viņi vienkārši mums to neatdeva. Dembovskis vēl ilgāku laiku prasīja, lai es tomēr atceros, kas man tādos melus par Valsts drošības komiteju sastāstījis, bet man to "atcerēties" neizdevās. Pēc tam turpinājās pratināšana par mūsu aptaujas anketēm. Dembovskis aizsmēķēja savu papirosu no vecas Rietumu benzīna šķiltavas un, ērti izlaidies savā krēslā, iesāka:

- Mēs nu tā kā būtu visu izrunājuši, bet tagad, Pāvil, pamēģiniet tā vaļsirdīgi izstāstīt visu no sākuma, kā nācāt uz tādām domām, kā visu to darījāt, kas vēl to zināja, ka jūs

gatavojat aptauju, un visu stāstiet tikai tā, kā tas bija. Ja man kas būs neskaids, es uzdošu jautājumus. Tātad lūdzu, kā jūs nācāt uz tādām domām – rīkot aptauju?

- Mēs abi ar brāli jau sen novērojām, ka daudzas lietas, ko mums skolā māca, ko avīzēs lasām, ko dzirdam pa radio, neatbilst patiesībai.

- Vai jūs varētu minēt kādu konkrētu piemēru?

- Es domāju, ka milzīgi pārspīlēta ir strādnieku politiskā rosība. Līdz šim es esmu strādājis daudzās vietās gan celtniecībā, gan rūpnīcā, gan arī uz laukiem, bet nekur vēl neesmu redzējis, ka kādam strādniekam interesētu kaut kādi plēnumu lēmumi vai kongresu direktīvas, vai arī kādi partijas aicinājumi. Strādnieki tāpat kā strādājuši, strādā joprojām un uz viņiem praktiski nekādu iespaidu neatstāj ne 23., ne 24. partijas kongress. Tādi apraksti par strādnieku brigādēm, kas pusdienas laikā uzmanīgi iepazīstas ar kārtējā kongresa materiāliem, ir galīgi absurdi. Strādniekiem pusdienas laikā vienīgā interese ir paēst un, ja iespējams, atgulties. Ja tas ir padarīts, tad, ja laiks vēl atļauj, var parunāt kādas nekārtības vai apspriest jaunākos sporta notikumus. Pie tādiem avīžu rakstiem parasti vēl ir klāt fotogrāfija, kurā redzams strādnieku brigādes brigadieris ar "Cīņu" vai "Pravdu" rokās, un viņam apkārt salīpuši laimīgi smaidoši strādnieki, kas ar interesi klausoties kaut kādus tur partijas lēmumus. Pēc tā, cik es pazīstu padomju strādniekus, tāda situācija ir galīgi nereāla.

- Ak tā, jūs domājat, ka strādniekiem neinteresē mūsu politiskā dzīve?

- Tā es neesmu teicis. Es domāju, ka viņu interese nav tādā veidā un tādā virzienā, kā to atspoguļo mūsu prese.

- Kādā virzienā tad, pēc jūsu domām, ir strādnieku interese par politiku?

- Viņiem vairāk interesē algu paaugstinājumi, dažādas iespējas tikt pie dzīvokļiem, atvieglojumi automašīnu iegādē un, ja runā par politiku, tad drīzāk interesē notikumi ārzemēs. Ja jautāsiet normālam strādniekam nosaukt kādus politiskos darbiniekus Latvijā, tad gandrīz visi varēs nosaukt tikai Vosu, Rubeni, Pelši un tas arī ir viss. Gandrīz neviens nezina, kas ir Latvijas valsts galva un vispār, kas ir Latvijas valdībā. Tas vien jau norāda, ka strādniekiem nav intereses par politiskiem notikumiem mūsu zemē.

- Ak tā. - pa reizei noteica Dembovskis un cītīgi visu pierakstīja.

- Vai jums būtu vēl kādi piemēri?

- Jā, man ir vēl piemēri, kur padomju prese klaji samelojusies. Tas bija Kubas krīzes laikā. "Amerikas Balss" ziņoja, ka Kubā esot padomju raķetes. Es pats vēl labi atceros, ka avīzes bija pilnas ar "neapgāžamiem" argumentiem, ka padomju raķetes nekad nav bijušas Kubā un ka tie esot rupji imperiālistu apmelojumi. Pēc neilga laika tās pašas avīzes ar maziem burtiņiem lapas apakšdaļā rakstīja, ka no Kubas ir izvāktas 40 padomju raķetes. Tāpat arī Hruščova nomešanas laikā padomju avīzes apgalvoja, ka Ņikita Sergējevičs esot lūdzis sakarā ar vājo veselības stāvokli viņu atbrīvot no pienākumu pildīšanas. Rietumu radoraidītāji uzreiz paziņoja, ka tā ir Hruščova "nokronēšana". Vēlāk to bija spiesta atzīt arī padomju prese.

- Vai jūs bieži klausāties ārzemju radio-raidījumus?

- Kā pagadās.

- Cik reizes nedēļā?

- Kā kuru reizi, kādreiz divas, kādreiz trīs reizes, atkarībā no tā, vai pasaulē kaut kas interesants notiek. Padomju informācija jau nekad nepienāk savlaicīgi vai arī vispār nepienāk.

- Kādas ārzemju pretpadomju radiostacijas jūs klausāties?

- ?

- "Amerikas Balsi" klausāties?

- Vai tad tā ir pretpadomju radiostacija?

- Jums to vajadzēja zināt, ka visas ārzemju raidstacijas, kas domātas melīgas informācijas iepludināšanai Padomju Savienībā, ir tikai pretpadomju.

- Pēc manas pieredzes Rietumu raidstacijām vienmēr ir izrādījusies taisnība.

- Tātad "Amerikas Balsi" klausāties? - turpināja Dembovskis. Tas bija ļoti raksturīgi, ka viņš nekad necentās atbildēt uz tādiem jautājumiem vai piezīmēm, kas likās "slideni". Tādos gadījumos viņš vienkārši klusēja vai arī turpināja uzdot savus jautājumus, nepemot vērā manas piezīmes un jautājumus. Viņš sīki pierakstīja, kādas ārzemju raidstacijas es klausos, cik bieži klausos, ar kādu radioaparātu klausos un pat - kam tas aparāts pieder. Tad viņš centās noskaidrot, kurš cilvēks mani ir pamudinājis sākt klausīties ārzemju raidītājus un kā es esmu uzzinājis, kad un uz kādiem viņu garumiem tie raida. Uz to es viņam atbildēju, ka to zin katrs bērns un ka "Amerikas Balsi" sāku klausīties jau bērnībā, tāpēc nevaru atcerēties, kas mani uz to pa-

mudinājis.

- Un tomēr mēģiniet atcerēties, kas jums bērniībā ieteica klausīties "Amerikas Balsi"? - turpināja Dembovskis. To man bija grūti atcerēties un tad mēs abi nolēmām, ka uz to mani būs aicinājuši sētas puikas, kuriem vārdus es vairs neatceros.

Vēl es viņam minēju vairākus piemērus no padomju preses, kur tā antireliģiskās propagandas nolūkā bija apmelojusi man pazīstamus ticīgus cilvēkus, mācītājus, un arī par manu māsu Edīti vairākus gadus atpakaļ "Cīņā" bija publicētas tādas muļķības, ka es līdz pat šim laikam vairs neticu nevienam rakstam, kas publicēts padomju avīzēs. Par šo sarunu daļu Dembovskis savās piezīmēs pierakstīja:

"Pāvils Brūveris melīgi norādīja, ka padomju strādnieki neatbalstot padomju varas politiku. Viņš izteica arī neticību padomju presei."

Tas ir liels noziegums, izteikt neticību padomju presei. Visus neticīgos jāatgriež pie padomju reliģijas, bet ja to nevar, tad jāsoda vai arī jāārstē...

- Labi, jums liekas, ka padomju prese nepaģaismo pareizi padomju cilvēku dzīvi. Kādam nolūkam jums bija šīs anketes?

- Ar šo ankešu palīdzību mēs varētu uzziņāt patiesību.

- Kāpēc jums tas bija vajadzīgs?

Tas bija jautājums, uz kuru es nebiju gatavojies. Man pat nebija ienācis prātā sev pajautāt, kāpēc es gribu zināt patiesību? Kāpēc vispār cilvēkam vajadzīga patiesība un vispār kas ir patiesība? Tā vispārīgi mēs visi to saprotam, bet kā lai to izskaidro vārdiem?

- Tā taču ir dabīga cilvēka tieksme izzi-

nāt, noskaidrot...

- Ko jūs gribējāt noskaidrot?

- Mēs gribējām noskaidrot, vai padomju preses apgalvojumi atbilst patiesībai.

- Kāpēc jūs to gribējāt noskaidrot?

- Tāpēc, ka mēs domājam, ka padomju preses apgalvojumi neatbilst patiesībai.

- Kāpēc tad jums vēl to vajadzēja noskaidrot?

- Tā mēs būtu saņēmuši apstiprinājumu savai pārlicībai.

- Kāpēc jums šāds apstiprinājums bija vajadzīgs?

- Ja mēs iegūtu neapstrīdamus pierādījumus, ka mūsu pārlicība ir pareiza, mēs varētu uzsākt atklātas diskusijas par mums interesējošiem jautājumiem.

- Par kādiem jautājumiem jūs gribējāt uzsākt diskusijas?

- Ir ļoti daudzi jautājumi, par kuriem būtu atklāti jādiskutē.

- Piemēram kādi?

- Piemēram ārzemju ceļojumi, brīva informācijas apmaiņa, preses brīvība, lielā nevienlīdzība un vēl daudzas citas problēmas būtu apspriežamas.

- Kaut ko līdzīgu jūs rakstāt arī savā anketē atbildē uz pēdējo jautājumu. Jūs rakstāt, ka Padomju Savienībā netiekot ievērotas cilvēka tiesības. Kas jums tādu lietu ir sastāstījis, vai jūs to esat saklausījis no pretpadomju raidījumiem? Padomju Savienībā neesot vārda brīvības! Kur jūs to esat pēmis?

- Vai tad Padomju Savienībā ir vārda brīvība? - es viņam atjautāju.

- Jā, Pāvil, pie mums ir vārda brīvība, bet nedomāriet, ka ar to mēs pieļausim te izvest

pretpadomju propagandu!

- Bet reliģiskā literatūra un Bībele, tā taču nav pretpadomju propaganda, kāpēc to neatļauj iespiest?

- Bībele pie mums nav aizliegta un to vēl vairāk iespiest nav nekāda nepieciešamība. Ko jūs iedomājieties - Bībeles iespiest! Mums pat nav pietiekoši papīra, ko mācību grāmatas iespiest, kur nu vēl tērēt papīru galīgi nevajadzīgām grāmatām.

- Mums nemaz nav vajadzīgs, lai jūs drukātu Bībeles. To ticīgie var izdarīt paši, bet to darīt ir aizliegts. Kas tad tā ir par preses brīvību?

- Kas tie jūs esat, kas varat drukāt Bībeles?

- Ticīgie.

- Bet konkrēti, kas?

- Nekas konkrēts te nevar būt, jo tas jau ir aizliegts.

- Jūs tomēr teicāt, ka jums neesot vajadzīgs, lai kāds cits iespiestu Bībeles, jūs varot to izdarīt paši. Kas tie esat jūs paši?

- Ticīgie.

- Vai jums ir zināms kāds no draudzes, kas to varētu darīt?

Uz tālākiem viņa jautājumiem par šo tēmu es vienkārši klusēju. Kad viņam neizdevās no manis izspiest nevienu konkrētas personas vārdu, kas varbūtēji varētu nodarboties ar reliģiskās literatūras pavairošanu, viņš turpināja noskaidrot manus uzskatus, kurus es arī bieži vien neslēpu.

- Jūs savā anketē rakstāt, ka Padomju Savienībā tiekot ierobežota domas brīvība. Ko jūs ar to domājat?

- Padomju Savienībā ir atļauta tikai viena

ideoloģija un visu pārējo, kas ar to nesakrīt, apkarot.

- Kas tas ir, ko apkarot?

- Pie mums nav iespējams dabūt kādu citu filozofu darbus, kā tikai marksistiski-ļēnisko. Par kādām citām filozofijām mēs dzirdam tikai marksistiski-ļēnisko kritiku. Tāpat arī reliģiskā pārliecība tiek apkarota.

- Kā reliģiskā pārliecība tiek apkarota?

- Pirmkārt jau ir aizliegta jebkāda reliģiskā propaganda un otrkārt, jebkuru aktīvi ticīgu cilvēku vajā.

- Vai jūs varat minēt kādus konkrētus piemērus, kur kāds būtu savas reliģiskās pārliecības dēļ vajāts?

Es varēju minēt daudzus piemērus, kas man bija zināmi par kristīgo vajāšanām Krievijā, Ukrainā un Baltkrievijā. Šajās zemēs kristīgajās draudzēs dievkalpošanas kārtību stiprā mērā nosaka Valsts drošības komiteja, kas padara šīs draudzes praktiski nedzīvas. Šo oficiālo draudžu vadītāji pilnīgi pakļaujas čekai un pat paši palīdz apkarot jebkādas ticīgo garīgās aktivitātes ārpus baznīcas. Patiesi ticīgi kristieši ar tādu kārtību nevar samierināties un tāpēc viņi pulcējas dzīvokļos vai mežos, lai netraucēti varētu izkopt savu garīgo dzīvi. Viņi vairākkārt ir centušies reģistrēties kā jauna kristīgā draudze, bet varas iestādes viņus vienkārši nepiereģistrē un tad vajā kā nelegālu ticīgo draudzi. Šiem cilvēkiem vajāšanas tiešām ir smagas un bieži vien traģiskas. Kad es viņam biju to izstāstījis, viņš jautāja:

- Kas jums to stāstīja?

- To Rīgā zin katrs ticīgais.

- Konkrēti, kurš to zin?

Ko es viņam varēju atbildēt? Jebkuru cilvēku, kuru es nosauktu vārdā, apsūdzētu pretpadomju apmelojumu izplatīšanā.

- Es nezinu nevienu konkrētu cilvēku.

- No kurienes tad jūs to zināt?

- No "Brīvības" raidītāja.

- Tad nu gan jūs esat atradis īsto ziņu avotu! - nicīgi noteica Dembovskis, - tie jau to vien dara, kā apmelo mūsu zemi!

Te man vienkārši bija jāklusē, jo es nedrīkstēju nodot tos cilvēkus, kas visas šīs lietas labi pazīst un ir palīdzējuši daudzus padomju varas noziegumus darīt zināmus pasaulē.

- Jums personīgi nav zināms neviens gadījums, kur ticīgie būtu vajāti?

- Par laimi Latvijā vēl nav dzirdētas tādas vajāšanas, kādas ir Krievijā, Baltkrievijā un vēl dažās citās republikās, bet tomēr es zinu vairākus cilvēkus, kas savas reliģiskās pārliecības dēļ ir dažādi noķengāti avīzēs un zaudējuši savu darbu.

- Konkrēti kuri cilvēki ir zaudējuši darbu?

- Manas māsas vīrs Jānis Šmits vairākkārt ir zaudējis savu laicīgo darbu un pašreiz viņš ir zaudējis arī iespēju strādāt garīgodarbu, bez tam, viņu nepamati izslēdza no Lauksaimniecības akadēmijas.

- Kad un kādu darbu viņš zaudēja?

- Viņš zaudēja pasta priekšnieka darbu Vanģānos. Vēlāk viņu atlaida no dārznieka amata Cēsīs. Arī Dundagā viņam bija grūtības tāpēc, ka bija aktīvs Dundagas baptistu draudzes loceklis.

- Vai jūs to droši zināt, ka viņu atlaidano darba reliģiskās pārliecības dēļ?

- Jā, to es zinu.

- Kā jūs to zināt?
- To man Šmits pats stāstīja.
- Vai jūs to kaut kā pārbaudījāt?
- Nē, es viņam ticu.

- Ja jums tas būtu patiesi interesējis, jūs būtu aizbraucis uz tām darba vietām un pārliecinājies, par ko Šmits atlaists no darba, bet jūs tikai esat noticējis, ko jums kāds sastāstījis.

- Saprotams, ka pēc likuma par reliģisko pārliecību nedrīkst atlaist no darba. Tāpēc oficiāli viņa atlaišana no darba ir noformēta kā labprātīga aiziešana, bez tam, kurš gan no viņa bijušās darba vietas administrācijas man to atklāti stāstīs, kāpēc patiesībā viņi Šmitu atlaiduši!

- Patiesība ir tā, ka pie mums nevienam par reliģisko pārliecību nevajā un no darba neatlaiž, kā jūs te to man melīgi cenšaties iestāstīt. Jums Šmits sastāstījis, ka viņš atlaists no darba ticības dēļ, un jūs uzreiz taisāt secinājumu, ka Padomju Savienībā nav ticības brīvības. Tas, Pāvīl, nav godīgi. Kāpēc jūs neievērojat tos tūkstošus ticīgo, kas ne-traucēti tic savam Dievam, iet baznīcā un apzinīgi pilda sabiedrībai derīgu darbu? Tos neviens nevajā un no darba neatlaiž.

- Tā jau bieži vien notiek, ka cilvēki dažas stundas svētdienās "atsēž" baznīcā un ar to uzskata sevi par kristiešiem, bet ne viņu dzīvī, ne darbos neparādās Kristus mācība. Tādus cilvēkus nav ko vajāt, par tādiem tikai pakengājas kā par muļķīšiem, kas tic kaut kādiem māņiem. Un tomēr ne par skolotāju, ne kādu vadošu darbinieku šādi cilvēki nevar kļūt.

- Bet tomēr atbildiet, kāpēc jūs rakstījāt, ka Padomju Savienībā nav ticības brīvības?

- Es jau to visu laiku jums stāstu. Vai tad tā ir ticības brīvība, ka aizliegts atklāti stāstīt par saviem reliģiskiem uzskatiem, ka sistemātiski apmelo un noķengā ticīgos, ka aktīvos kristiešus dažādi vajā?

- Kristiešus mūsu zemē nevajā. Tā ir jūsu izdoma, vai arī jūs to esat saklausījies pretpadomju radio raidījumos. Jūs te minējāt vienu piemēru ar Šmitu, bet arī tas ir tikai jūsu apgalvojums bez pamatojuma. Tāpēc sauksim lietas istajā vārdā – jūs esat launprātīgi apmelojis padomju valsts un sabiedrisko iekārtu.

- Tie nav nekādi launprātīgi apmelojumi, es rakstīju tā, kā es to saprotu un domāju.

- Nē, jūs esat rakstījis, ka Padomju Savienībā nav ticības brīvības un nevis, ka jūs tā domājat. Jūs apgalvojat, ka tā ir, un tas ir apmelojums.

- Man taču ir zināmi daudzi gadījumi, kad ticīgie savas pārliecības dēļ ir vajāti.

- Kas jums tos stāstījis?

Te atkal es atdūros uz jautājumu, uz kuru vienkārši nedrīkst atbildēt. Man bija zināmi arī daži gadījumi no manu paziņu vidus, bet es nebiju drošs, vai tie cilvēki būtu ar mieru atļaut savus vārdus pieminēt čekā. Var gadīties, ka viņus pašus pēc tam apsūdz "launprātīgu apmelojumu" izplatīšanā, jo oficiāli skaitās, ka Padomju Savienībā nevienu par reliģisko pārliecību nevajā. Tātad, ja viņi man ir stāstījuši, ka viņus ticības dēļ atlaida no darba, izslēdza no augstskolas vai arī pazemināja amatā, tad viņi ir launprātīgi apmelojuši padomju valsts un sabiedrisko iekārtu. Jo vairāk es viņam uzdotu cilvēkus par lieciniekiem, kas var apliecināt manus vārdus, jo vairāk cilvēku nonāktu nepatīkšanās. Ja es nevaru

atsaukties uz konkrētiem cilvēkiem, es esmu savas lielās dzimtenes apmelotājs. Arī tas, ka tiekot ierobežota domas brīvība, neesot taisnība. Katrs cilvēks drīkstot domāt, ko vien gribot, bet ne visas domas drīkst izteikt. Vai tad tā nav vārda brīvības ierobežošana? Nē, tā neesot vārda brīvības ierobežošana. Cilvēki visas savas "pareizās" domas drīkstot izteikt, bet "apmelotājus" gan nedrīkstot atstāt nesodītus. Tātad es izrādos milzīgs melis! Es saku, ka Padomju Savienībā tiek ierobežota domas brīvība, īstenībā padomju cilvēki drīkstot domāt ko grib. Es saku, ka Padomju Savienībā nav ticības brīvības, izrādās, ka tie ir mani ļaunprātīgi izdomājumi. Padomju Savienībā netiekot ievērotas cilvēku tiesības - rupjš vispārinājums. Tas gadoties tik reti, ka nevarot būt nekāda runa par cilvēku tiesību neievērošanu - tie esot tikai atsevišķi gadījumi. Arī ārzemju braucieni padomju pilsoņiem nekādi netiekot ierobežoti. Visi tie gadījumi, kurus es zinu, kur cilvēkiem gadiem ilgi nav izsniegta izbraukšanas atļauja, esot tikai atsevišķi gadījumi. Vispār Padomju Savienībā katrs cilvēks varot braukt, kur vien viņš gribot. Tāpēc mans izteiciens, ka Padomju Savienībā tiek ierobežoti ārzemju braucieni, izrādījās rupjš apmelojošs vispārinājums. Tā "pierādījies", ka visas manas domas patiesībā ir apzināti ļaunprātīgi apmelojumi, Dembovskis turpināja:

- Kāpēc jūs nodarbojaties ar padomju iekārtas apmelošanu?

- Es nenodarbojos ar padomju iekārtas apmelošanu. Var jau būt, ka esmu kaut ko pateicis par stingru, bet būtībā tās ir manas domas.

- Nē, tie ir ļaunprātīgi apmelojumi! Jūs esat

vispārinājis dažus atsevišķus gadījumus, tādējādi apmelojot padomju valsts un sabiedrisko iekārtu.

Tā kā nedrīkstēju minēt konkrētus cilvēkus, lai neierautu viņus nepatikšanās, tad dažos punktos man nācās piekrist, ka esmu par daudz vispārinājis un ar to pietika, lai "noziedznieks būtu atzinies savos "noziegumos". Tagad tikai atlika noskaidrot vēl dažus nozieguma motīvus un pāris tehniskus sīkumus. Dembovskis secināja, ka mēs abi ar Olafu esam izstrādājuši aptaujas anketi "nolūkā, falsificējot tās rezultātus, pierādīt savus ļaunprātīgos apmelojumus". Jautājumi esot sastādīti tendenciozi - tā, lai jebkuru atbilžu gadījumā mēs tās varētu izmantot saviem ļaunajiem nolūkiem. Mani iebildumi, ka šajā aptaujā neslēpjas nekāda ļaunprātība, palika neievēroti. Līdzīga saruna bijusi arī Olafam, tikai viņam vēl nāca klāt atbildība par mūsu aptaujas tehnisko pusi - pārrakstīšanas nokārtošana - un uzņēmās "vainu" par "pretpadomju magnetofona lenšu ierakstiem". Kratīšanā čekisti bija atraduši magnetofona lentes, kurās bija ierakstīta A. Solženicina vēstule padomju valdībai un Ž. Medvedjeva apcerējums par A. Solženicinu.

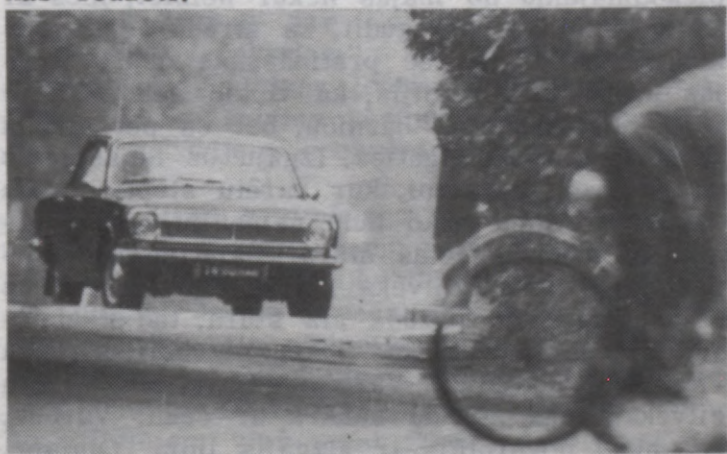
Tajā dienā pratināšana ar pārtraukumiem ilga līdz 7 vakarā. Dembovskis man pieteica vakarā un arī nākošajās dienās nekur no mājas neiziet un necensties meklēt kādus savus draugus. Tā bija piektdiena, 17. maijs, tātad šis aizliegums nozīmēja, ka visu sestdienu un arī svētdienu es nedrīkstu nekur iziet. Pēc šiem norādījumiem viņš mani izveda pilnīgi uz ielas un demonstratīvi no manis atvadījās. Tas likās aizdomīgi, kāpēc pēkšņi tāda sirsnsība -

pavadīt līdz ielai un vēl uz atvadām roku paspiest. Izrādījās, ka tā bija tikai zīme čekas neredzēmās armijas darboņiem, jo no tā brīža gandrīz vienmēr savā tuvumā redzēju kādu "neuzkrītošu" sekotāju.

Kamēr mūs abus pratināja čekā, čekistiturpināja pārmeklēt māju. Šajā reizē viņiem nekā sevišķs "neķērās, bet gluži tukšā arī nepalika. Kratišanu vadīja KGB vecākais izmeklētājs kapteinis Kārklis, kuram palīdzēja čekisti: leitnants Sparinskis, leitnants Kubarevs, leitnants Krivcovs, vec. leitnants Vimba un vec. leitnants Valuhovs. Viņi mūsu māju pārmeklēja tik kārtīgi, ka atrada tādas lietas, kuras mēs paši jau sen uzskatījām par pazudušām. Kā par brīnumu šie čekisti nepielietoja savu Krievijas amata brāļu metodes, un pēc kratišanas mūsu istabas bija lietošanas kārtībā.

Nākošajā dienā, neskatoties uz Dembovska piekodinājumu no mājas nekur neiziet, mēs ar Olafu nolēmām pārbaudīt, kā strādā čekas sekotāji. Arī Olafs pēc pratināšanas čekā, mājās nākot, bija manījis, ka viņam seko. Tāpēc Olafs aizbrauca uz baznīcu, bet es pēc kāda laika izgāju pastaigāties. Izgāju uz Sējas ielas un pavēroju apkārtni, kur varētu slēpties kāda "aste". Tuvumā neko tādu nemanīju, tikai tālāk, uz nākošās ielas stūra, slaistījās kāds nepazīstams jauna cilvēka stāvs. Viņš iznāca uz Sējas ielas, tad pazuda aiz stūra, tad atkal parādījās, un tā vairākas reizes. Izskatījās, ka viņš kaut ko gaida. Varēja jau arī būt, ka šim cilvēkam nav nekāda sakara ar čekū. Varbūt, ka mūsu novērotājs ir aizgājis līdz Olafam, un priekš manis vairs neviens nav atlicis? Sāku iet pa Sējas ielu uz pretējo pusi un, no-

nācis pie nākošās šķērsielas, iegriezās tajā un tūlīt aiz sētas stūra arī paliku. Noliecos zemāk un, pabāzis vienu aci, novēroju ielu. Tūlīt arī vientuļajam gaidītājam blakus parādījās kāda sieviete un abi, sparīgi žestikulēdami, par kaut ko sarunājās. Likās, ka viņi dod zīmes kādam trešajam, kas atrodas kaut kur tālāk aiz stūra. Pēc brīža abi nogāja Sējas ielas malā un palika mierīgi stāvam. Tā viņi stāvēja ilgāku laiku, līdz man sāka likties, ka būšu kļūdījies, viņus noturot par sekotājiem. Tad es devos pa to pašu šķērsielu uz priekšu. Biju nonācis gandrīz līdz nākošajam krustojumam, kad izdzirdu aiz muguras, kā, riteņiem nokaucot, no Sējas ielas milzīgā ātrumā iegriezās automašīna. Tādā pat ātrumā tā padrāzās garām un iegriezās nākošajā šķērsielā tai pašā virzienā, no kuras bija iegriezusies. Ar tik lepnu automašīnu mūsu rajonā puikas gan nevizinās, un arī iekšā sēdētāji man nelikās redzēti.

Čekas sekotāju "Volga" Sējas ielā. Pamanījuši, ka viņus fotografējam, cenšas aizmukt...

Dzirdēju, kā aiz stūra nokauc bremzes un pēc brītiņa aizcērtas durvis. Ap stūri parādījās viens no lepnās mašīnas pasažieriem, ļoti "ikdieniškā" gaitā šķērsoja manu ielu un neat-skatoties devās tikai uz priekšu. Es apstājos ielu krustojumā un vēroju, cik tālu nez' viņš ies? Nekur tālu taču viņš nedrīkstētu aiziet. Te pēkšņi, pagājis vēl kādus 50 metrus uz priekšu, viņš izvelk kabatslakatiņu un nosviež to zemē. Tad atgriežas atpakaļ, tupstas zemē pēc sava kabatslakata un it kā nejauši paskatās atpakaļ. Ieraudzījis, ka es stāvu ielas vidū un viņu vēroju, viņš steidzīgi dodas uz priekšu un iegriežas pirmā iespējamā ielā. Es turpinu iet uz priekšu un drīz nonāku pie Mārupītes. Kokiem jau lapas kļuvušas lielākas un zaļākas, upītes mala nosēta ar maziem krāsainiem pavasara ziedīņiem. Ūdens jautri čalo... Pēkšņi es ieraugu, ka upītes pretējā krastā pastaigājas tas pats pāritis, kas žestikulēja uz Sējas ielas stūra. Jā, ir nu gan tai čekai laiks un līdzekļi! Vienu cilvēku uzmana četri "slepenie" ar automašīnu! Olafam taču arī viņi būs devuši kādu baru sekotāju līdz! Lai pilnīgi pārliecinātos, ka šis pāritis man seko, es viņiem sarīkoju dažādas speciālas grūtības: pēkšņi sāku iet ātrā gaitā - viņi neatpalika, tad gāju sevišķi lēni - arī viņi lēni vilkās no muguras. Tad es pacentos noklūt savam pāritim aiz muguras un, viņiem neredzot, ielīdu krūmos. Nu gan bija mani pavadoņi uztraukušies! Viņi klaiņoja tur apkārt kādu pusstundu, pa tuvākajām ielām sāka skraidīt tā pati automašīna. Es pagaidīju, kamēr viņi nomierinājās, un devos uz mājām. Mani "paziņas" bija atkal savā postenī...

Olafam pakal bija staigājusi tikai viena

"aste", un tas cilvēciņš bija izmisīgi turējies Olafa tuvumā jebkādos apstākļos - Olafs sācis staigāt apkārt vienai mājai, bet čekas sekotājs darījis to pašu, turoties no Olafa ne vairāk kā 5 metru attālumā. Tātad mēs bijām "drošībā" - par mums stāvēja sardzē paša "dzelzainā Fēliksa mazbērni" !

Pratināšanas turpinājās visu nākošo nedēļu, un šai laikā sekotāji neatstājās no mums ne soli. Tā kā bija jau "noskaidrots", ka mēs esam noziedznieki, tad turpmākās pratināšanas bija virzītas uz jaunu "noziedznieku" atklāšanu no mūsu radu, draugu un paziņu vidus. Tos viņiem izmeklēšanas gaitā arī izdevās atrast, jo daudzi cilvēki, aicināti par lieciniekiem čekā teica visu taisnību, viņi neatzina, ka būtu ko jaunu darījuši, piedaloties mūsu aptaujā, un atbildēs esot rakstījuši to, ko domājuši. Tādas domas jau ir noziedzīgas un, ja neizdodas tādu cilvēku "vest pie prāta, tad viņš padomju varas vīriem ir bīstams. Visi šie cilvēki tika ievesti speciālā sarakstā zem virsraksta: Personas, kas izdalītas no krimināllietas Nr. 38. Tajā figurēja Mirdza Baltruca, kas anketē bija atbildējusi, ka Padomju Savienībā nav vārda brīvības. Šī sieviete bija bīstama, jo viņa pat čekistu priekšā neatkāpās no saviem vārdiem; Renāte Dukule, kas Rīgā strādā par medicīnas māsu, uz jautājumu - kur jūs vēlētos pavadīt savu atvaļinājumu - atbildēja: tur, kur mazāk krievu. Pratināšanās čekā viņa atbildējusi, ka Latvijā viņa vairs nevarot justies kā latviešu zemē. Viņai nekas neesot pret krieviem kā tautu, bet Latvijā viņi esot pārāk uzmanīgi un rupji. Arī tādas domas mūsu lielajai un varenajai dzimtenei ir bīstamas.

Jānis Šmits čekistiem bija jau pazīstams

kā "vecs noziedznieks", un arī šoreiz prati-
nāšanās viņš "atļāvās" runāt to, ko domā. Viņš
bija noklausījies magnetofona lentē ierakstīto
A. Solžepicina vēstuli padomju valdībai un at-
zinis, ka daudzas domas tajā ir svarīgas un
vērā ņemamas. Arī viņš iekļuva "izdalīto per-
sonu" sarakstā.

Mūsu kaimiņš Jānis Stašāns - ļoti bīstams
noziedznieks! Viņš neatzinās, ka būtu aizpildī-
jis kādu anketi, pat redzējis neesot nevienu no
tām, bez tam, viņš neatzinās, ka Oļfs būtu de-
vis viņam noklausīties Solžepicina vēstuli, kut
arī mūsu rajona "stukačs" liecināja pretējo. Uz
visiem čekistu jautājumiem viņš atbildējis, ka
nekā nezina un nekā nav dzirdējis. Čekisti pie-
draudējuši, ka par melošanu varot viņu tūlīt
apcietināt. Uz to viņš mierīgi atbildējis: " Kā
jums labpatīk, esmu jūsu varā katru brīdi. "

Šajā sarakstā ievada arī manu tēvu, un pa-
visam tajā bija vairāk kā desmit personu. Vē-
lāk, satiekot dažus no šiem cilvēkiem, es vi-
ņiem jautāju, vai viņi paši arī zin, ka ir iz-
dalīti no mūsu lietas kā patstāvīgi noziedznie-
ki un, ka viņu dosjē guļ attiecīgajos plauktos.
To neviens no viņiem nezināja un līdz šim
nekādu acīm redzamu seku nebija manījuši.

Piektdien, 24. maijā mēs ar Olafu nu jau, kā parasts, devāmies uz čeku. Torīt ilgi bija jāsež uzgaidāmajā telpā čekas caurlaižu biroja. Tad uzveda augšā Olafu un pēc ilgāka laika mani. Dembovska kabinetā sēdēja prokurors. Dembovskis ļoti laipni un ātrā tempā noskaitīja manas tiesības un pienākumus, un lūdza vēlreiz īsumā prokurora klātbūtnē izstāstīt visu, kas attiecas uz mūsu ankešu lietu. To es sāku raiti un pēc noteiktiem plāna punktiem stāstīt, jo iepriekšējās nedēļas pratināšanu laikā šo stāstu biju jau labi "ietrenējis". Nebiju vēl ticis sava stāsta pusē, kad prokurors piecēlās un izgāja no kabineta. Interesanti, vai tad prokurors tā drīkst darīt, neprasot atļauju čekistam! Izmeklēšanas nodaļas čekisti laikam augstu nekotējas... Ja šai mājā gadījās redzēt stāvam blakus divus čekistus, tad nevarēja rasties šaubas par to, kurš par kuru ir augstākstāvošs. Augstākais čekists tādā gadījumā izturējās pašapzinīgi, ar varas apziņu, bet zemākajam gan sejā, gan balsī, gan kustībās bija rakstīta lišķīga pazemība. Reiz gadījās redzēt, ka tādiem diviem čekistiem pienāca vēl klāt trešais, kas ir augstāks par abiem diviem, un nu abi zemākie kļuva vienādi pazemīgi pret trešo čekistu. Šajā reizē mans izmeklētājs vai līda no ādas ārā, lai izrādītu savu pazemību prokuroram, bet prokurors izlikās it kā iztraucēts – ko tas Dembovskis man te neliek mieru ar savām blēņām!

Tā kā Dembovskis man neko neteica, turpināju savu stāstu un nobeidzu to tikai Dembovska klātbūtnē. Viņš izskatījās it kā ļauku sapnēmis, bet tas viņam netraucēja protokola beigās ierakstīt, ka prokurors, noklausījies visu manu stāstījumu, atzinis, ka ir nepiecie-

šams ierosināt krimināllietu. No šī brīža es skaitījos apsūdzētais. Līdz tam mani pratināja vēl tikai kā liecinieku. Tagad es tiku oficiāli apsūdzēts pēc Latvijas PSR Kriminālkodeksa 183. panta.

Tad mani aizveda uz nelielu uzgaidāmo istabu 6. stāvā ar vienu aizrestotu logu uz ieslodzīto pastaigu pagalmiņa pusi. Istabas vidū uz veca, aplupuša, masīva rakstāmgalda stāvēja liels pelnu trauks pilns ar dažādiem smēķu galiem. Pie sienas bija novietots traipiem klāts dīvāns ar lielām atzveltnēm. Man likās pretīgi tajā iesēsties, bija tāda sajūta, ka tas piesūcies asinīm. Šīs telpas gaiss vēl saturēja seno šausmu dienu smaku un visas sienas šķiet, bija piesūkušās ar naidu, šausmām un bezgalīgām skumjām... No pastaigu pagalma augšā nāca enerģisku, vienmērīgu soļu skaņa. Pēc kāda laika tie beidzās un sākās citi soļi. Jā, cilvēki dzīvo arī šajos pagrabos, staigā, cer, bet viņu cerības ir ļoti pieticīgas – varbūt, ka nedabūšu desmit gadus, bet tikai piecus, varbūt, ka pēc ieslodzījuma ļaus atgriezties Rīgā, varbūt, ka ieslodzījuma laiku varēšu pavadīt starp citiem politiskajiem ieslodzītiem un nebūs visus garos gadus jādzīvo tikai starp kriminālistiem vien...

Bija pagājušas jau vairāk nekā trīs stundas, kad man pakal atnāca Dembovskis un aizveda uz vec. leitnanta Neilanda kabinetu. Tajā sēdēja divi būvstrādnieki, kas tobrīd strādāja pie čekas ēkas remonta. Dembovskis svinīgi iesāka: sakarā ar jūsu nozieguma izdarīšanu, vadoties pēc Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa prasībām, Valsts drošības komiteja jūs apcietina. To pateicis, viņš vēroja, kādu reakciju manī ir izraisījis. Arests mani vairs ne-

pārsteidza, jo, redzot lietas attīstību, biju ar šādu iespējamību rēķinājies. Abi būvstrādnieki bija pieaicināti kā liecinieki pie manis izkراتīšanas. Man lika visu no kabatām uzlikt uz galda, bet pēc tam vēl Dembovskis pats ie- brauca man kabatās, lai pārlicinātos, vai tie- šām es visu esmu uz galda izlicis. Atpēma visus dokumentus, rakstāmpiederumus, pulkste- ni, un tad piezvanīja, lai nāk man pakaļ. Pēc neilga laika ieradās divi praporščiki un aizve- da mani pa garo koridoru uz liftu. Tas bija speciālais lifts - aizrestots nodalījums ieslo- dzītajam un brīva telpa uzraugam. Nobraucām līdz pašai apakšai un tur, cauri smagām, za- ļām, ar metālu apkaltām durvīm, iekļuvām če- kas izolatorā. Mani pārsteidza, ka šis cietu- ma koridors bija izklāts ar mīkstu sarkanu paklāju. Izrādījās, ka tas domāts, lai ieslodzī- tie savās kamerās nedzirdētu soļus koridorī, lai sargi varētu nedzirdot pienākt pie durvīm un caur "aci" novērot, ko ieslodzītie dara, bez tam, pēc soļu daudzuma un biežuma tie varē- tu noprast, apmēram cik ieslodzīto atrodas če- kā. Lejā mani saņēma samiegoties un apā- tisks sargs, kurš prata sarunāties arī latvis- ki. Mani ieveda tukšā kamerā un lika izģērb- ties pavisam kailam, tad vēl pārbaudīja, vai nav kaut kas paslēpts mutē un matos. Sargs centās arī atraut korpēm papēžus, bet, tā kā tie stingri turējās, tad atstāja. Atpēma visus metāliskos priekšmetus. Manām korpēm bija metāla sprādzes - arī tās viņš centās noraut, bet kad nevarēja, tad meklēja nazi, lai no- grieztu. Es viņam palūdzu, lai sprādzes ne- griež, jo citādi kurpes lāgā neturēsies kājās. Viņš aizgāja pajautāt priekšniekam, vai drīkst korpēm sprādzes atstāt. Priekšnieks to atļāva,

un tā manas kurpes palika veselas. Pēc šādas apstrādes mani veda cauri visam, apmēram 20 metrus garajam koridoram, līdz pēdējai kamerai. Kameru durvis bija koridora abās pusēs, un to numuri bija haotiskisajaukti: 2, 1, 4, 21, 23, 17, 9 u.t.t. Mani pieveda pie kameras ar numuru 14, ar lielu atslēgu atslēdza smagās durvis un ielaida mani kamerā. Es cerēju, ka būšu tur viens, bet no 14. kameras pustumsas uz mani raudzījās divas bālas sejas ar spīdošām acīm. No pirmā acu uzmetiena varēja redzēt, ka abi ieslodzītie ir inteliģenti cilvēki, un tas mani nedaudz nomierināja – ieslodzījuma laiks kopā ar viņiem varēja kļūt arī interesants. Viens bija gados vecāks, ar gariem tumšiem matiņiem. Viens matu šķipsna viņam bija pilnīgi sirma, seja garena ar izteiksmīgu muti un samērīgu, taisnu degunu. Tā man atgādināja Jēzus seju svētbildēs. Man likās, ka viņš ir ēbrejs, kaut pats viņš sevi uzskatīja par poli. Viņš man arī pirmais krievu valodā jautāja:

Par kādu lietu jūs sēžat – par latviešu, vai par kopējo?

- Par kopējo – es viņam atbildēju, jo mūsu darbībai nebija tikai nacionāls raksturs. Tā kā pārmaiņas Latvijā var nākt tikai sadarbībā ar pārējo padomju apspiesto tautu disidentiem, tad mēs centāmies atrast ar tiem kontaktus.

- Pēc kāda panta jūs apsūdz?
- Pēc 183'.
- Jā, tas tagad ir moderns pants...
- Kā jūs sauc? – viņš turpināja.
- Brūvers.
- Mēs šeit uzrunājam cits citu vārdā un tēva vārdā. Tā kā mums tagad kādu laiku būs

jādzīvo kopā, tad iepazīsimies – mani sauc
Ļevs Aleksandrovičs un viņu – Jurijs Nikolaje-
jevičs.

- Tādā gadījumā es esmu Pāvils Andreje-
vičs.

- Pāvil Andrejevič, vai jūs jau ilgi atroda-
ties ieslodzījumā?

- Nē, mani tikko kā apcietināja.

- Tad jau jūs esat pavisam svaigs. Es te
jau sēžu sešus mēnešus, un Jurijs Nikolaje-
vičs – četrus mēnešus. Mēs te skaitām tikai
pilnus mēnešus – pēc nedēļas man jau būs
septiņi šai kamerā. Kas jauns Rīgā?

- Nekādu sevišķu jaunumu nav. Skaists pa-
vasaris ir Rīgā!

- Jā, to mēs arī nedaudz jūtam.

- Pāvil Andrejevič, par ko tad jūs iesēdi-
nāja? Es te esmu par samizdatu, Jurijs Ni-
kolajevičs par valūtu, bet par ko jūs te esat?

- Tas ir garš stāsts – mēs ar brāli bi-
jām izgatavojuši aptaujas anketes, un par tām
arī mūs apcietināja.

Man likās neparasta tāda uzruna vārdā un
tēva vārdā. Tas piedeva mūsu kamerai īpat-
nēju Pēterburgas "piegaršu". Šie abi cilvēki
man likās kā no citas, senas sabiedrības. Bi-
ja tāda sajūta, ka šeit cilvēki ir brīvi, šeit
viņus vairs nesaista nekādi padomju cilvēka
meli un izlikšanās. Es biju domājis, ka cilvē-
kam, kas nonācis čekas pagrabā, vairs nav ko
zaudēt, ir noticis visļauņākais un tas cilvēku
atbrīvo. Vēlāk izrādījās, ka tā tomēr nav.

Ļevs Aleksandrovičs, turpmāk sauksim viņu
uzvārdā, t. i., par Ladiženski, ierādīja man gul-
tas vietu un ieteica sargam paprasīt otru mat-
raci, jo ar vienu neesot iespējams gulēt – re-
deles spiežoties cauri. Kamerā pavisam bija

sešas gulvietas. Gultas bija sametinātas no leņķdzelžiem un to kājas iebetonētas cementa grīdā, kas bija nokrāsota sarkana. Jurijs Nikolajevičs Lebedjevs tikai skatījās un klausījās, reti kaut ko pateikdams. Tas bija neliela auguma cilvēks ar apaļīgu, smaidīgu seju un īsi ataugušiem matiņiem. Es apsēdos savā uzklātajā gultā un pastāstīju viņiem par mūsu anketēm un to bēdīgo galu. Ladiženskis par sevi daudz nestāstīja, tikai tik daudz, ka esot interesējies par Padomju Savienībā neatzītiem literātiem un meklējis viņu darbus, tos pārakstījis uz rakstāmmašīnas un lasījis priekšā saviem draugiem. Viņš esot bijis Latvijas Valsts universitātē matemātikas docents, bet 1968. gadā no darba atlaists, jo par šīm viņa literārajām tieksmēm sākusi interesēties čeka. Tad viņš atradis darbu kā matemātiķis kādā Rīgas jūras un upju pētniecības institūtā. Viņš diezgan neskaidri izteicās par savu darbību, bet cik varēja saprast, tad viņš bija piederējis pie Jakira un Krasina grupas. Tā kā Jakirs un Krasins pratināšanās visus savus sakarus esot uzrādījuši, tad čeka nākusi uz pēdām arī Ladiženskim, un viņu 1973. gada oktobrī apcietināja. Ladiženskis, nonācis čekā, sekoja savu idejisko vadoņu piemēram un turpināja uzrādīt cilvēkus, ar kuriem viņam ir bijuši "noziedzīgi" literāri sakari. Viņš uzskatīja, ka tā ir vispareizākā taktika un aicināja arī mani tā darīt. Viņu spārnoja cerība, ka viņu atbrīvos tāpat kā pēc pilnīgas atzīšanās atbrīvoja Jakiru un Krasinu. Tomēr Ladiženskim iznāca rūgti pievilties – viņam iedeva 3 gadus darba nometnē.

Lebedjevs bija leņingradietis. (Mūsu kamerā nevienam šis pilsētas vārds nepatika, un

mēs to saucām par Pīteri, kas ir senais sa-
īsinājums Pēterburgai.) Viņš bija apcietināts
Rīgā 1973. gada decembrī. Ļebedjevs bija ie-
kritis, saņemot zelta stiepus no kāda Rīgas
jūrnika. Tajā laikā čeka nāca uz pēdām lie-
lai zelta afērai, kuras centrs bija Ļeņingradā,
bet zari izstiepās pa visu Padomju Savienību.
Zeltu no Āfrikas Rīgā esot ievēduši jūrniki,
un Ļebedjevs esot braucis to saņemt. Viņš bi-
ja strādājis kādā Ļeņingradas tehniskā augst-
skolā par asistentu, un uz Rīgu pēc zelta vi-
ņu esot sūtījis kāds augstskolas docents. Par
katru braucienu viņš saņēmis 1000 rubļus, kas
aptuveni bija viņa gada alga. Bez tam, kādi
augstskolas mācību spēki pie viņa eso noli-
kuši dažas savas mantas, kurās pie kratīša-
nas esot atrasta Ticiāna gleznas "Lūdzošā
Magdalēna" oriģināls, kas izzagts no Ļeņin-
gradas Ermitāžas. Tas viss viņa stāvokli pa-
darīja diezgan bēdīgu, jo pēc panta, pēc kura
viņu apsūdzēja, iespējams dabūt arī augstāko
soda mēru, t.i., nāves sodu. Viņš gan cerēja,
ka dabūs tikai piecus gadus nometnē, bet, kā
jau tas Padomju Savienībā ir pieredzēts, ka
lielos zagļus ceļ godā, bet mazos pakar, tad
nevarēja zināt, kā viņam šī lieta beigsies.

Tāda bija mana pirmā iepazīšanās ar sa-
viem kameras biedriem. Viņi nelikās pārsteigti
par manu ierašanos, ne arī iztraucēti. Pēc
kādas stundas viņi katrs nodarbojās ar savām
lietām - Ladiženskijs rakstīja garas skaitļu
rindas (tā esot matemātiskā dzeja), Ļebedjevs
pārzīmēja bildītes no mūsu sienas kalendāra.
Viņi abi bija dabūjuši atļauju turēt kamerā zī-
mulus un papīrus. Es tikmēr varēju sākt ap-
skatīt savu jauno mājokli. Tā bija apm. 7,5 m
gara un 4 m plata telpa, kurai viens stūris bi-

ja it kā nošķelts. Nošķeltajā stūrī atradās apkaltas durvis. Šai telpai bija ap 3 m augsti griesti. Ienākot pa durvīm, kreisajā pusē stāvēja "paraša" – plastmasas spainis ar vāku mazajām darišanām. Uz lielajām darišanām izveda divas reizes dienā tualetes telpā. Tieši blakus parašai bija viena gulta, bet tā stāvēja tukša. Aiz tās gareniski galā nāca vēl viena gulta, un tā bija manējā. Virs manas gultas gandrīz pie griestiem atradās šaurs, garens lodziņš, kas bija aizkrāsots ar biezu zaļu krāsu. Lodziņš augšpusē bija nedaudz pavērts, un caur pavērto šķirbu varēja redzēt dēļu vairogu, kas nodrošināja, lai caur logu nekā nevarētu ieraudzīt arī tad, ja aizkrāsoto stiklu izsistu. Pie pretējās gareniskās sienas bija divas gultas, kurās gulēja Ladiženskis un Ļebedjevs, bet pēdējā gulta pie durvīm pa labi stāvēja tukša. Kameras vidū palika paliela brīva telpa, un tur pie katras gultas bija novietoti skapīši. Trijatā mēs izvietojāmies samērā ērti. Kameras vidū pie griestiem karājās lampa apaļā, balti matētā kupolā, kas nepārtraukti dega. Pie sienas bija piestiprināti uzvedības noteikumi un kalendārs. Es izlasīju tikai krievu valodā rakstītos noteikumus. Tie bija ļoti veci, papīrs jau pavisam nodzeltējis, un dažas rindkopas tajos bija izsvītrotas. Izsvītrots bija punkts, ka pa dienu nedrīkst gulēt gultā. Tagad gultā drīkstējām gulēt arī pa dienu, tikai bija aizliegts iet zem segas. Izsvītrots bija arī punkts, kurā noteikts, ka, naktī gulot, rokas nedrīkst atrasties zem segas. Citādi visi pārējie noteikumi bija palikuši vismaz 20 gadus nemainīti. Mani abi kameras biedri bija lieli grāmatu lasītāji, tāpēc mazais plauktiņš pie sienas bija pilns ar grāmatām.

Izrādījās, ka čekā ir biblioteka ieslodzītajiem, no kuras katru trešdienu varēja pasūtīt grāmatas (ne vairāk kā piecas vienā reizē) pēc esošo grāmatu saraksta. Pašreiz viņiem bija pasūtītas dažas vēsturiskas grāmatas par Pētera I un Katrīnas laiku, un Ļeva Tolstoja "Karš un miers". Tā kā man bija paredzēts šeit uzturēties vismaz divus mēnešus, tad nolēmu šo laiku lietderīgi izmantot un izlasīt krievu valodā abus biezos "Karš un miers" sējumus. Lai neļautos veltīgām skumjām pārdomām, es iesāku lasīt tai pašā vakarā un lasīju, līdz sargs pabāza durvju lūkā galvu un nosauca: Gulēt! Es gribēju turpināt lasīt, vēl iegājis gultā, jo gaisma mums dega vienu cauru nakti, bet izrādījās, ka tas ir aizslēgts. Bija grūti aizmigt un es atgriezos rūgtajā istenībā.

Pulkstenis varētu būt jau desmit, vecāki, droši vien, sāk uztraukties. Varbūt, ka Olafu nav vēl apcietinājuši, varbūt, ka viņiem pietiek, ja tikai vienu no mums patur ieslodzījumā? Vai tiešām man šeit būs jānosēž divus mēnešus? Ladiženskis šajā kamerā ir nodzīvojis gandrīz septiņus mēnešus un domā, ka viņam vēl būs te jāpavada kādus četrus mēnešus! Man tas likās neticami, ka tik ilgi var nodzīvot vienā kamerā un nepazaudēt cilvēciņu stāju un vēl humora izjūtu. Es domāju, ka nedēļu vai, augstākais, divas nedēļas man te būs jāpagaida līdz tiesai, un tad jau redzēs, kā būs tālāk, bet, ka šeit būs jāpavada vairākus mēnešus, man bija grūti iedomāties. Tas viss man vēl likās kā tāds īpatnējs piedzīvojums. Tomēr, lai notiek kas notikdams, es zināju, ka visam pāri stāv Dievs, un es ticēju un cerēju, ka Viņš man neuzliks vairāk, kā es

spēju panest. Mana klusā lūgšana bija:

- Neatstāj mani, mans Dievs, un Tavs prāts lai notiek.

Tēvs ar māti vakarā gaidīja mūs abus atgriežamies mājās. Mēs arī citās reizēs pārnācām mājās no pratināšanām tikai pusnaktī, bet šoreiz mātei bija nojauta, ka kaut kas ar mums nav labi. Viņa bija gājusi uz ielas sagaidīt mūs, bet velti. Pēc divpadsmitiem naktī atnāca un aizgāja pēdējais autobuss.

- Varbūt, ka viņi atbrauks ar taksi...

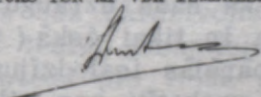
Tā mūsu māmiņa bija nosēdējusi vēl kādas stundas un tad nesagaidījusi, aizgāja gulēt. Agri no rīta mūsu gultas bija tukšas... Tikai nākošās nedēļas vidū tēvs sapēma paziņojumu no Valsts drošības komitejas:

Andrejam BRŪVERIM

Rīgā, Sējas ielā 58

Vadoties pēc Latvijas PSR KPK 78. panta prasībām, paziņojam, ka sakarā ar noziedzuma izdarīšanu, 1974. gada 24. maijā Latvijas PSR MP Valsts drošības komiteja apcietināja Jūsu dēlus Olafu BRŪVERI un Pāvilu BRŪVERI, un viņi līdz izmeklēšanas beigām atradīsies Latvijas PSR MP Valsts drošības komitejas izmeklēšanas izolatorā Rīgā, Ļeņina ielā Nr. 61.

LATVIJAS PSR MP VDK IZMEKLĒTĀJS

(DĒMBOVSKIS)

9/447
1974. gada 27. maijā.

Nākošajā rītā es nemaz nedzirdēju sarga modināšanu. Mani pamodināja Ladiženskis, kas katru rītu cēlās agrāk un nodarbojās ar rīta vingrošanu. Tas bija 46 gadus vecs, ļoti enerģisks vīrs. Fiziski Ladiženskis bija labi attīstīts, un viņa spēka vingrinājumiem es līdzinētos. Arī Jurijs Ļebedjevs rītu sāka ar dažādiem vingrinājumiem. Tas mūsu kamerā radīja možu un dzīvu atmosfēru. Pēc neilga laika uzraugs atslēdza kameras durvis un veda mūs uz tualetes telpu. Tā bija neliela, noplukusi telpa ar metru garu metāla reni pie sienas, virs kuras atradās trīs aukstā ūdens krāni. Kreisajā pusē bija izbetonēts paaugstinājums ar diviem caurumiem. Tie bija domāti lielo vajadzību kārtošanai. Kamēr divi no mums tūpēja virs šiem caurumiem, trešais mazgāja "parašu" un uzpildīja to līdz pusei ar ūdeni, lai tā kamerā tik ļoti nesmirdētu. Krāni bija tik cieši kopā, ka visi trīs vienlaicīgi mazgāties tur nevarējām. Tāpēc mēs tualetes telpā uzturējāmies ilgāk, nekā sargiem bija pacietība gaidīt, un viņi sāka pie durvīm dauzīties, lai mēs nākam ārā. Par to Ladiženskis jutās ļoti apvainojies un teica, ka citas sargu maiņas esot pieklājīgākas. Visumā uzraugu pieklājība bija pārsteidzoša. Varēja redzēt, ka viņiem nebija nekāda naida pret mums. Iespējams, ka, ja viņi saņemtu pavēli izturēties pret mums rupji un nikni, tad viņi tā arī darītu, bet, tā kā viņiem bija pavēlēts pret ieslodzītajiem izturēties laipni, tad viņi šo pavēli pildīja. Izrādās, ka šāda uzraugu attieksme pret ieslodzītajiem ir tikai čekā (vismaz Rīgas čekā). Visās pārējās ieslodzījuma vietās ieslodzītie netiek uzskatīti par cilvēkiem — tie ir tikai "zeki" (saīsinājums no krievu — zaklu-

čonnij — ieslodzītais). Atgriezāties atpakaļ kamerā un turpinājām nodarboties ar dažādiem vingrinājumiem. Pēc neilga laika ienesa karsu tu tēju. Jurijs Ļebedjevs iedeva man cukuru un maizi, Ladiženskis — ķiplokus, un mēs visi ieturējām mazas brokastis. Pēc tam mūs izveda pagalmā. Ladiženskis ar Ļebedjevu centās maksimāli izmantot vienīgo iespēju ieelpot svaigu gaisu, tāpēc viņi enerģiskiem, ātriem soļiem staigāja pa mazo pagalmiņu. Tā kā mēs tagad bijām trīs, tad, haotiski staigājot pa tik mazu laukumu, viens otram traucējām. Tad mēs nostājāmies rindā viens aiz otra un ātrā gaitā astoņniekā nostaigājām kādus piecus kilometrus. Ladiženskis bija mūsu "komandieris", tāpēc gāja pa priekšu, aiz viņa Jurijs un tad es. Pēc visiem rādītājiem Ladiženskis bija vecākais mūsu vidū: viņš bija gados visvecākais, viņš bija šeit visilgāk sēdējis, viņš bija docents, un visbeidzot viņš bija arī visgarākais no mums. Jurijs bija jaunāks, čekā sēdēja piekto mēnesi un augstskolā bija asistents. Es biju visjaunākais gan pēc gadiem, gan arī pēc sēdēšanas "stāža", bez tam, es biju students un arī augumā vismazākais. Pēc ātrās staigāšanas Jurijs mani paaicināja malā un jautāja:

- Pāvil Andrejevič, vai gribat redzēt mūsu botānisko dārzu?

- Kādu botānisko dārzu?!

- Jā, mēs te brīvajā laikā audzinām palmas un vēl citus dienvīdu kokus. Nevar zināt, vai mūsu dārziņš būs pārdzīvojis pagājušo dienu vētras, bet iesim paskatīsimies!

Viņš mani pieveda pie viena pagraba loga, kura augšējā trešdaļa bija virs pastaigu pagalma asfalta, bet pārējā daļa zem tā. Dziļā

loga niša bija pārklāta ar metāla režģi, un tam cauri varēja redzēt, kā vietām dīgst vēja sanestās sēklas. Daži asni tiešām atgādināja palmas, un vienmuļajā ieslodzīto dzīvē arī tāds nieks ienesa nedaudz prieka. Jurijs rādīja man vienu stādiņu pēc otra un stāstīja, kas katrs ir:

- Tā, lūk, ir kokospalma, bet no tiem diviem es gribu izaudzināt sekvoju. Pa starpu man tur aug arī daži vienkārši ozoli un kļavas. Nākotnē es domāju te iestādīt dekoratīvos vīnogulājus. Vienīgās briesmas manam botāniskajam dārzam sagādā lielie ūdensplūdiņas uznāk reizi nedēļā.

Reizi nedēļā mūsu pastaigu pagalmu mazgāja, un tad Jurijs "botāniskajā dārzā" satecēja daudz ūdens, kas vienu otru viņa koku izrāva ar visām saknēm.

Mūsu pastaigu pagalmu no trim pusēm norobežoja ēku sienas, bet ceturtā bija 2,5 m augsts mūris ar dzelzs durvīm vidū. Aiz šīm durvīm bija otrs pastaigu pagalmiņš. Abos šajos pagalmos vienlaicīgi izveda pastaigāties ieslodzītos no divām kamerām. Pāri abiem pastaigu pagalmiem pie malējās sienas bija izbūvēts tiltiņš uz metāla kājām un ar koka grīdu, pa kuru staigāja uzraugs un vēroja, lai ieslodzītie nerunā pārāk skaļi un lai nemeklē kontaktu ar citu kameru ieslodzītajiem. No pastaigu pagalma varēja redzēt čekas kabinetu logus un bieži vien pat dzirdēt viņu skalās sarunas. Siltās dienās logi parasti stāvēja vaļā, bet, kad mēs sākām maršēt savus ikdienas piecus kilometrus, tad viens pēc otra visi logi skaļi aizcirtās. Ladiženskis parasti bija ļoti uzmanīgs, lai tikai kaut kādā veidā neapgrūtinātu čekistus, bet šoreiz arī viņš nerea-

ģēja uz demonstratīvi aizsistajiem logiem. Viņš tikai noteica:

- Lai laiž mani mājās, tad es te nestai-gāšu!

Pēc pastaigas mums pasniedza caur durvju lūku katram vienu bļodiņu ar griķu biezputru. Tās bija brokastis. Pusdienās mums deva vienu pilnu zupas bļodu un kartupeļu biezputru ar kotleti. Reizēm tā bija zivju kotlete, bet pavāres tās bija diezgan labi sagatavojušas, tā ka grūti bija pateikt, ka tā nav parasta gaļa. Par pavārēm čekā strādāja cietumnieces. Viņas skaloja pastaigu pagalmus un palīdzēja pie čekas mājas remonta būvstrādniekiem, viņas arī mazgāja un lāpīja ieslodzīto veļu un virskrekļus.

Trijatā mums dzīve kamerā nebija drūma. Mēs kopīgi pārrunājām dažādus jaunākos notikumus, jo reizēm sargi mums iedeva arī avi-zes. Jurijs bieži vien stāstīja ļoti interesantus un saistošus stāstus no Pēterburgas vēstures - viņš bija īsts savas pilsētas patriots. Mēs sarunājām, ka pēc soda izciešanas viņš man parādīs visas interesantākās vietas Leningradā, kuras nav norādītas nevienā tūristu ceļvedī. Grāmatas Jurijs lasīja ļoti lēni, toties viņš ievēroja un atcerējās visus dotos faktus. Tāpēc viņa stāstījumi parasti bija ļoti bagātīgi ilustrēti, un par katru notikumu Pēterburgas vēsturē viņš zināja daudz interesantu detaļu. Reizēm mēs spēlējām dambreti un domino. Par mūsu kameras "čempionu" dambretē kļuva Ladiženskis. Pārējā laikā mēs lasījām katrs savu grāmatu vai gulējām. Pirmajā nedēļā mani augšā uz pratināšanām neveda. Tai nedēļā Dembovskis bija nodarbojies ar visu mūsu draugu, paziņu un tuvāko kaimiņu nopratī-

nāšanu. Kādu dienu mēs izdomājām ienest mazas pārmaiņas mūsu vienmuļajā dzīvē. Mēs visi trīs no rīta pieteicām, ka vēlamies runāt ar izolatora priekšnieku. Mums katram bija kāds nereāls lūgums, tāpēc nemaz necerējām, ka kādu no tiem piepildīs. Mēs to darījām aiz garlaicības un lai būtu vismaz par ko pasmieties. Mani izsauca pirmo un pa garo, ar sarkano paklāju izklāto koridoru aizveda pie izolatora priekšnieka, kas bija vecs, nodzēries vīrs. Pēc sejas viņš atgādināja hronisku dzērāju, kādi simptomi klīst pa Rīgas ielām gar dzērienu veikaliem un "bičo" kapeikas alīpam, tāpēc KGB pulkveža mundieris padarīja viņu smieklīgu.

- Jūsu uzvārds? - viņš iesāka.

- Brūvers.

- Vārds?

- Pāvils.

Pēc tā, ka uzraugi vienmēr prasīja man arī vārdu, secināju, ka šai pašā izolatorā atrodas vēl kāds Brūvers - tātad arī Olafam bija jābūt šeit. Vienreiz es pārbaudes nolūkā sargiem pateicu, ka mani sauc Olafs. Aiz durvīm viņi neaprašānā sprieda, ka šajā kamerā taču vajadzēja būt Pāvilam. Citiem ieslodzītajiem viņi vārdu nekad neprasīja. Tas vēlreiz apstiprināja, ka arī Olafs ir šeit. To mums līdz pat izmeklēšanas beigām neviens neatklāja. Arī Olafs dažādos veidos bija centies noskaidrot, vai es esmu apcietināts, un arī viņš pēc līdzīgām pazīmēm pārliecinājies, ka apcietināti esam mēs abi.

- Par ko jūs vēlējāties ar mani runāt? - turpināja priekšnieks.

- Es gribēju lūgt, vai es kamerā nevarētu turēt vijoli. Maniem kameras biedriem nekas

nav pretī, ja es pa reizei nedaudz uzspēlētu.

- Kāpēc jums vajag vijoli kamerā? - priekšnieks izskatījās ļoti pārsteigts un viņa seja ievilkās greizs smīniņš. Laikam viņam pirmo reizi nācās dzirdēt tik naivu jautājumu.

- Es brīvajā laikā spēlēju vijoli un, lai nezaudētu spējas labi spēlēt, man katru dienu nedaudz jāpavingrinās, - es turpināju viņam naivā nopietnībā skaidrot, kaut arī viņa seja smaidis kļuva aizvien platāks. Viņš pēc iespējas nopietnāk centās man paskaidrot, ka vijoles spēlēšana nav paredzēta noteikumos un tāpēc viņš, diemžēl, nevarot man to atļaut.

Nākošais uz pārrunām devās Jurijs. Viņš savu runu iesācis ar to, ka nu jau ilgi viņš ir atradies bezdarbībā un tas ļoti sliktu iespaidu atstājis uz viņa sportisko formu, tāpēc viņš lūdza atļauju turēt kamerā svarabumbas. Ar tām viņš varētu no rītiem pilnvērtīgāk vingrot. Viņš piebilda, ka arī mēs ar Ladiženski labprāt vingrotu ar svarabumbām. Priekšnieks to uzreiz noraidījis paskaidrodams, ka tādas bumbas ir ierocis, ko nedrīkst kamerā turēt. Tādā gadījumā viņš lūdzis, lai atļauj viņam turēt kamerā stiepjāmās gumijas vai atsperes, bet arī to priekšnieks noraidījis. Kā pēdējais ar savu lūgumu gāja Ladiženskis. Viņam kā kuņģa slimniekam dienā izsniedza vienu kukuli baltmaizes. Ladiženskis to visu nespēja noēst, un maize viņam parasti palika pāri. Tāpēc viņš izdomājis, ka ar atlikušo maizi varētu barot kāmišus. Tie esot ļoti rāmi dzīvnieciņi un ātri vairojoties. Viņš būtu ar mieru tos turēt kamerā un ar pārpalikušām maizes garozām barot. Saprotams, ka arī šis lūgums tika noraidīts, toties mums bija kādu laiku par ko uzjautrināties.

Lai arī cik nopietns bija mūsu stāvoklis padomju tiesas priekšā, mēs nekad nepadevāmies pesimismam vai naidam. Mēs centāmies šeit turpināt normālu dzīvi, cik nu tas vien bija iespējams. Mēs centāmies ņemt par labu to situāciju, kādā atradāmies, jo nevarēja zināt, cik ilgi mums vēl tādā būs jādzīvo. Kā zināms, negatīvās emocijās cilvēks ilgi dzīvot nevar – agri vai vēlū tad kaut kas ar viņu notiek...

Otrās nedēļas beigās mani uzveda pie izmeklētāja. Tagad es biju ieslodzītais un man bija jāsež aiz maza, pie grīdas pieskrūvēta galdiņa kabineta kaktā. Izmeklētāja Dembovska kabinets bija vienkārši iekārtots – tajā bija viens gaiša koka rakstāmgalds, viens paliels seifs un daži krēsli. Viņa kabineta aizrestotais logs izgāja uz čekas lielā pagalma pusi. Saulainās dienās es caur to vēroju debesis, sauli un strādniekus, kas krāsoja čekas mājas jumtu sarkanā krāsā. Tā bija patīkama pārmaiņa manā ieslodzījuma dzīvē. Pratināšanas mani vairs daudz neuztrauca, jo viņa pratināšanas stils un maniere man jau bija pazīstama un nekādus pārsteigumus es vairs negaidīju. Dažreiz es pat aizmirsu pratinātāju un pratināšanu un, skatīdamies baltajos mākoņos, iegrīmu tālos sapņos. Tas parasti bija tādos gadījumos, kad man bija jāklusē. Dembovskis bija pacietīgs, viņš gaidīja kā kaķis pie alas, vai tikai es nepateikšu kaut ko tādu, pie kā viņš varētu piekerties un nelaisties vaļā, kamēr viss vēlamais ir izvilīts. Arī es iemācījos būt pacietīgs un vispār neatbildēt uz tādām jautājumiem. Piemēram, Dembovskis nolāsīja kāda mūsu kaimiņa liecību, it kā es esot tirgojies ar amerikāņu dolāriem. Tagad viņš

man prasīja paskaidrojumus par šo liecību. Es atbildēju, ka nekas tamlīdzīgs nav bijis, bet tomēr Dembovskis pieprasīja, lai es mēģinu iedomāties, kāpēc šis cilvēks tā liecina. Tas jau no iepriekšējām pratināšanām man bija skaidrs, ka čekā nekādus minējumus izteikt nedrīkst - viņi piesienas katram vārdam un tad vajā no tiem tikt ir grūti. Tad es vienkārši klusēju, es pat iemācījos norobežoties no apkārtnes un domās aizklīst kaut kur pavisam tālu no čekas un visa nepatīkamā. Tas reizēm Dembovski saniknoja, bet visumā viņš bija mierīgs un savu darbu pildīja ar skolniecisku apzinību.

- Jūnija sākumā kādu rītu uzraugs pieteica man gatavoties braucienam pa pilsētu. Bija grūti iedomāties, uz kurieni mani varētu vest. Mani izveda čekas pagalmā, kur stāvēja slēgts mikroautobuss. Tam iekšā bija seši mazi nodalījumi - trīs katrā pusē, kuros bija iespējams apsēties. Nodalījums bija tik šaurs, ka nekādas kustības nebija iespējamās. Uzraugs aiz manis aizvēra mazas metāla durtiņas un tās aizslēdza. Virs galvas dega maza lampiņa un visas manas cerības ieraudzīt pilsētu izgaisa. Pēc neilga laika dzirdēju, ka mašīnā iesēdina arī Olafu. Automašīna sāka kustēties, un pēc izdarītajiem pagriezieniem es centos noteikt kustības virzienu. Tā kā es Rīgu labi pazinu, tad sapratu, ka braucam visu laiku taisni pa Ļeņina ielu, nobraucam garām Brīvības piemineklim un iegriežamies Vecrīgā. Tālāk es vairs nespēju saprast, kurp mēs braucam, bet drīz jau arī apstājāmies un izrādījās, ka esam atvesti Vecrīgā uz neuro - psihiatrisko dispenseru. Mani ieveda cilvēku pilnā uzgaidāmā telpā un divu čekistu uzraudzībā man vajadzēja tur gaidīt, kamēr Dembovskis iegāja ārsta ka-

binetā runāties. Kāda pavecāka sieviete piedāvāja man apsēsties, es viņai pateicos un atbildēju, ka esmu atsēdējies diezgan. Viens no maniem pavadoņiem bija čekista formas tērpā un tas piesaistīja sevišķu uzmanību. Pēc kādas pusstundas gaidīšanas mani ievēda ārsta kabinetā, kur kāda trula krieviete lika man izģērbties. Viņa pārbaudīja asinsspiedienu, refleksu reakcijas un ievāca ziņas par pārslimotām slimībām. Viņa pret mani izturējās demonstratīvi nicinoši un manā klātbūtnē sarunājās ar Dembovski par mani kā par kādu mazu bērnu, kurš nesaprot, kas apkārt notiek. Pa reizei viņa krieviski uzdeva jautājumus arī man:

- Vai jums kādreiz galva sāp?
- Nē nesāp.
- Nekad, nekad jums galva nesāp?
- Kad esmu slim, tad reizēm arī sāp.

Pēc šiem maniem vārdiem viņa zīmīgi saskatījās ar Dembovski, it kā gribētu teikt: nemaz tik dumjš viņš tomēr nav, redz kā prot atbildēt uz jautājumiem!

- Vai jums bieži sāp galva?
- Nē.
- Vai reizi nedēļā, vai reizi mēnesī?
- Tad, kad esmu saaukstējies.
- Vai jūs bieži saaukstējaties?
- Apmēram reizi gadā.

Visus jautājumus viņa man uzdeva, it kā es būtu mazs un niķīgs bērns, un par katru atbildi izlikās ļoti iepriecināta. Vēlāk viņa man jautāja, kādi ir mani nākotnes nodomi. Es atbildēju, ka nevēlos ar viņu runāt par saviem nākotnes nodomiem. Tad viņa iztaisīja ļoti sarūgtinātu un žēlīgu seju un žēlā balsī jautāja:

- Kāpēc jūs negribat ar mani runāt, vai es jums nepatīku?

Es nopratu, ka ar savu izturēšanos viņa cenšas mani satracināt un, ja tas viņai izdotos, tad mana psihiskā kaite būtu pierādīta. Uz daudziem viņas mulķīgajiem jautājumiem pat necentos atbildēt un, kā jau biju to iemācījies čekā - klusēju. Pēc tam mani uzveda otrajā stāvā pie neuro - psihiatriskā dispansera direktores Briškas. Tā bija pajauna blonda sieviete ar stīvu, neizteiksmīgu seju, un viņa mani galvenokārt tikai kaunināja:

- Padomju vara jums ir devusi tādas iespējas, jūs mācījāties medicīnas institūtā, padomju vara jums dod izglītību bez maksas un ko jūs darāt? Jūs apmelojat savu dzimteni! Vai jūs arī pats saprotat, kādu noziegumu jūs esat izdarījis?

- Es saprotu, kādas kļūdas esmu pielaidis, bet es nedomāju, ka būtu pastrādājis kādu noziegumu.

- Kādas kļūdas jūs esat pielaidis?

- Esmu izteicis dažus apgalvojumus, kuriem man personīgi nebija pietiekoši pierādījumu.

- Arī kļūdas bieži vien ir noziegums, - viņa man mātišķi paskaidroja un ar to arī mana neuro - psihiatriskā ekspertīze beidzās.

Kad es atgriezos kamerā, Ladiženskis teica, ka šī ekspertīze neko labu nenozīmē. Cik viņam esot zināms, tad pēc šādām ekspertīzēm parasti sekojot ieslodzīšana psihiatriskajā slimnīcā. Viņš solījās pajautāt savam izmeklētājam Bērziņam, ko viņi ir nodomājuši ar mani darīt. Ladiženskis parasti mums stāstīja par izmeklētāju Bērziņu, cik viņš esot labs un jauks cilvēks un cik viņiem esot labas attiecības. Bērziņš viņam esot arī apsolijs tikai

vienu gadu ieslodzījumā. Pēc pāris dienām Ladiženskis esot pajautājis par mani, un Bērziņš esot teicis, ka mani ievietošot psihiatriskajā slimnīcā. Tas manu garastāvokli pasliktināja, jo nekas ļaunāks par to vairs nevarēja būt. Psihiatriskajās slimnīcās ievieto uz nenoteiktulaidu un, bez tam, lietojot spēcīgas zāles, vardarbīgi salauž cilvēka gribu un veselību. Estomēr cerēju, ka ar mani tas nenotiks un pēc neilga laika, kad mani atkal uzveda pie Dembovska uz pratināšanu, es dabūju iepazīties ar psihiatriskās ekspertīzes rezultātiem. Tur bija rakstīts, ka ņemot vērā to, ka esmu uzaudzis reliģiozā ģimenē un arī pats esmu izteicis ticību Dievam, un vēl, pamatojoties uz Baltruca Valda Aleksandra dēla un Tereško Artura Antona dēla liecībām, ir pamats pārbaudīt, vai es nozieguma pastrādāšanas brīdī esmu bijis piekaitāms.

Tā tad cilvēka reliģiozitāte ir jau viena nenormālības pazīme! Valdis Baltruks bija liecinājis, ka es kādreiz esot solījis no sarūsējušu lūžņu kaudzes uzbūvēt automobili. Nebija jau viņš šo faktu gluži no gaisa grābis — mans vecākais brālis Andrejs bija nopircis vecu, aprūsējušu automobili, kuru mēs domājām atjaunot. Izrādās, ka arī tā ir nenormālības pazīme! Arturs Tereško bija vairāk centies un liecinājis, ka es bieži piedzeroties līdz nesamaņai un tad man nākot virsū "mellie" un dzīves apnikums. Tā bija vienīgā šāda veida liecība, bet, ja čekistiem vajadzētu mani ievietot psihiatriskajā slimnīcā, tad pietiktu arī ar šo vienu liecību, lai uz tās pamata mani tur ieslodzītu. Šoreiz viņiem nebija nepieciešamības mani "ārstēt", jo viņu izpratnē es savu vainu apzinājos, kaut arī neatzinu to par no-

ziegumu. Psihiatriskās ekspertīzes slēdziens bija, ka nozieguma pastrādāšanas brīdī esmu bijis pieskaitāms un varu "nest atbildību" par saviem darbiem.

Jūnija vidū vienu nedēļu mēs ar Juriju Lebedjevu palikām kamerā vieni, jo Ladiženski aizveda uz Orlu, uz kāda krievu disidenta tiesas prāvu par liecinieku. Mums abiem ar Juriju likās aizdomīga Ladiženska lielā interese par mani. Reizēm gadījās, ka Ladiženskis centās mani "noķert" uz vārdiem, reizēm viņš centās mani "izvilkt uz vaļsirdību", reizēm viņš mani slavēja par manu izdomu izdarīt aptauju, reizēm to galīgi nopēla un vairākkārt atgādināja, ka manu pagrīdes tipogrāfiju un manus sakarus ar ārzemēm čekisti atklāšot šā vai tā. Es to uzskatīju par joku, jo nekādas pagrīdes tipogrāfijas man nebija, un neviens tādu pie manis arī nemeklēja, bet Jurijs teica, ka Ladiženskis nopietni domājot, ka es slēpju pagrīdes tipogrāfiju. Dažreiz likās, ka Ladiženskis cenšas mani iedzīt depresijā. Viņš vienmēr mani aicināja, lai es absolūti visu un ļoti pilnīgi izstāstu izmeklētājam. Neesot nekādas nozīmes kaut vai vismazāko nieku slēpt, jo čeka visu agrāk vai vēlāk uzzināšot. Jo es ilgāk pats visu neizstāstīšot, jo ilgāk man būšot šajā kamerā jāpavada. Tas varot pat vilkties vairākus gadus. No čekas mani ātrāk ārā neizlaidīšot, kamēr čekistiem nebūšot pilnīgi viss skaidrs par visu manu dzīvi, par visiem maniem darbiem un nedarbiem, par maniem draugiem un paziņām, ieskaitot arī tos, kas dzīvo ārzemēs u.t.t. Viņš pats sevi rādīja kā paraugu, jo viņš stāstot absolūti visu un tikai patiesību un tāpēc viņš cerot, ka izmeklēšana nebūšot ilgāka par gadu. Tad viņam būšot tie-

sa un tiesā viņam piespriedīšot vienu gadu ieslodzījumā, ko viņš jau būšot pavadījis čekā. Tātad pēc tiesas viņš tūlīt tikšot mājās. Viņa rožainie sappi tomēr nepiepildījās, viņš nonāca spaidu darbu nometnē, no kuras tā baidījās. Mums abiem ar Juriju radās aizdomas, vai viņš to nedara čekistu uzdevumā. Mēs ar Juriju norunājām, ka, ja Ladiženskis dos kādu liecību pret mani, it kā es būtu kamerā propagandējis savus pretpadomju uzskatus, tad Jurijs liecinās, ka es neko tādu neesmu runājis. Mēs abi norunājām sastāstīt Ladiženskim visādas muļķības par mūsu dažādiem nodomiem un plāniem, lai čekistus dezorientētu, ja Ladiženskis tos viņiem atstāstītu.

Atbraucis atpakaļ no Orlas, Ladiženskis lieļīgi stāstīja, kā viņš tiesā uzstājies, un ka viņš prāvā esot bijis galvenais liecinieks. Apsūdzētais gan esot liedzis, bet veltīgi — kā Ladiženskis sācis runāt, tā apsūdzētajam mute vien iepletusies. Viņš esot pastāstījis visu, ko zinājis un beigās aicinājis arī apsūdzēto nākt pie prāta un atzīties, bet tas esot bijis muļķis un neesot piepēmis viņa gudro padomu. Par to viņš arī dabūjis piecus gadus stingrā režīma darba nometnē. Kā to disidentu sauc, kura prāvā viņš piedalījies, Ladiženskis mums neteica — tas neesot svarīgi un čeka arī neatļaujot notiesāto vārdus tālāk izpaust. Viņa noziegums esot bijis Padomju Savienībā aizliegtu rakstnieku un dzejnieku darbu pārrakstīšana un izplatīšana.

2. jūlijā mēs visi trīs šķirāmies. Jurijs pārveda uz Ļeņingradas čeku, un es jau sāku bēdāties, ka man tagad būs jādzīvo divatā ar Ladiženski. Ar Juriju vismaz varēju aprunāties kā ar cilvēku, varēju paklausīties viņa in-

terasantos stāstus. Ladiženskis izturējās tā, it kā viņš stāvētu pāri visam cilvēcīgajam, un par visiem jautājumiem izteica savus neapgāžamos apgalvojumus, kas izslēdza jebkādu normālu sarunas iespēju. Par laimi, tajā dienā arī mani pārveda uz citu kameru. Tā bija divvietīga kamera ar lielāku logu nekā iepriekšējā kamerā, pie tam, šis logs nebija aizkrāsots. Caur to varēju redzēt čekas mājas divu augšējo stāvu logus un jumtu. Šis logs izgāja uz čekas iekšējo lielo pagalmu. Par šo pārmaiņu es biju ļoti iepriecināts, jo tagad es varēju netraucēts nodoties dažādām pārdomām, lasīt vairāk grāmatu, un arī gaišais logs padarīja dzīvi patīkamāku. Jaunajā kamerā bija koka grīda, kas tāpēc likās siltāka. Līdz pat izmeklēšanas beigām man nevienā kamerā klāt nepielika, un visu atlikušo laiku es nodzīvoju vienatnē. Uz tualetes telpu mani tagad izveda vienu pašu, tāpat arī uz pastaigu. Es pasūtīju no bibliotēkas Raiņa kopotos rakstus un mācījos no galvas dzejoļus. Tas lieliski palīdzēja aizdzīt slikto omu un bieži vien es pats mēģināju sarīnēt kādu pantīņu. Pa ieslodzījuma laiku es tos sacerēju lielā skaitā, bet visi tie bija tik banāli un sentimentāli, ka vēlāk man bija kauns tos kādam pat noskaitīt priekšā. Reiz man gadījās pasūtīt grāmatu par indiāņiem un viņu kaujām. To izlasot es sacerēju astoņus pantīņus par grāmatā attēloto kauju. Lūk daži no tiem!

Jau karotājiem ir pilni lauki,
Zib gaisā bultas un tomohauki.

Zem smagām vālēm līkst kailie stāvi,
Uz piķa galva vēl pirdz par nāvi.

No ienaidnieka ļaunās rokas
Cieš dižais virsait's lielas mokas.

Tam mutē iebāzts salmu vīkšķis
Un pienaglots pie koka ikšķis.

Nobeigumā dziļdomīgas pārdomas -

Un garos skalpu matos raud ziemeļvēji žēli,
Tā aiziet godība, tā aiziet tautu dēli...

Šāda pantīņu sacerēšana man aizņēma ilgu laiku, un tas bija ļoti svarīgi, lai es būtu vienmēr ar kaut ko nodarbināts, citādi gadījās, ka uzmācās grūtsirdība. Reizēm uznāca milzīgi nepārvarama vēlēšanās izklūt brīvībā kaut vai uz īsu brīdi. Vakaros es dzirdēju, kā pa Ļeņina ielu aiziet trolejbusi, kā aizbrauc vientuļš motocikls, kādreiz ieskanējās kāda piedzēruša cilvēka dziesma... Tur aiz sienascilvēki dzīvoja un neapzinājās to, cik brīnišķīgi ir būt brīvam. Kaut arī Padomju Savienības nebrīvība, tomēr labāk nekā starp četrām zaļām sienām. Ko es darītu, ja tūlīt tiktu brīvībā? Es lēnām pastaigātos pa Rīgas ielām, izietu cauri Vecrīgai, pastaigātos gar Daugavmalu, pāri pontonu tiltam, aizietu ar kājām līdz Arkādijai, cauri parkam un tad pa mazām Pārdaugavas ieliņām, kas tagad, droši vien, ir pilnas ziedošiem ceriņiem, aizietu uz mājām. Ak, mājas... kāds sapnis tagad ir mūsu vecā, noplukusi māja! Ja palāvās šādām, cietumniekam tik raksturīgām, sentimentālām pārdomām, tad ilgas pēc mājām kļuva mokošas un dzīve kamerā šķita ilgāk neizturama. Tāpēc es centos vairāk lasīt un pēc tam pārdomāt un atcerēties lasīto.

Jūlija beigās es jau ilgāku laiku nebiju izsaukts uz pratināšanu. Tad pēkšņi kādas lietais dienas pievakarē uzraugs pieteica man sagatavoties uz došanos augšā, t.i., uz pratināšanu. Gājām abi ar uzraugu labi pazīstamo ceļu uz 625. kabinetu. Dembovskis apvaicājās, kā man klājos, es atbildēju, ka tā nekas, un tā runājot, Dembovskis cilāja uz sava galda kādas īpatnējas avīzes. Es ievēroju, ka vienai no tām titullapā bija rakstīts latviešu valodā "LONDONAS AVĪZE". Vai tiešām tur būtukaut kas par mums rakstīts?

- Kā jūsu aptaujas ankete ir nonākusi Rietumos? - Dembovskis iesāka lietišķā tonī pratināšanu.

- To es nezinu.

- Kā jūs domājat, kas to varēja izdarīt?

- Es domāju, ka neviens to nevarēja izdarīt, jo visas anketes mēs nodevām Valsts drošības komitejai.

- Tomēr to kāds ir izdarījis, - noteica Dembovskis un ilgi gaidīja, ko es uz to teikšu. Es, kā parasts, klusēju. Tad viņš turpināja:

- Kas varēja paziņot par jūsu lietu uz Rietumiem?

- Daudzi to varēja izdarīt, jo mēs nevienam neslēpām, par ko mūs sauc uz pratināšanām, un kāpēc mūsu mājā bija kratīšana.

- Konkrēti kam jūs to esat stāstījis?

- Nevaru nevienu konkrēti iedomāties.

- Bet kas to varēja paziņot?

- Es nedomāju, ka kāds speciāli ir ziņojis par to uz Rietumiem, bet ļoti iespējams, ka par mūsu stāvokli vecāki ir informējuši mūsu brāli Dānielu Rietumvācijā.

- Kā viņi to varēja izdarīt?

- Es domāju, ka visvienkāršāk to bija izdarīt

ar vēstuli. Vecāki arī regulāri zvina Dānīlam, to varēja pateikt arī pa telefonu.

- Jā, Pāvīl, tā tiešām arī ir bijis. Jūsu vecāki pa telefonu ir pastāstījuši Dānīlam, ka jūs esat apcietināti, un tagad emigrantu pretpadomju avīzes ir pilnas ar visādiem izdomājumiem. Iedomājieties tikai, kas par virsrakstiem "Rīgā tiek meklēti 107 jaunieši"! Jūs te tikai divi esat! Kur tad ir tie 107 jaunieši?

- Bet jūs taču viņus meklējat! Jūs vēl pats teicāt, ka agri vai vēlū jūs atradīšot visus, kas ir piedalījušies mūsu aptaujā.

- Tie cilvēki mūs nemaz neinteresē, mums ir daudz svarīgākas lietas ko darīt. Ar jūsu lietu faktiski vajadzēja milicijai nodarboties, ne mums, bet tā kā mēs to iesākām, tad mums vajag to arī pabeigt. Rīgā par aptauju esot apcietināti brāļi Brūveri! Jūs esat apcietināti par ļaunprātīgiem apmelojumiem, nevis par aptauju! Redziet, kādus melus tās Rietumu pretpadomju avīzes raksta!

- Es visu laiku domāju, ka esmu apcietināts tieši par aptauju.

- Aptaujas mūsu valstī notiek tūkstošiem un par aptauju nevienu neapcietina. Par jūsu izdomājumiem, kas diskreditē padomju valsts un sabiedrisko iekārtu jūs esat apcietināts! - to visu Dembovskis pateica paaugstinātā tonī un varēja redzēt, ka viņš par saviem vārdiem nav pārliecināts. Varēja taču gadīties, ka kāds augstāks čekists izdomā, ka tomēr mēs esam par aptauju apcietināti. Straube pirmajā sarunu dienā tā arī man pateica, ka ar aptauju neviens pats uz savu iniciatīvu nedrīkst nodarboties, ka tas esot aizliegts ne tikai Padomju Savienībā, bet arī jebkurā citā valstī. Vēlāk laikam viņi atrada, ka tomēr tāda likuma nav, kas aizliegtu no-

darboties ar aptauju, un tad par pamatu mūsu arestam izvēlējās kaut ko nenoteiktāku un stiepjāmāku, kā piemēram, ļaunprātīgi apmelojumi. Tas vēl nemaz nebija pierādīts, ka mūsu izteicieni būtu ļaunprātīgi apmelojumi. Runa varēja būt par kļūdaini formulētiem izteicieniem, bet nekādā ziņā par ļaunprātīgiem apmelojumiem. Bet, ja čeka saka, ka ir ļaunprātīgi, tad ir ļaunprātīgi apmelojumi un vispār vai nav vienalga, formāli uz kāda pamata apcietina! Tikpat labi čeka mūs varēja apcietināt kā par spiegošanu, tā arī par huligānismu. Galvenais, ka čeka bija nolēmusi mūs sodīt, pamatojumu tam varēja atrast arī vēlāk. Tajā vakarā mēs vēl nesekmīgi diskutējām par to, vai es esmu ļaunprātīgi apmelojis savu dzimteni vai neesmu. Dembovskis bija pārliecināts, ka es esmu ļaunprātīgs apmelojājs, tikai arī viņš, tāpat kā es, nevarēja atrast manai ļaunprātībai cēloņus. Kāpēc tad es tik ļoti esmu gribējis apmēlot savu dzimteni?

Dembovskis jutās pagodināts, ka viņa vārds bija minēts vairākās avīzēs. Viņš teica:

- Ja ienaidnieks par mani raksta, tas nozīmē, ka esmu arī kaut kur derīgs, tad es neņemšu šeit naudu par velti, bet mans darbs ir novērtēts.

- Pavisam nožēlojami jau tavš darbs ir novērtēts, - es klusībā nodomāju, bet Dembovskis tā bija sajūsminājies no sava atklājuma, ka to viņš atkārtoja vairākas reizes un dažādās izteiksmēs, cik viņš Valsts drošības komitejai ir noderīgs cilvēks, ka par viņu pat Rietumu avīzēs raksta, un viņš viss staroja kā uzslavu saņēmis skolnieks.

Ar to arī pratināšana tajā vakarā beidzās, bet tā manā ieslodzījuma dzīvē ienesa milzi-

gas pārmaiņas. Es biju drošs, ka ar mani nekas ļauns vairs nevar notikt, ja mūsu stāvoklis ir zināms Rietumos. Es ticēju, ka Rietumu sabiedrības interese par šo lietu kaut cik ierobežos čekas patvaļu, un nākotne man vairs neizlikās tik nepārredzama. Es visu laiku biju cerējis, ka vairāk par trīs gadiem ieslodzījumā man nepiespriedīs, bet tagad jau man radās pārliecība, ka, ja Rietumu sabiedrības interese par mūsu lietu neatslābs, tad vairāk par gadu ieslodzījumā neiedos un varbūt, ka atbrīvos tiesas zālē. Objektīvi skatoties, nebija nekāda pamata mūsu apcietināšanai un apsūdzībai. Es domāju, ka viņi mani gribēja stingrāk "paņemt priekšā" par biedinājumu citiem, lai studenti apzinātos, kur ir viņu vieta. Katru brīvāku kustību studentos viņi cenšas izravēt jau sākumā ar visām saknēm, tāpēc vienu "grēkazi" par biedinājumu citiem vajag pamatīgi sodīt, lai studentiem pārietu jebkura vēlēšanās uz politisku vai kādu citādu darbību ārpus partijas un komjaunatnes rāmjiem.

Turpmāk pratināšanas notika gandrīz katru dienu un varēja redzēt, ka Dembovskis steigšus mūsu lietu ātrāk nobeigt. Jūlija pēdējās dienās Dembovskim izdevās no dažiem studentiem izspiest atzišanos, ka es viņiem esmu atskāņojis magnetofona lenti ar Solženicina darbu ierakstiem. Tā bija jauna, smaga apsūdzība, bet, lai šo faktu līdz galam izmeklētu un noskaidrotu, bija vajadzīgs ilgāks laiks, kura, kā redzams, Dembovskim trūka. Viņam, droši vien, priekšniecība bija uzlikusi noteiktu termiņu, kurā izmeklēšana mūsu lietā jāizbeidz, un, ja viņš gribētu nopratināt visus, kam es biju devis klausīties Solženicina ierakstus, tad viņam nāktos pastrādāt vismaz vēl pāris

nedēļas. To viņš nevarēja atļauties, tāpēc manā apsūdzībā tāds punkts vispār nefigurēja, ka es būtu kādam devis noklausīties magnetofona lentu ierakstus. Šajā "noziegumā" apsūdzēja tikai Olafu. Tā studenta liecība, kurš apstiprināja, ka esmu viņam devis noklausīties pretpadomju ierakstus, mūsu lietā vispār nebija iesūta. Tas viss liecināja par lielu čekistu steigu ātrāk mūs notiesāt. Nevar būt nekādu šaubu, ka tam par iemeslu bija mūsu lietas publicitāte Rietumos.

Jūlija beigās man atļāva izlasīt izmeklēšanas materiālus. Tā bija neatkārtojama iespēja iepazīties ar visiem maniem draugiem un paziņām. Neviena, kas bija izsaukts čekā uz pratināšanām, neiedomājās, ka visus pratināšanas protokolus dos arī man. Bija prieks lasīt tādu cilvēku protokolus, kas, neskatoties uz čekistu mēģinājumiem izspiest no viņiem pret mums vērstas liecības, tomēr bija palikuši skaidri, un noraidījuši pret mums celtās melīgās apsūdzības. Citi bija mēģinājuši "klibot" starp patiesību un to, ko vēlējās no viņiem dzirdēt čekisti. Uz šīm liecībām arī galvenokārt dibinājās mūsu apsūdzība. Nevaru šiem cilvēkiem tomēr neko pārnest, jo nevaru prasīt, lai viņi manis dēļ zaudē savu darbu vai vietu augstskolā. Daudzi no šiem cilvēkiem bija man ļabi draugi, bet šī izšķiršanās reize viņiem tomēr bija izrādījusies par grūtu. Viena liecība pārsteidzoši atšķīrās no visām citām. Tā bija kāda mūsu kaimiņa liecība. Tā nebija gara, tomēr tajā viņš bija paspējis par katru cilvēku pateikt ko sliktu (padomju izpratnē), par kuru viņam tika jautāts. Īsumā mēģināšu to atstāstīt:

"Brūveru ģimeni es pazīstu jau sen. Viņi bija baptisti un es bieži svētdienās redzēju, ka viņi iet uz baznīcu. Viņi bieži uz baznīcu gāja ar mūzikas instrumentiem, jo viņi baznīcā spēlēja. Mēs ar Brūveru ģimeni nesagājāmies. Mana sieva stāstīja, ka Dāniels Brūvers esot apprecējies ar kādu meiteni no Rietumvācijas, un arī tāpēc mēs negribējām, ka mums būtu kas kopīgs ar šo ģimeni. Brūveru tēvs bieži runāja par reliģiju, bet māte mūsu rajonā bija kā tāda "kaktu daktere". Pašreiz viņai ar šo nodarbošanos neveicas, jo mūsu rajonā ir pa-

rādījušies diplomēti ārsti. Man reiz gadījās braukt kopā ar Olafu automašīnā, un tad viņš izteica dažādas pretpadomju domas. Viņš teica, ka mūsu zemē neesot patiesas vēlēšanas un ka mūsu zemē neievērojot cilvēka tiesības. Pāvils reiz bija atnācis ciemos pie mana dēla un es dzirdēju, ka kādā sarunā viņš 18. novembri nosauca par svētkiem. Tāpēc es aizliedzu savam dēlam ar viņu draudzēties. Kad Pāvilam bija jāiet armijā, tad viņš aizdomīgi saslīma ar aklo zarnu un viņu operēja. Es domāju, ka tas bija speciāli, lai izvairītos no dienesta Padomju Armijā."

Tāda īsumā bija šī liecība. Agrāk Latvijā bija aizliegts ansambļiem spēlēt baznīcās. Bija atļauts tikai zināms skaits dziesmu, ko drīkstēja nodziedāt koris ērģeļu vai klavieru pavadījumā. Jebkādi citi muzikāli priekšnesumi bija aizliegti. To laikam zināja arī mūsu kaimiņš, tāpēc viņš domāja, ka ir pieķēris mūs noziegumā, spēlējot baznīcā. Mūsu sakarus ar Rietumvāciju viņš bija nosaucis par sakariem ar fašistiem. Tas arī nav nekāds brīnums, jo Rietumvāciju līdz pat šai dienai Padomju Savienībā cenšas attēlot kā revanšistisku valsti, kurā netraucēti darbojas vecie fašisti.

Mana māte bija tāds cilvēks, pie kuras daudzi nāca meklēt palīdzību grūtās dzīves situācijās. Tā kā viņai bija arī teorētiskā izglītība un labas zināšanas praktiskajā medicīnā, to lielā mērā izmantoja apkārtējie iedzīvotāji. Šī nodarbošanās manu māti ļoti nogurdināja, un bieži vien vecākie brāļi neļāva viņai iet pie neskaitāmajiem slimniekiem, kas bija lūguši viņu atnākt izdarīt injekcijas, izmērīt asinsspiedienu, uzlikt bankas u.t.t. Bieži vien manas mātes palīdzību bija izmantojis arī šis

pats cilvēks, kas tagad čekā viņu nicīgi nosauca par "kaktu dakteri". Es nevarēju saprast, kāpēc viņš tā runāja, kāpēc viņam vajadzēja atcerēties kādus mūsu pretpadomju izteicienus, kāpēc viņš tā centās izpatikt čekistiem? Mums taču ar viņu bija tīri draudzīgas attiecības, un kā viņš apskauda Dānielu, kad tas dabūja atļauju izbraukt no Padomju Savienības. Viņš, tāpat kā mēs, sūrojās par padomju dzīves nevērtībām un tagad – tāda pārvērtība!

Kāds mans draugs, kuram es biju iedevis vairākas anketes izplatīšanai, čekā bija liecinājis, ka viņš uzreiz esot sapratis, ka tās ir padomju tautai naidīgas, un viņš esot visu laiku gatavojies man to pateikt, bet neesot iznācis laika. Viņš labprāt visas anketes atdodot Valsts drošības komitejai un manu rīcību nosodot. Viņš esot sapratis – tāda anketēšana esot noziedzīga rīcība. Vēlāk šis pats mans draugs ļoti asi man uzbruka, ka es tiesā neesmu runājis "stingrāku" valodu. Ja viņš būtu bijis manā vietā, viņš būtu tā pateicis visu ko domā, ka nevienam vairs nebūtu tur ko piebilst.

– To jau, mīlais draugs, es redzēju, ko tu pateici, – es klusībā nodomāju un no tā brīža vairs necentos šo savu "draugu" sastapt.

Mūsu lieta bija apzīmēta ar Nr. 38 un iešūta piecos biezos sējumos. Pirmajā sējumā bija sakoptas visas mūsu un liecinieku liecības, kas bija nodotas vēl pirms mūsu apcietināšanas. Otrajā sējumā bija vēlākās liecības, un trešajā sējumā bija tikai mūsu liecinieku liecības. Ceturtajā sējumā bija iešūtas visas grafiskās ekspertīzes, psihiatriskās ekspertīzes rezultāti, dokumenti par mūsu apcietināšanu, dokumenti par aresta uzlikšanu mūsu mājas pas-

tam un ārzemju telefona sarunām. (Tas nozīmēja, ka tagad čekisti drīkstēja oficiāli klausīties mūsu telefona sarunas, lasīt mūsu vēstules un vajadzības gadījumā izmantot tās kā apsūdzības materiālu.) Rokrakstu ekspertīzi čekā taisīja tā — viņi vienkārši salīdzināja, vai dotā raksta rokraksts ir līdzīgs ar speciāli nopemto rokraksta paraugu. Tad izmēra dažu burtu veidotāju raksturīgāko burtu augstumu un platumu, kā arī dažu burtu veidotāju leņķu lielumu. Ja visas šīs pazīmes aptuveni sakrīt, tad skaitās pierādīts, ka dotos rokrakstus ir rakstījusi tā pati persona, kas devusi rokraksta paraugu. Šī ekspertīze visus tos rakstus, kurus mēs uzdevām par saviem, arī atzina par mūsu rakstiem, kaut arī ne visi bija mūsu. Šajā sējumā atradās arī dažādi "lietišķie pierādījumi", kā piemēram, "pretpadomju" magnetofona lenšu satura noraksti un Rietumu avižu izgriezumi, kuros bija rakstīts par mūsu lietu. Piektajā sējumā bija iesietas visas aizpildītās un vēl neaizpildītās anketes.

Tagad man bija iespējams satikt arī savu advokātu. Es biju nodomājis advokātu nepemt, bet, kamēr es atrados kopīgajā kamerā ar Ladiženski, viņš man iestāstīja, ka ar advokāta palīdzību varot uzturēt sakarus ar saviem tuviniekiem. Man tas bija skaidrs, ka neviens advokāts mūs aizstāvēt nedrīkst, bet, ja ar viņu ir iespējams uzturēt sakarus, tad ir vērts paņemt advokātu. Es Dembovskim pieteicu, ka vēlos paņemt advokātu, un lai to izvēlas mani vecāki. Es cerēju, ka vecāki izvēlēsies kādu uzticamu advokātu, kas būs ar mieru nodot vienu otru ziņu. Izrādījās, ka tās bija veltīgas cerības. Savu advokātu es ieraudzīju pirmo reizi pēc iepazīšanās ar mūsu lietu, un mēs

Dembovska klātbūtnē parunājām ne vairāk par pusstundu. Tas bija advokāts Minckers, kas par katru cenu centās mani pierunāt tiesā atteikties no visiem saviem principiem un runāt tikai to, ko čeka vēlas dzirdēt. Viņš apgalvoja, ka tas neko nekaitēšot manai pārlicībai. Es pilnīgi varot palikt savās domās, bet, lai tikai tiesā es savas domas neizpaužot. Kā attaisnodamies Dembovska priekšā, viņš piebilda, ka tomēr manas domas esot nepareizas un viņš cerot, ka es nāksot uz pareizā ceļa. Arī viņš, tāpat kā čekisti, norādīja, ka, ja es tiesā "labi uzvedīšos", tad ir cerība, ka varēšu atgriezties medicīnas institūtā. Pretējā gadījumā man ceļš uz augstāko izglītību būšot slēgts. Es viņam atbildēju, ka tādā gadījumā augstākā izglītība mūsu zemē man ir par dārgu.

Nākošajā dienā pirmo reizi ieslodzījuma laikā satikos ar Olafu. Pēc likuma mums bija jāiepazīstas ar visiem apsūdzības materiāliem, tāpēc mums atskaņoja mūsu "pretpadomju" ierakstus, jo arī tos pievienoja lietai kā lietišķos pierādījumus. Tā bija skaista saulaina diena. Mani ieveda izmeklētāja Neilanda kabinetā, kur jau sēdēja Olafs. Viņš bija bāls kā papīrs, salīdzinot ar brūni iedegušajiem izmeklētājiem. Kamēr čekisti pēmās ap kasešu magnetofonu, mēs varējām pārmit dažus vārdus. Bija patīkami pēc tik ilgas vienatnes satikt kādu tuvu cilvēku. Pēc dažām liecībām, kuras Dembovskis man bija lasījis priekšā it kā Olafa liecības, man bija licies, ka Olafs ir zaudējis spar un daudz ko nožēlo. Izrādījās, ka tā bija tikai mānīšanās, lai nosistu manu apņēmību un spējas pretoties. Olafu es satiku možu un nesalauztu, un tas mani arī iepriecināja un stiprināja. Neko pārrunāt mēs nevarējām, jo

sarunāties bija aizliegts, bet arī tie nedaudzie vārdi un skatieni mūsu vienmuļajā ieslodzījuma dzīvē bija liels notikums.

29. jūlijā visu izmeklēšanu beidza. Tagad mums atlika gaidīt "taisnīgo padomju tiesu". Augusta sākumā man izsniedza apsūdzības rakstu. Tas bija vesels sacerējums uz 27 mašīnraksta loksnešiem, kuru bija parakstījis Latvijas PSR MP VDK izmeklēšanas daļas sevišķi svarīgo lietu vec. izmeklētājs majors Dembovskis, izmeklēšanas daļas priekšnieks majors Ņevickis un Latvijas PSR MP Valsts drošības komitejas priekšsēdētājs Avdjukēvičs. Apsūdzības rakstu apstiprinājis Latvijas PSR prokurors valsts II klases tieslietu padomnieks Laiviņš. Apsūdzības raksts sākās ar vārdiem:

"1974. gada 16. maijā Latvijas PSR Prokurors ierosināja krimināllietu pēc Latvijas PSR Kriminālkodeksa 183. pantā paredzētā nozieguma pazīmēm par ankešu, saturošu apzināti nepatiesus izdomājumus, kuri diskreditē padomju valsts un sabiedrisko iekārtu, izplatīšanas faktu Rīgas pilsētā un uzdeva veikt izmeklēšanu šajā lietā Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts drošības komitejas izmeklēšanas daļai. Tajā pat dienā Latvijas PSR MP VDK izmeklēšanas daļā šī krimināllieta tika pieņemta izmeklēšanā, 1974. gada 24. maijā apcietināti, saukti pie kriminālatbildības Olafs Brūveris un Pāvils Brūveris."

Kādā manas dzimšanas apliecības norakstā Dembovskis bija atradis kļūdainu (krievisku) mana vārda rakstību un pie tās viņš arī turpmāk pieturējās, kaut arī citos personības dokumentos mans vārds bija rakstīts tīri latviski – Pāvils. Bez tam viņš apgalvoja, ka turpmāk visos manos dokumentos mans vārds bū-

šot Pāvels. Šai sakarā viņš mīlēja pajokot, ka viņš tagad būšot mans krusttēvs, jo esot man mainījis vārdu.

Viss apsūdzības raksts sastāvēja no kai-
liem apgalvojumiem bez kāda nopietna pama-
tojuma, ka mēs ar Olafu esot ļaunprātīgi ap-
melojuši padomju valsti un sabiedrisko iekār-
tu. Mūsu mājas kratīšanā čekisti bija manā
galda atvilknē atraduši kādu rakstu, kurā es
biju mēģinājis sakopot savas domas un atzi-
ņas. Šo rakstu es nevienam nebiju rādījis un
pat arī nebiju paredzējis to kaut kur izplatīt.
Tās bija manas domas, un domāt jau čekisti
atļauj, viņi tikai neatļauj savas domas kādam
izteikt. Laikam arī uzrakstītu vārdu čekisti uz-
skata par izteiktu, kaut arī uzrakstītais guļ
dziļi rakstāmgalda atvilknē – jo šis mans
raksts kalpoja Dembovskim kā apsūdzības ma-
teriāls. Apsūdzības rakstā par to teikts:

" 1974. gada 16. maijā apsūdzētā Pāvela
Brūvera VDK darbiniekiem pēc viņu pieprasī-
juma nodotā sacerējuma uzmetumā apmelota
padomju preses objektivitāte, kura publicējot
nepatiesus materiālus par to, ka darbaļaudis
ar sajūsmu uzņem un atbalsta PSKP 24. kon-
gressa materiālus un PSKP aicinājumus, kā arī
šajā uzmetumā izklāstīta neticība komunistis-
kā sabiedrības cilvēka izveidošanai."

Iedomājieties tikai! Atraduši rakstāmgalda
atvilknē tādas piezīmes, kurās izklāstīta neti-
cība...! Par to ir jāsoda, tas taču ir krimi-
nālnoziedzums! Vai šis mazais piemērs nepa-
rāda satriecošā gaismā tos apstākļus, kādos
jādzīvo un jāattīstās mūsu tautas brāļiem un
māsām Latvijā! ?

Ar demagoģisku akrobātiku Dembovskis pie-
rāda, ka arī visi liecinieki apstiprina mūsu no-

ziegumus. Kā ļoti svarīgu atklājumu un visas apsūdzības centrālo punktu Dembovskis izvirza, ka gan es, gan Olafs "... atklāti uzsvēra savus pret padomju varas politiku vērstus viedokļus".

Pēc tam, kad biju saņēmis apsūdzības rakstu, es vēlreiz satikos ar savu advokātu. Tas notika čekas izolatora telpās speciālā satikšanās istabā. Mēs ar advokātu kopīgi izlasījām apsūdzību, un viņš atkal centās mani pierunāt, lai es vismaz formāli savu rīcību nožēlojot. Uz to es viņam atbildēju, ka neko jau vairāk no mums čeka arī neprasa, kā tikai formālu pakļaušanos un formālu piekrišanu. Tieši tāpēc mēs ar Olafu esam uzsākuši savu darbību, lai kļūtu brīvi no šī formālisma. Advokāts aicināja mani iedomāties par saviem vecākiem, ka tie varot nepārdzīvot smago triecienu, ja mūs abus ieslodzītu cietumā uz vairākiem gadiem. Galvenais, viņš mani lūdza, lai mēs abi ar viņu, t. i., advokātu, tiesas priekšā nenonākam pretrunās. Es advokātam apsoliju, ka centīšos tiesā neizraisīt nekādus asumus. Es varēju arī atzīt, ka daži mani izteicieni ir bijuši neprecīzi, ka dažiem mani izteicieniem nav pietiekoši stipra pamatojuma, bet nekādā ziņā es nevaru savu rīcību nožēlot. Tā mēs šķīrāmies un atkal satikāmies tikai 26. augustā tiesas zālē.

26. augusts bija mūsu pirmā tiesas diena. Tā bija arī Olafa dzimšanas diena, spīdēja saule, vējš dzenāja mākoņus virs čekas pagalma un možais rīts, šķita, ienesa cerības uz drīzām labām pārmaiņām. Mūs abus ar Olafu uz tiesas namu aizveda slēgtā kravas automašīnā zaldātu pavadībā. Tie nebija čekas, bet gan speciālo "iekšējā karaspēka" vienību zaldāti.

Tie parasti ir Āzijas republiku jaunekļi, kas aktīvā dienesta laiku pavada Rīgā. Tajā pašā laikā latviešu puisi savu dienesta laiku pavada Āzijā un citos Padomju Savienības nostūros. Šie zaldāti izcēlās ar sevišķu nekulturālību un brutalitāti. Ar grūdienu mugurā mūs iestūma kravas automašīnā, tāpat, pārvedot no automašīnas uz tiesas ēku, viņi vairākkārt grūda dunkas mugurā, it kā dzīdami lopus uz kaušanu. Brauciena laikā viņi nepārtraukti svilpoja tikai divas taktis no kādas populāraskrievu estrādes melodijas. Milzīgā kratīšanās un asā dezinfekcijas smaka bija vieglāk paciešama, nekā nepārtrauktā monotonā svilpošana. Pa šauru vantilācijas spraugu es varēju brauciena laikā apskatīt sen neredzēto Rīgu. Rīgas ielas pilnas ar cilvēkiem, visi kaut kur steidzas, kaut ko meklē, bet visās sejās manāms it kā trulums... Cilvēki staigā kā skudras pa pūzni, tekalē uz priekšu un atpakaļ, uz augšu un leju. Ko tad es cerēju sagaidīt? Tāda jau ir šī dzīve, kas pieprasa no cilvēka steigu, īgnumu, notrulināšanos. Maz ir tādu cilvēku, kas nepakļaujas šīm prasībām, bet arī tie uz ielas kļūst līdzīgi nemierīgajam cilvēku pūlim... Pēc vientulībā, pārdzīvojumiem un pārdomām pavadītā laika man gribējās šiem cilvēkiem pateikt – apstājieties, neskrieniet tik ļoti! Apstājieties un padomājiet, vai šī skriešana ir pūļu vērtā. Padomājiet taču, kur jūs skrienat un kāpēc, paturot prātā to, ka katra dzīve reiz beidzas...

Mūsu tiesas sēde skaitījās atklāta, tāpēc pēdējā brīdī tā tika pārcelta uz mazu tiesas zāli Pārdaugavā, lai visi, kas vēlētos šajā tiesas sēdē piedalīties, nevarētu tajā iekļūt. Lai arī zāle bija nepiemēroti maza, tad tomēr vai-

rāk kā puse no visiem procesa klausītājiem bija nepazīstami cilvēki, kurus čekists Sparinskis pirms tiesas sākuma salaida zālē. Pēc šiem klausītājiem zālē ielaida tuvākos radus un tos, kas paši ar nekaunību un spēku ielauzās vēl brīvās vietās. Daudzi cilvēki palika aiz durvīm, un tie cerēja kaut ko sadzirdēt, stāvot ārā aiz loga. Izrādījās, ka arī tas ir aizliegts, un čekisti dzina visus no loga nost un lika to aizvērt, kaut arī iekšā bija karsts un sutīgs. Mans studiju biedrs Jānis Ozols tomēr bija iedomājies, ka viņam ir tiesības stāvēt pie kura loga viņš grib un tā arī pateica čekistam, kas viņu no turienes dzina prom. Par šo "nepiedienīgo uzvedību" Ozols dabūja vairākkārtīgi stāties rektora komisijas priekšā, kas lēma, vai viņu izslēgt no Medicīnas institūta vai nē. Tikai tad, kad Ozols atzina savu vainu un nožēloja savu "pārkāpumu", viņam atļāva turpināt studijas. Kas tas bijis par pārkāpumu, nevienam neinteresēja. Tā kā čeka bija devusi rīkojumu Ozolu pārmācīt par viņa uzdrošināšanos aizrādīt čekistam uz savām tiesībām, tad Medicīnas institūta vadībai bija tas jādara, kaut arī nekāda juridiska pamata tam nebija. Liekas, ka šī pārmācība bija sasniegusi mērķi – ne reizi vairs netiku dzirdējis, ka Ozols būtu ielaidies kaut nevainīgās politiskās diskusijās un reiz pat jutās spiests man iebilst, ka latviešu kultūra tomēr esot austrumnieciski orientēta.

Pirms tiesas mūs abus ar Olafu ieveda katru savā kamerā, kas atradās viena otrai blakus. Starpsiena bija plāna un kaktos pat nedaudz izdrupusi. Pa izdrupušajiem sienas caurumiem mēs varējām klusu parunāties. Šādā nožēlojamā veidā es Olafu apsveicu dzimšanas

dienā. Vecāki bija atnesuši Olafam uz dzimšanas dienu vienu rozi, bet to viņam nodot neatlāva. Tik vien varēja, kā pamāt ar viņam domāto ziedu un pa gabalu izsaukt kādu laimes vēlējumu. Kamerā ienāca mans advokāts Minckers un vēlreiz aicināja mani nožēlot savus pārkāpumus un ieteica ļoti uzmanīgi visu klausīties, jo šodien runāšot Olafs. Man būšot jārunā nākošajā tiesas dienā. Tad sargzaldāti mūs abus ar Olafu ieveda tiesas zālē un nosēdināja pirmajā solā. Nākošajā solā aiz mums sēdēja daži nepazīstami un arī daži pazīstami čekisti. Man par lielu pārsteigumu tiesas zālē blakus saviem vecākiem ieraudzīju Lieni Klaviņu no Rietumvācijas (Liene ir mūsu brāļa Dāniela sievas māsa). Kā gan viņi Lieni bija ielaiduši Rīgā tieši mūsu tiesas laikā! Tas mums bija stiprinājums un iepriecinājums, jo zinājām, ka visas nejēdzības, kas te notiks, nepaliks apslēptas, bet tiks celtas gaismā. Kad prokurors, advokāti un tiesnesis ar piesēdētājiem bija savas vietas ieņēmuši, sākās garas formalitātes, kas ilga aptuveni divas stundas. Pēc neilga pārtraukuma tiesnesis Aivars Niedra paziņoja, ka tiesa kā pirmo uzklausīs manu liecību. Tā droši vien, bija neliela viltība, jo taču neilgi pirms tiesas sākuma advokāts man teica, ka jārunā būšot Olafam. Viņš gan pieminēja, ka varot tiesas sēdes gaitā gadīties kādas izmaiņas, bet tas bija daudz par vēlu, lai es sagatavotos. Centos ātrumā kaut kā sakopot domas, bet no manas iepriekš plānotās runas pāri palika tikai vājš notikumu atstāstījums. Pēc mana stāstījuma gan tiesnesis, gan prokurors uzdeva nenozīmīgus jautājumus, kā piemēram: "Vai jūs esat lasījis Lēpina rakstus?" un tamlīdzīgi. Jutu, ka viņi vē-

lējās izvairīties no asākas ideju konfrontācijas. Līdz ar to pirmā tiesas sēde tika slēgta. Atgriežoties atpakaļ čekas izolatorā, mani kārtīgi pārbaudīja, vai neesmu neko saņēmis no ārpuses, un tikai tad ieveda kamerā. Tajā dienā es jutos ļoti slims un paguris, bet čekas ārsta pakalpojumus tomēr nevēlējos pieņemt. Kaut arī tiesa vispār nav nekāds patīkamais process, es tomēr biju priecīgs par pārmaiņu vienmuļajā ieslodzījuma dzīvē. Laiks sāka ritēt ātrāk un visas sen nogūlušās problēmas atkal kļuva aktuālas. Ar nepacietību gaidīju nākošo tiesas dienu, kad atkal varēšu ieraudzīt savus tuviniekus un draugus.

Nākošajā tiesas sēdē runāja Olafs. Viņš runāja droši un pārliecināti. Viņa runa izskanēja kā izaicinājums visai padomju sistēmai:

"Godātā tiesa! Ja mans brālis vakar teica, ka viņš nevar atgalvot, ka visā Padomju Savienībā valda tāda pati nelikumība un meli, kā tajos dažos gadījumos, kas tika minēti, tad es gan to varu atgalvot. Es tāpat nevaru minēt jūsu pieprasītos pierādījumus, bet man to nemaz nav nepieciešams darīt, jo es zinu, ka šī sistēma ir tieši tāda pati jebkurā Padomju Savienības vietā. Tā ir mana pārliecība un mana sirds dod liecību, ka tas tā ir. Kā es esmu nonācis pie šādas pārliecības? Pie tās esmu nonācis skatoties, vērojot un domājot jau no mazām bērnu dienām. Kad gāju skolā, jau tad jutu, ka bērniem tiek uzspiests kaut kas nepatīkams, spieda slavināt Ļeņinu un Staļinu. Vēlāk Staļins kļuva slikts... Visus bērnus spieda stāties pionieros, tiem, kas nestāties, tika draudēts ar dažādām grūtībām. Tos, kas tomēr neiestājās pionieros, dažādi centās pazemot. Tikai pionieri esot labi bērni un tikai pi-

onieri esot labi skolēni, bet nepionieri tātad ir slikti. Kad es nonācu profesionāli - tehniskajā skolā, mani pat centās sanaidot ar visiem pārējiem skolas biedriem tāpēc, ka es vienīgais nebiju komjaunietis. Mūsu klasei piedāvāja bezmaksas braucienu uz Ļeņingradu, ja tikai visi būšot komjaunieši. Protams, uz Ļeņingradu neviens neaizbrauca, jo es komjaunatnē neiestājos. Pamazām ievēroju, ka arī avīzes bieži melo un tam man piemēru netrūkst. Arī "brīvprātīgās" talkas un demonstrācijas ir viens liekulības piemērs mūsu zemē. Kas tad ir pamatā visai šai sistēmai? Tā ir Marksa - Ļeņina ideoloģija, kas saista mums visiem kājas, kas saista mums rokas un arī muti. Šī ideoloģija mums saista kājas tā, ka mēs esam ieslodzīti Padomju Savienības robežās un nedrīkstam paši savām acīm apskatīt pasauli, šī ideoloģija saista mums rokas tā, ka mēs drīkstam darīt tikai to, ko no mums pieprasa un atļauj Marksa - Ļeņina ideoloģija. Mūsu mākslinieki drīkst gleznot tikai šai ideoloģijai atbilstošus darbus. Piemēram, kāds man pazīstams mākslinieks bija uzgleznojis govī, kas stāv pļavā. Šai savai gleznai viņš bija devis vienkāršu nosaukumu - "Govs". Komisija šo darbu noraidīja, jo gleznā neesot nekā laikmetīga. Kad mākslinieks šai gleznai nosaukumu pārmainījis - "Kolhoza govs", tad mākslinieciskā komisija to atzina par vērtīgu darbu. Tas ir tikai viens piemērs. Šī ideoloģija tāpat saista rokas mūsu zinātniekiem. Vēl tikai 15 gadus atpakaļ Padomju Savienībā tika izsmieta un apkarota kibernetika. Marksisms - Ļeņinisms tādu zinātni nav paredzējis, tātad tā ir reakcionāra viltus zinātne, kā to paskaidro padomju filozofijas vārdnīca. Pašreiz, kad Rietumos

kibernētika kļuvusi par vienu no svarīgākajām zinātnes nozarēm, arī mūsu ideologi nevar ilgāk noturēties savās iesīkstējušās pozīcijās. Tas pats sakāms arī par ģenētiku. Padomju ideologi, balstoties uz marksismu - leņinismu, apkaroja gan šo mācību, gan šīs mācības piekritējus. Šādu gadījumu Padomju Savienībā ir daudz, kur šīs satrunējušās ideoloģijas vārdā ir sasietas rokas māksliniekiem, zinātniekiem, par rekstniekiem nemaz nerunājot. Pēc visa tā padomju prese apgalvo, ka padomju tauta vienprātīgi un ar sajūsmu uzņemot PSKP aicinājumus un vadošos norādījumus. Mēs abi ar Pāvilu negribējām un negribam būt to vidū, kas šos norādījumus uzņem ar sajūsmu. Mēs zinām, ka neviens tos neuzņem ar sajūsmu, bet mēs zinām arī to, ka nevienam nepietiek drosmes to atklāti pateikt. Mēs gribējām to atklāti pateikt, un tāpēc tagad atrodamies šeit..."

Tas nebija viss, ko Olafs savā runā pateica. Viņš minēja vairākus gadījumus, kur padomju iestādes rupji pārkāpušas cilvēka tiesības, piemērus par padomju preses melīgumu u.c. Turpinājumā viņš izstāstīja, kā noritēja ankešu izgatavošana un izplatīšana, un no beigumā Olafs teica:

"Visa mūsu dzīve norit melos un liekulībā. Mēs abi gribējām kļūt brīvi no šiem melu žņaugiem, mēs gribējām atteikties no šiem meliem un es uzskatu, ka esam to izdarījuši!"

Pēc Olafa runas prokurors uzstādīja dažus nenozīmīgus jautājumus, bet advokāti vispār neko nejautāja. Tiesnesim Niedrem likās, ka viņš ir atklājis pretrunu Olafa iepriekšējā darbībā un vārdos:

- Cik es varēju saprast, tad jūs gribējāt cīnīties pret meliem, kas it kā valdot mūsu

zemē. Vai es esmu pareizi sapratis, Olaf?

- Jā, jūs esat pareizi sapratis.

- Kāpēc tad jūs pats melojāt visiem saviem draugiem un darba biedriem, ka šīs anketes nav jūsu, bet gan kāda Maskavas socioloģijas studenta? Ja jau jūs gribējāt patiesi cīnīties pret meliem, kāpēc tad jūs pats melojāt?

- Citādi jau šis darbs nebūtu padarāms. Ja es būtu teicis taisnību, tad cilvēki būtu baidījušies tādā aptaujā piedalīties.

- Un tomēr jūs melojāt! Kā jūs domājat, vai tas ir pieklājīgs jautājums - novērtēt stāvokli mūsu zemē?

- Es domāju, ka tas ir ne tik vien pieklājīgs, bet pat ļoti vajadzīgs jautājums.

- Vai tas būtu pieklājīgi, ja es jums jautātu - novērtējiet pašreizējo stāvokli savā ģimenē?

- Šeit nav nekāda sakara ar jautājumu par ģimeni. Interesēties par stāvokli valstī ir mūsu katra pienākums.

- Jūs savā anketē neesat aicinājis interesēties, bet gan novērtēt stāvokli mūsu valstī. Tas nav morāli, Olaf!

Pierādīt tiesnesim, ka novērtēt situāciju valstī nav nekas nemorāls, bija neiespējami. Ar to arī otrā tiesas sēde beidzās un nākošajā dienā bija paredzēta liecinieku nopratināšana. Nākošajā dienā pirms liecinieku nopratināšanas tiesnesis jautāja visiem tiesas sēdes dalībniekiem, vai kādam nav vēl kas piebilstams vai sakāms. Es pieteicos:

- Visam, ko vakar Olafs teica, es piekrītu, jo tās ir arī manas domas. Es vienīgi gribēju atbildēt uz jautājumu, uz kuru Olafs neatbildēja, proti, kā mēs ar meliem gribējam cī-

nīties pret meliem? Es uzskatu, ka ir pieļaujami un nepieļaujami meli. Ir tādi meli, ar kuriem palīdzību mēs cilvēkiem palīdzam atgūt spēku, drosmi u.t.t. Kā piemēru varu minēt smaga slimnieka gadījumu, kuram ārsts nesaka patiesību, lai tas nemirtu no bēdām un bezcerības. Tas ir tikai viens piemērs, un ir vēl daudzi citi gadījumi, kad meli ir ne tikai pieļaujami, bet pat nepieciešami. Šajā gadījumā, kad mēs nevienam neteicām, ka anketes ir mūsu pašu sastādītas, un kādā nolūkā mēs tās izplatām, ieguvēji bija gan viņi, gan mēs. Mēs ar saviem meliem nevienam neko sliktu neizdarījām, tieši otrādi – tikai labu. Pirmkārt, ar to mēs atbrīvojām visus no atbildības, ka viņi ir piedalījušies neoficiālā aptaujā, kas varētu būt bīstami. Otrkārt, domādami, ka piedalās kādā lielā, nopietnā aptaujā, cilvēki ielika atbildēs vairāk nopietnības, kas arī bija mūsu mērķis. Treškārt, šie meli mums atvieglāja izplatīšanas darbu. Uz daudziem jautājumiem, uz kuriem mēs nevēlējāmies dot atbildes, varējām teikt, ka nezinām, jo neesam šo ankešu autori, bet gan tikai izplatītāji. Es uzskatu, ka neviens cilvēks no šiem meliem nav cietis. Visiem, kas aizpildījuši anketes, tagad būtu daudz grūtāk, ja viņi patiesību būtu zinājuši jau sākumā. Iespējams, ka arī viņus tagad apsūdzētu tāpat kā mūs...

Tiesnesis atbildēja, ka mūsu meli tomēr neesot attaisnojami, jo no aptaujājamiem neviens slims neesot bijis un mums esot bijis viņiem jāsaista taisnība. Arī mans aizstāvis uzskatīja par nepieciešamu piebalsot tiesnesim, ka šie meli nekādi neesot attaisnojami un spieda arī mani atzīt, ka meli paliek meli.

Ko tad mums vajadzēja darīt? Vai tiešām

mums vajadzēja nākt "ar kailu krūti" pretī ie-
naidniekam, kurš apbruņojies līdz zobiem? Ja
kādu esam ar šiem meliem dziļi aizskāruši,
tad lai tas mums piedod...

Sākās liecinieku nopratināšana. Tiesnesis
centās noskaidrot, ko katrs liecinieks domā
par Olafa atskanoto magnetofona ierakstu ar
Solžņicina vēstuli padomju valdībai. Atbildes
bija izvairīgas un katrs centās kaut kā attais-
noties, ka nav labi sapratis, vai pat nav īsti
labi dzirdējis, kas tajā lentē bijis ierakstīts.
Vienīgais izņēmums bija Jānis Šmits, kurš pa-
teica, ka Solžņicina vēstule esot interesanta
un vērā ņemama. Ar to Šmita pratināšana arī
beidzās, un nevienam nekādu jautājumu viņam
vairs nebija. Arī mūsu tēvs tiesā apliecināja,
ka pašreizējā mūsu valdības ideoloģija ir bīs-
tama, jo tā ir saistīta ar bezdievību. Tiesne-
sis viņam jautāja:

- Vai jūs būtu aizliedzis saviem dēliem no-
darboties ar šo ankešu izplatīšanu, ja jūs to
būtu varējis izdarīt?

- Jā, es būtu aizliedzis.

- No kāda viedokļa jūs to būtu darījis?

- No viņu personīgās drošības viedokļa.

Pēc šīs atbildes nevienam vairs jautājumu
nebija, un liecinieku nopratināšana bija beigu-
sies. Tiesa pasludināja pārtraukumu, un mūs
abus ar Olafu ieslēdza katru savā kamerā.
Sargiem atveda pusdienas, bet mēs, kā parasts
šīs tiesas dienas pavadījām neēduši. Es biju
paņēmis līdz no čekas kameras sausu rupj-
maizi un to ēdu. Apsardzes mašīnas šoferiskas
nepiederēja pie sargu vienības, to ievērojās, pa-
prasīja atļauju apsardzes virsrniekam iedot
man krūzi karstas tējas. Virsrnieks to atļāva,
un tā es pirmo reizi tiesas dienā saņēmu

kaut ko siltu. Vēlāk viņi arī Olafam iedeva krūzi tējas un gabalu maizes. Virsniekam laikam kļuva garlaicīgi un viņš pasauca mūs abus ar Olafu parunāties. Tā kā viņš latviski nesaprata, tad no apsūdzības raksta nebija spējis izlobīt, kas par lietu. Pirms tam es varēju dzirdēt, kā visi sargi kopējiem spēkiem cenšas iztulkot mūsu apsūdzības rakstu, bet tas viņiem bija par sarežģītu. Viņiem nebija saprotams, kā jauni cilvēki var vēlēties, lai atgriežas senie laiki, kad strādniekiem bijusi verga dzīve un kapitālistiem esot bijusi neierobežota patvaļa. Viņiem esot saprotams, ka vecie buržuji, kuriem atņemtas visas bagātības, ir pret padomju varu, bet jauniem cilvēkiem vajagot būt prātīgākiem. Es viņiem atbildēju, ka nevēlos nekādas bagātības un ka man nebija ne prātā atsaukt kādus vecos sliktos laikus. Es tikai gribēju pateikt to, ka domāju savādāk, nekā to apgalvo mūsu prese un ka es savas domas gribēju pamatot ar anketēšanas rezultātiem.

- Un kāpēc tev tā vajadzēja pateikt, ka tu domā savādāk? Kas tad tu tāds par izcilu cilvēku esi? - izbrīnā jautāja virsnieks.

- Tur jau ir tā nelaime, ka pie mums var runāt tikai izcili cilvēki un izcili skaitās tie, kurus par tādiem atzīst pastāvošā vara. Es zinu, ka man kā vienkāršam padomju pilsonim ir tiesības brīvi izteikt savas domas un es šīs savas tiesības izmantoju. Par to es arī šeit atrodos un par to jums mani ir jāsargā.

- Ek, tev gan prāts nav mājās! Vai tad tu nezināji, ka tevi apcietinās! Labi, vediet viņu atpakaļ kamerā! - noteica virsnieks un pievērsās ar jautājumiem Olafam. Viņš bija ļoti pārsteigts, ka Olafs vēl piedevām pie visām

neprātībām tic Dievam. Par to visi sargaldāti ļoti uzjautrinājās. Kur tad ir tāds Dievs, kurš viņu ir redzējis! Ar šādiem un citiem tikpat "gudriem" argumentiem viņi demonstrēja savas dziļās zināšanas ateismā, kamēr virsnieks viņus apklusināja.

Tiesas sēdes turpinājumā uzstājās Olafa aizstāvis Kārklis. Viņa runa nebija gara, bet to visu varēja pateikt divos teikumos. Galvenais viņa jautājums bija - kas ir Olafs Brūvers? Viņš atzīmēja, ka Olafs esot pastrādājis noziegumu, bet citādi viņš esot pavisam labs cilvēks un lūdza tiesai to ņemt vērā. Mans aizstāvis Minckers uzstājās ar garāku runu un aizrādīja, ka apsūdzības rakstā esot dažas neprecizitātes un pārmeta Medicīnas institūtam, ka tas tiesai iesniedzis sliktu manu raksturojumu. Viņš atgādināja visus manus nopelnus institūta sabiedriskajā dzīvē un atgādināja, ka es par tiem esmu saņēmis oficiālas pateicības. Tas no institūta puses neesot godīgi, ka viņi raksturojumā nav pieminējuši nevienu manu labo īpašību. Arī Minckers apstiprināja, ka neesot nekādu šaubu, ka es esmu pastrādājis noziegumu, bet lai tiesa, nosakot man soda smagumu, ņemot vērā, ka es tomēr citādi esot labs cilvēks. Nobeidzot savu runu, Minckers aicināja tiesu pieņemt blakus lēmumu, ka Rīgas Medicīnas institūtā jāuzlabo audzināšanas darbs. Pie tāda slēdziena viņš esot nācis, klausoties Jura Viņķeļa un Guntas Pulmanes liecības. Viņš esot pārsteigts, ka divi studenti, kas nonākuši līdz piektajam kursam, vēl varot būt ar tik neskaidru ideoloģisko stāju :

- Šiem diviem studentiem nav skaidrības pašos elementārākajos mūsu dzīves jautājumos.

Viņķelis, piemēram, vēl īsti nav izpratis sestdienas talku būtību, un Pulmane, šķiet, vēl nav izpratusi, kādu noziegumu pastrādājuši Brūveri. Man rodas šaubas, vai šie abi vispār drīkst būt padomju studenti!

Pēc šī "praviētiskā" secinājuma Viņķeli tiešām izslēdza no institūta un Pulmane tik tikko noturējās ar stipras sportiskās "aizmugures" palīdzību.

Sekoja prokurora runa.

- Jau no pirmās dienas, kad notika Lielā Oktobra Sociālistiskā revolūcija, padomju valdība nemitīgi uzlabo darbaļaužu stāvokli. Ar katru gadu tika gūti jauni nedzirdēti panākumi. Spītējot visām grūtībām un imperiālistu savvērestībām, komunistiskās partijas un padomju varas vadībā padomju tauta devās uz gaišāku nākotni. Šeit apsūdzētie Olafs Brūveris un Pāvels Brūveris grib mazināt padomju varas panākumus un nopelnus mūsu tautas labklājībā. Viņi abi ir mutvārdos izplatījuši melīgus izdomājumus, ka mūsu zemē neesot demokrātijas, neesot vārda, preses un ceļošanas brīvības, Marksisma - ļeņinisma ideoloģija saistot cilvēkus. Godātā tiesa un tiesas piesēdētāji, tie visi ir rupji mūsu valsts apmelojumi. Ja abi apsūdzētie būtu ar zemāku izglītību, tad varētu domāt par nezināšanu, bet Olafs Brūveris ir ar vidējo izglītību un Pāvels Brūveris ar nepabeigto augstāko izglītību. Tā kā viņi nevar aizbildināties, ka nebūtu zinājuši to, ko mēs katrs zinām par mūsu valsti un tās sabiedrisko iekārtu. Mums visiem ir zināms, ka no pirmās padomju varas pastāvēšanas dienas tika likti pamati visdemokrātiskākai un visbrīvākai valstij pasaulē. Darbaļaužu brīvības un iespējas mūsu zemē

ir tādas, par kurām kapitālistisko zemju strādnieki var tikai sapņot. Atliek secināt, ka apsūdzētie savus apmelojumus nav izteikuši aiz nezināšanas, bet gan apzināti ļaunprātīgi. Apsūdzētie ir apzināti ļaunprātīgi apmelojuši padomju valsti. Mūsu valsts likumi aizsargā jebkuru personu, kā arī valsti pret apmelotājiem, kas tādējādi cenšas to diskreditēt. Tāpēc arī valsts ir saukusi pie atbildības abus apsūdzētos. No iepriekšējās izmeklēšanas, kā arī tiesā redzējām, ka apsūdzētie, tiši sagrozīdami faktus, cenšas padomju valsti diskreditēt. Tā piemēram, Pāvels Brūveris mums stāstīja, ka mūsu zemē esot apkarota ģenētika (šoreiz prokuroram bija nedaudz misējies - to stāstīja Olafs). Tie atkal ir meli! Kā tad bija patiesībā? Patiesībā mūsu ģenētika no pirmajām padomju varas dienām piedzīvoja nepieredzētu uzplaukumu. Padomju vara gādāja, lai šī zinātne varētu brīvi un netraucēti attīstīties. Padomju ģenētiķi bija pasaules ģenētiķu priekšpulkā un, ja šai zinātnes nozarei netika piegriezta vajadzīgā uzmanība, jo bija citu daudz svarīgāku uzdevumu un problēmu, tad nevar teikt, ka pret ģenētiķu cīnījās. Tā gan bija kādu laiku mūsu zinātniekiem aizmirsusies, bet pēdējā laikā atkal padomju ģenētiķi ir šīs zinātnes virsoņi. Mums nav grūti šeit saskatīt tendenciozu faktu izlasi, lai tos sakopojot, parādītu greizu ainu.

Mēs visi bijām pārsteigti par tik dumju prokurora runu. Oficiālā prese jau sen bija atzinusi, ka ģenētiķi tikuši nepamatoti vajāti, bet tagad atklāti rehabilitēti. Tāpat padomju prese Hruščova laikā atzina, ka Staļina "personības kulta" laikā notikuši rupji cilvēka tiesību pārkāpumi un neesot ievēroti demokrātijas prin-

cipi. Izskatījās, ka prokurors pēdējos pārdesmit gadus nav lasījis avīzes. Viņš vēl diezgan gari lielīja vislabāko valsti pasaulē un tad pārgāja pie prasībām:

- Olafam Brūverim 3 gadus brīvības atņemšanas, nosacīti atlaižot, ar obligātu ievietošanu darbā;

- Pāvelam Brūverim 2 gadus brīvības atņemšanas, nosacīti atlaižot, ar obligātu ievietošanu darbā. Tā kā Pāvela Brūvera sabiedriskā bīstamība ir mazāka, tad viņam iespējams pielietot Latvijas PSR KK 42. pantu.

Tas nozīmēja, ka Olafam būtu jāpavada trīs gadus kādā noteiktā darba vietā, kur viņu nosūtītu, turpat arī būtu jādzīvo, un bez īpašas atļaujas savu dzīves vietu viņš nedrīkstētu atstāt. Tā kā man prokurors atļāva piemērot 42. pantu, tad tas nozīmēja, ka mani var atbrīvot nosacīti, bez piespiedu ievietošanas darbā. Pēc prokurora runas atkal bija pārtraukums, un tagad mūs ar Olafu ielaida vienā kamerā. Tagad vairs nebija nozīmes mūs turēt izolētus, jo praktiski tiesas noklausīšanās bija beigusies. Mēs priecājāmies, ka vismaz soda laiku nebūs jāpavada cietumā. Kaut arī minimāla brīvība, tad tomēr ļabāk, nekā absolūtā nebrīvībā un beztiesībā. Šai mazajā kamerā mēs abi, kā parasts, čukstus jau kalām jaunos plānus - ko darīsim, ja nonāksim vienā darba vietā, kā sazināsimies, ja mūs izšķirs, ko darīsim, ja abi izklūsim brīvībā un daudzas citas lietas. Olafs gan necerēja, ka viņu atbrīvos, bet kopā ar mani priecājās par cerību, ka es varētu tikt atbrīvots jau tiesas zālē pēc sprieduma pasludināšanas. Es biju priecīgs par drīzo iespēju tikt brīvībā un tomēr man bija žēl, ka mums abiem ar Olafu

nebūs vienāds spriedums. Man bija tāda sajūta, ka tiesa mani atzinusi par "labāku" un tas likās pazemojoši. Es zināju, ka mūsu "noziegumā" mēs bijām vienādi vainojami, un būtībā tiesā es izteicu tās pašas domas ko Olafs, tikai mans runas stils bija atturīgāks. Tiesā es atturējos no vispārinājumiem un apgalvojumiem, kādus biju izteicis agrāk, bet savu rīcību es nenožēloju un teicu, ka turpmāk centīšos visus šos smagos jautājumus noskaidrot. Tā kā tiesas zāle bija pilna ar čekistiem, tad jādomā, ka kāds augstāks čekists deva norādījumu tiesai Olafu sodīt stingrāk par viņa izaicināto runu. Es jutos pazemots, tāpēc es katrā ziņā gribēju savā pēdējā vārdā parādīt, ka es nicinu viņu žēlastību un ka lepojos ar savu brāli, kas ir izpelnījies viņu nežēlastību. Pēc neilga pārtraukuma mūs ieveda atpakaļ tiesas zālē un es jau gatavojos uz savu pēdējo vārdu, kad pēkšņi tiesnesis atkal mani pārsteidza paziņodams, ka šodien pēdējo vārdu teiks Olafs. Olafs savā pēdējā vārdā lūdza piedošanu visiem draugiem, paziņām un tuviniekiem, ka viņš tiem sagādājis nepatīkšanas. No beigumā Olafs teica, ka turpmāk centīšoties uz apsūdzēto sola nenonākt. Pēc Olafa pēdējā vārda tiesnesis pasludināja tiesas sēdes pārtraukumu līdz 4. septembrim. Tas bija 29. augustā, tāpēc uz nākošo tiesas sēdi jāgaida 5 dienas! Šīs piecas dienas man bija ļoti garas. Šajā laikā nespēju neko lasīt, domas vienmēr atgriezās pie tiesas procesa, pie atsevišķu liecinieku runām, pie Olafa runas, pie aizstāvju runām un visbeidzot arī pie mana plānotā pēdējā vārda. Es biju solījis Minckeram nenonākt ar viņu pretrunās. Viņš, to izmantodams, aizstāvības runā sāka pārāk patvaļīgi lietot

manus kādreiz izteiktos, citās sakarībās domātos izteicienus. Viņš apgalvoja, ka es sevi neuzskatot par kristieti un pieskaitīja man to par pozitīvu īpašību. Viņš secināja, ka es esot pavisam cits cilvēks, nekā visa pārējā mūsu ģimene un ka es esot nonācis ģimenes sliktajā iespaidā. Tā pārdomājot šīs lietas, pagāja piecas garas dienas. Čekas kamerā pienāca 1. septembris – pirmā skolas diena. Tā vienmēr manā mūžā ir bijusi svētku diena. Lai arī es zināju, ka vēlāk skolā nāks savas grūtības un dažreiz arī nepatīksanas, tad tomēr šī diena bija gaiša un prieka pilna. Tagad es sēžu kamerā un, šķiet, ka 1. septembris man vairs nekad nebūs svētki. Medicīnas institūtā mani vairs neatstās un diez vai vispār kādreiz mani pieņems kādā mācību iestādē. Ko lai es turpmāk daru? Kā atbilde ausīs skan Raiņa padoms – tu neatkārtojies, tu tikai vienreiz nāci, tad mūžam neatstāj, ko sāci! Jā, man nekas cits arī neatliks, kā turpināt iesākto ceļu. Šķiet, ka ir bezcerīgi kaut ko iesākt pret šo varmācīgo sistēmu, bet kādam tas tomēr ir jādara, lai arī sākumā liekas, ka tā ir Dona Kihota cīņa ar vējdzirnāvām. Es nedrīkstu aizbildināties ar to, ka situācija šķiet bezcerīga. Man ir jādara patiesības darbi, man ir jādara tas, ko no manis prasa sirdsapziņa. Par rezultātiem es neesmu atbildīgs, es esmu atbildīgs tikai par to, vai esmu darījis visu, ko spējis, vai esmu paklausījis patiesības balsij.

4. septembra rītā es atkal atrados tiesas nama kamerā. Ienāca advokāts Minckers un pamācīja mani, kā teikt pēdējo vārdu. Viņš teica, ka man esot jābūt sevišķi pazemīgam un katrā ziņā lai es lūdzot tiesu būt iejūtīgai pret mani un lai es noteikti lūdzot sev brīvī-

bu. Mums ar Olafu bija skaidrs, ka tiesas spriedumi ir jau gatavi, tāpēc maniēm lūgumiem nebūtu nekādas nozīmes. Ja es pēdējā vārdā būtu lūdzis, lai mani atlaiž brīvībā, tad viņi varētu paziņot, ka manu lūgumu uzklausījuši un tikai tāpēc mani atbrīvojuši. Mickeram atbildēju, ka tādus lūgumus netaisos tiesai izteikt. Vai tad man nemaz neesot žēl savu vecāku, ka es te kaut kādu savu principu dēļ gribot viņus sāpināt? Viņš gribēja, lai pastāstu, ko taisos savā pēdējā vārdā teikt, bet es atbildēju, lai atļauj šoreiz man pašam runāt ko gribu. Ieraudzījis man rokās apsūdzības rakstu, Minckers pieteica, ka gadījumā, ja mani atbrīvos, tad nekādā ziņā es to nedrīkstot iznest no tiesas ēkas. Pie pirmās izdevības es to atdevu Olafam, lai man to neatņemtu, bet īsi pirms atbrīvošanās es atkal paņēmu apsūdzības rakstu pie sevis. Pēc šīs Minckera piezīmes man jau bija skaidrs, ka šodien mani atbrīvos. Tad mūs ar Olafu ieveda tiesas zālē un man tika dots vārds. Es jutos nedaudz uztraucies, jo savu pēdējo vārdu biju nodomājis teikt asu un pārmetošu, bet tajā brīdī man nebija attiecīgā noskaņojuma. Būtu žēl, ja šīs savas varbūt pat nevajadzīgās demonstrācijas dēļ pazaudētu sagaidāmo brīvību. Šādu dalītu jūtu iespaidā es teicu:

- Iepriekšējās izmeklēšanas laikā un it sevišķi tiesas laikā man bija daudz laika un iespēju izvērtēt un pārvērtēt sevi. Esmu atradis, ka savā iepriekšējā dzīvē esmu bijis visai virspusējs un ka daži mani spriedumi ir bijuši bez nopietna pamatojuma. Es tagad zinu, ka tikai dziļāka man interesējošo jautājumu izstudēšana un lielāka pieredze var dot atbildes uz man vēl problemātiskiem jautājumiem.

miem. To es arī vēlos darīt un ceru, ka līdzšinējās kļūdas vairs nepielaidīšu. Mans advokāts aizstāvēšanas runā teica, ka es sevi neuzskatot par kristieti. Šajā jautājumā es gribētu ienest skaidrību. Jā, es esmu teicis, ka nevaru sevi uzskatīt par kristieti. Savā iepriekšējā dzīvē esmu pielaidis daudz kļūdu, es esmu darījis kaunu saviem vecākiem, saviem brāļiem un māsām. Mana iepriekšējā dzīve rāda, ka es neesmu dzīvojis kristīgi. Ja es sevi tagad deklarētu par kristieti, tad tas būtu apkaunojums visiem patiesiem kristiešiem, kādi ir mani vecāki, brāļi, māsas un daudzi mani draugi. Ja es varētu būt tāds, kāds ir mans brālis Olafs, tad es būtu laimīgs. Man ir žēl, ja manis dēļ iznāktu ciest arī maniem draugiem un es lūdzu nepieņemt nekādus blakus lēmumus par Juri Viņķeli un Guntu Pulmani, kā to ieteica mans aizstāvis. Es domāju, ka viņu šaubas par dažiem jautājumiem ir ļoti cilvēcīgas un par to nevajadzētu sodīt. Šāds blakus lēmums arī sagādātu daudz nepatīkšanu Rīgas Medicīnas institūta pasniedzējiem, kas savu darbu pilda ar lielu atbildības sajūtu un nekādā ziņā nav nosodāmi.

Tā es beidzu savu runu un, apsēžoties redzēju, ka daži zālē raudāja. Kāpēc viņi raudāja, es nezinu – vai no kauna par manu vājo runu, vai arī no žēluma... Vairāk es neko pateikt nevarēju. Tās bija manas patiesās domas un kaut kādu "parādes" runu tikai tāpēc, ka tā ir vajadzīgs, noskaitīt es nespēju.

Pasludināja spriedumu: Olafam 6 mēneši ieslodzījumā, bet man 1 gadu nosacīti ar pārbaudes laiku divi gadi.

Tas nozīmēja, ka Olafam vēl divarpus mēnešus jāpavada ieslodzījumā, bet mani jāatbrī-

vo tiesas zālē. Atbrīvošanas momentu es pat labi vairs neatceros — tas bija kaut kas fantastisks... Kas par krāsu un smaržu pārpilnību! Daudz draugu un paziņu, visi kaut ko saka, bet neko nevaru saprast, mana māsa raud par Olafu, citi priecājas par mani, netālu stāv čekisti un novēro, es vēl nevaru pierast, ka rokas nav jātur uz muguras, vispār pamatīgs apjukums. Zaldāti iedzina Olafu kastē un aizbrauca. Es iekāpu vieglajā mašīnā un arī aizbraucu. Vecās pazīstamās ielas cik miļas un skaistas, vecā labā māja un supi! Mana istaba un radio! Tas bija vesels notikums klausīties radio, varu klausīties mūziku, varu klausīties ziņas gan padomju, gan pretpadomju. Cik pilna un interesanta liekas dzīve pēc dažiem vientulībā pavadītiem mēnešiem!

Ieeja tiesas namā.

Dažas dienas pēc atbrīvošanas aizgāju uz Medicīnas institūtu, lai uzzinātu, kas par mani ir nolemts šajā iestādē manā prombūtnes laikā. Nostājos rindā pie prodekāna Baltkāja un gaidīju savu kārtu. Rindā stāvēja arī daži "tīrīšanās" izsviestie studenti un viens no viņiem man pārmeta, ka es esot "ievārījis ziepes". Tūlīt pēc apcietināšanas mana kursa studentu vidū esot sākušās "tīrīšanas akcijas", kurās cietuši daudzi studenti. Mana mācību grupa vairs neeksistējot, tās studenti sadalīti pa pārējām grupām, grupas vecākā izslēgta un tagad sākoties represijas pret tiem studentiem, kas gājuši klausīties tiesas procesu. Žēl, ka manis dēļ nācies ciest daudziem studentiem, bet no otras puses tāda reakcija zināmā mērā iepriecina – tā liecina par bailēm un vājumu. Nebiju domājis, ka varenā padomju sistēma ir tik vāja! Uz tik nelielu kairinājumu tā atbildēja ar izteikti slimīgu reakciju. Šī sistēma izturas kā kāds ļaundaris, kam bail no atriebības un nāves, kuru vajā dažādas mānijas un spoki. Kaut kur sakustās vēja iešūpots zariņš... tur spokojas! Šī sistēma gāz virsū visu savu arsenālu, lai nekas vairs nevarētu spokoties, izraks labāk visu koku, lai nav zaru, kam šūpoties vējā un baidīt nelaimīgo slimo. Vēl labāk nozāgēt visus kokus mežā, visus krūmus, lai labāk nav nekā, kas kaut mazākā mērā varētu uztraukt šo slimo sistēmu. Tukšums, sausums, nabadzība – tā ir vide, kurā padomju sistēma var svinēt svētkus.

Beidzot arī mani Baltkājis aicina savā kabinetā.

- Ko jūs vēlējāties ar mani runāt? - viņš iesāka.

- Es vēlējos uzzināt, kāds patreiz šeit ir

mans stāvoklis.

- Jūs esat izslēgts no institūta.

- Vai es varētu uzzināt, par ko esmu izslēgts?

Baltkājis sāka meklēties pa sava rakstāmgalda atvilktni un meklēt kādu pierādījumu tam, ka es esmu izslēgts un par ko esmu izslēgts. Neko neatradis, viņš teica:

- Man šķiet, ka jūs esat izslēgts par nesekmību un par kavējumiem.

- Par kādu nesekmību, un kas tad man par kavējumiem bijuši?

- Jūs taču neesat nokārtojis visus eksāmenus par astoto semestri. Katrs eksāmens, uz kuru jūs nebijāt ieradies, jums tiek skaitīts kā nesekmīgs. Tātad jūs neesat ieradies uz vairākiem eksāmeniem, līdz ar to jūs daudzās disciplīnās esat nesekmīgs.

- Man taču nebija iespējams ierasties uz eksāmeniem, jo es biju apcietinājumā!

- Tas nav nekāds attaisnojums. Var jau gādāt, ka jūs esat izslēgts par kaut ko citu. Man te pašreiz nav tie papīri klāt, bet jūs to varētu uzzināt pie dekānes Vaļkovas.

Devos runāt ar dekāni Vaļkovu, bet arī tā neko konkrētu nezināja teikt. Viņai vairāk interesēja uzzināt, vai es esmu sapratis savu kļūdu un vai nožēloju padarīto. Pēc viņas jautājumiem nopratu, ka viņa nemaz nezina, par ko es biju apcietinājumā un par ko mani tiesāja. Dabīgi, ka viņa arī nezināja, par ko esmu izslēgts, kaut arī pati bija piedalījusies manā izslēgšanā no institūta. Viņa piederēja pie tiem cilvēkiem, kam galvenais princips ir – ne par ko nedomāt, ka tikai rīkojumi "no augšas" tiktu kārtīgi izpildīti. Un rīkotāji "no augšas" saviem padotajiem nekādus paskaidrojumus ne-

dod. Izslēgt Brūveri no institūta! Ja iespējams, panākt, lai viņš nožēlo savu rīcību! Šādu pavēli no čekas saņēmusi, docente Vaļkova rīkojas. Visiem sen aizmirsies, kā viņi noformlējuši manu izslēgšanu, jo tas jau nav svarīgākais. Tā kā "no augšas" ir bijusi pavēle, lai mēģina panākt no manis nožēlu, tad dekāne Vaļkova to arī dara.

- Ja jūs nožēlosiet savu rīcību, tad pēc gada varēsiet turpināt studijas.

Viņa pielieto sen pārbaudītu papēmienu un cer uz panākumiem. Viņa nemaz nezina, kas man būtu jānožēlo - un tas viņai arī nemaz nav jāzina, tas nebūt nav svarīgākais, jo katram padomju cilvēkam ir daudz ko nožēlot padomju varas un čekas priekšā. Nevienam nav nevainīgs, katrs ir ar savu grēku! Pat vismagākos grēkus padomju priesteri atlaiž saviem grēciniekiem pret nožēlu, pret piedalīšanos viņu elku dievkalpošanās. Elki nepieprasa sirdi un dvēseli, viņi pieprasa upurus un rituālus. Un padomju cilvēki piedalās šajos rituālos un upurē savus ciltsbrāļus šim asinskārajam elkam...

Tā kā arī dekāne Vaļkova man nekādu atbildi nespēj sniegt, eju pie institūta rektora Korzāna. Kādam taču būtu jāzina, par ko mani ir izslēguši no institūta! Korzāns zin nedaudz vairāk:

- Jūs izslēdza par to pašu, par ko jūs tiesāja.

Par ko mani tiesāja, to arī viņš nezina. Daži domāja, ka es esmu tiesāts par pretpadomju lapiņām, kuras es esot izdalījis studentiem, citi zināja stāstīt, ka es esot organizējis pretpadomju pulciņu studentu vidū. Tas bija pārsteidzoši, ka čeka pat saviem augstu stā-

vošajiem kalpiem baidās atklāt patiesību. Kā viņi baidās no patiesības! Labāk lai kļīst dažādas baumas, labāk lai viss ir miglā tīts un neskaidrs, kaut kas pusvārdiem pateikts, kaut kas nepateikts. Tumsa un neziņa ir viens no svarīgākajiem padomju varas pastāvēšanas priekšnoteikumiem.

OLAFS DARBA NOMETNĒ

Pēc tiesas Olafs aizvests atpakaļ uz čekas kameru. Uzraugi apvaicājušies, kā viņam gājis pa tiesu un bijuši ļoti pārsteigti par tik mazu sodu. Pateikuši, ka Olafu nākošajā dienā pārvedīs uz centrālcietumu un uz atvadām atnesuši viņam kārtīgas vakariņas ar gaļu un kartupeļiem. Tās, droši vien, bija uzraugiem paredzētās vakariņas, jo visā apcietinājumā lai kā neko tādu nebijām ēduši.

Nākošās dienas rītā Olafam atbrauca pakal no centrālcietuma. Nonācis tur, Olafs varējotikai sapņot par apstākļiem, kādi bija čekā. Pastāvīgs troksnis, netīrība un nabadzīga barība. Centrālcietuma kamera bija liela zāle ar divstāvīgām nārām, kurām pa vidu atstāta vieta staigāšanai un galdam. Ieslodzītie, aptuveni 150, lielāko laiku pavada pie šī galda, spēlējot domino un dambreti, kā arī dažādās sarunās. Pie galda ir noteikta kārtība, tur neviens nedrīkst iesēsties "cienījamākā" vietā, nekā viņam norādīts. Cietumā valdošā ir krievu valoda, jo lielais vairums ieslodzīto ir krievi. Katram jaunpienācējam ir visiem pārējiem par sevi jāpastāsta. Pēc tam katru jauno "pieraksta" (tā dažādi pazemo un izpirgājas par viņu), bet, tā kā Olafa gadījums visiem bija ļoti neskaidrs, pie tam, viņš nāca no čekas, tad neviens vairs nezināja, ko viņam jautāt un ko ar viņu darīt. Tā Olafs tika pieņemts pie "pirmā galda" bez "pierakstīšanās" un citām pazemojošām procedūrām. Daži ieslodzītie saprata tā, ka Olafs esot cīnījies pret miličiem, un tas viņiem gāja pie sirds, jo miliči taču bija viņu ienaidnieki.

Pēc kādas nedēļas Olafu izsauca priekš-

nieks un piedāvāja viņam soda laiku pavadīt centrālcietumā, strādājot par noliktavas pārziņi. Olafs bija ar mieru, jo darbs būtu daudz vieglāks, nekā nometnē. Tad priekšnieks it kā starp citu iejautājās, par ko Olafs esot sodīts. Kad Olafs to izstāstījis, tad izrādījās, ka cietuma priekšnieks ar Olafa lietu jau bija iepazinies un tā viņam stāvēja turpat uz galda. Sejoja atkal tas pats vecais jautājums:

- Vai jūs nožēlojat savu rīcību?

- Nē, man nav ko nožēlot.

- Žēl, tad jūs šo amatu nevarēsiet ieņemt.

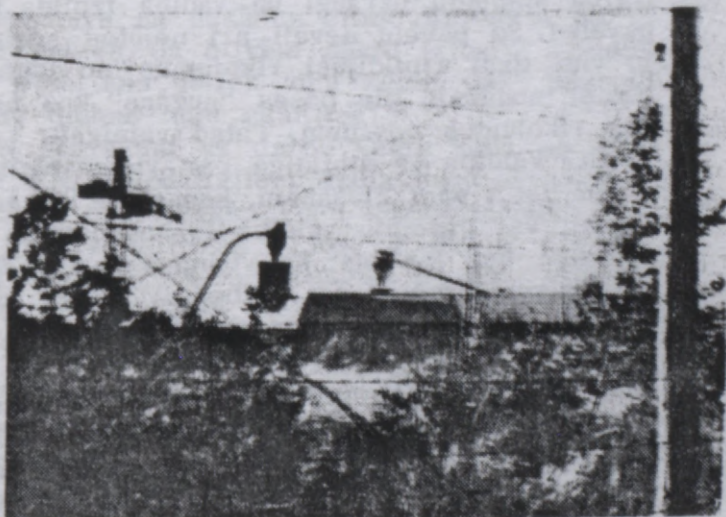
Pēc šiem vārdiem priekšnieks lika Olafu aizvest un piekodināja, lai Olafs savu atbildi vēl pārdomā. Kas tā ir par sistēmu, kurai par katru cenu jāpanāk nožēla?! Viņiem nav kauna pat ar tik primitīviem līdzekļiem spiest cilvēku atteikties no saviem uzskatiem, spiest zemoties varas priekšā.

Tā kā Olafs "nelabojās", tad pēc kādas nedēļas viņu kopā ar četrdesmit citiem ieslodzītajiem pārveda uz darba nometni OC 78/7 Krustpils ielā netālu no Šķirotavas stacijas. Viņus veda ar nelielu slēgtu mašīnu, kurā bija paredzēta vieta tikai astoņiem ieslodzītajiem. Pirmajā reizē neizdevās visiem sakāpt. Sargi izdzina visus ārā un lika kāpt kastē par jaunu un sablīvēties tā, lai visi saietu mazajā būrī. Pēc divu stundu mēģinājumiem tas beidzot izdevās un automašīna devās ceļā. Tas bija piedzīvojums, kuru atcerēsies visu mūžu visi šī brauciena dalībnieki. Locekļus vairs nejuta, tie vairs netraucēja, bet sāka pietrūkt elpas un cilvēki brēca pēc gaisa kā vājprātīgi. Vieglāk bija tiem, kas zaudēja samapu jau sākumā. Kad nonākuši galā, bijis jau tumšs. Kur gan viņi tik ilgi bija braukuši? Olafu no kra-

vas kastes iznesuši, jo kājas nav klausījušas. Ievests barakā, kad visi jau gulējuši un kāds tumsā iejautājies:

- Kāds tev pants?
- 183 prim.
- Labi, rītā parunāsim. Tagad gulēt!

Olafu iedalīja brigādē, kas strādāja darba nometnes tuvumā pie kokapstrādes darbiem. Viņi zāģēja balkus dēļos un no mazākiem dēļiem nagloja iesaiņojuma kastes. Darbs bija organizēts pēc slīdlentas principa, tā kā ieslodzītie cits citu dzina strādāt ātrāk. Olafam pa slīdlentu pienāca dēļi, kurus viņam ar stiepli bija jāsasien saipos un jādod tālāk, kur tos pagalmā sakrāva grēdās.

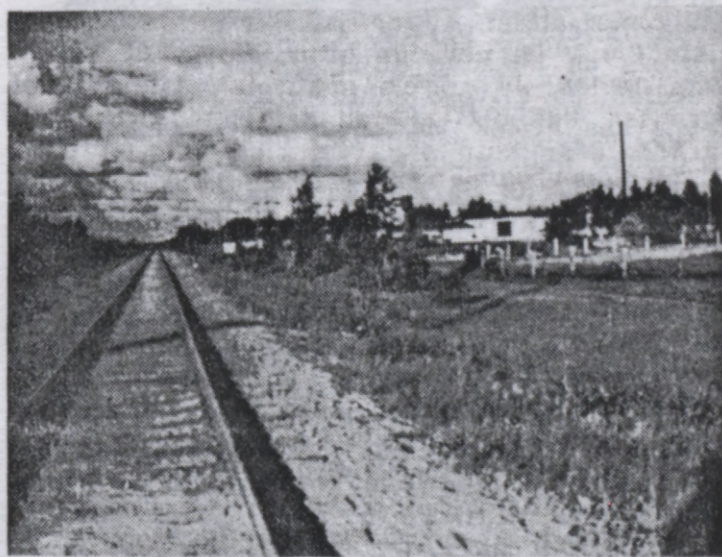

Inčukalna MRS kokzāģētava, kurā tiek nodarbināti tikai ieslodzītie no nometnes OC 78/7.

Darba temps bija ātrs un saipi smagi, tā kā Olafs pirmajās dienās jutās līdz nāvei noguris. Rokas bija jēlas no nepierastā darba un kuņģis nepārtraukti prasīja barību, kas nekad nebija pietiekoša. Vienīgais mierinājums Olafam bija tas, ka šīs mokas drīz beigsies. Tikai divus ar pusi mēnešus. Citiem cilvēkiem šeit jāpavada vairāki gadi. Tas arī vēl nav nekas pret to daudzo cilvēku ciešanām, kas uz ilgiem gadiem nosodīti Sibīrijas darba nometnēs, kur apstākļi ir daudz nacilvēcīgāki. To grūti iedomāties, kādas mokas cilvēkiem ir jāpārcieš. Miljoni tās ir pārcietuši un miljoni vēl cieš. No kurienes šī necilvēcība un ļaunums nāk? Kā no tā atbrīvoties? Vai būtu jāmeklē kādu ļauno šķiru un to jāiznīcina? Vai tas mūs atbrīvotu no ļaunuma? Izrādās – to ļaundaru šķiru nemaz tik viegli nav atrast. Darba nometņu uzraugi un vadība izpilda tikai pavēles. Šo pavēļu devēji arī nejutās vainīgi, jo viņi tikai izpildījuši rīkojumus "no augšas", kamēr nonākam pie pašas "augšas", kas nekādus rīkojumus nesapem. Tātad vainīgais atrasts? Valdība ir atbildīga par visām necilvēcībām un visām ciešanām, kādas tā ir sagādājusi. Vai padomju valdībā ir ļaundari un necilvēki? Var jau būt, ka viena daļa ir tādi, bet vairums tomēr pat gribēdami nevar darīt savādāk. Viens noziegums pieprasa otru noziegumu, vieni meli pieprasa otru melus un t.t., šī ķēde nebeidzas. To spētu pārtraukt tikai pati apspiestā tauta, bet tā ar skaļām ovācijām atbalsta visas padomju varas nelietības, tā protestē pret Andželas Dēvisas apcietināšanu, bet ne reizes neiepīkstas par savas zemes sirdsapziņas cietumniekiem, viņi iziet uz ielām demonstrēt savu uzticību valdī-

bai, kas apspiež viņu brīvību, kas moca viņu brāļus darba noņemties, viņi paklausīgi iet atdot savas balsis par kādu, kas arī turpmāk izsūks viņu pūlīņu augļus. Ko tad es varu darīt? Tā visi dara un es viens neko negrozīšu. Kaut saprastu reiz cilvēks, ka viņš nav visi! Viens cilvēks ir viens cilvēks, kas atbild par sevi un par savu rīcību. Šie visi ir līdzvainīgi visos padomju varas noziegumos un, ja kaut ko grib labot, tad labošanas darbs ir jāiesāk ar šiem "visiem". To saprot arī padomju vara, un tāpēc jebkādi masu ietekmēšanas līdzekļi atrodas tikai tās rokās. Tāpēc arī reliģija padomju varai ir bīstama, jo ticība var pamodināt cilvēkā atbildības sajūtu pret Dievu un saviem līdzcivīkiem. Tieši tāpēc kristietība nav savienojama ar komunismu, jo kristiešiem atskaites punkts ir Kristus, bet komunistiem — partija. Partija ir komunistu dievs un nekādus citus dievus tā sev līdzās necieš. Ja cilvēki sāktu izjust atbildību par visu, kas notiek viņu zemē, tad padomju varas dienas būtu skaitītas.

No barakām uz darbu Olafu kopā ar aptuveni 100 ieslodzītajiem dzina suņu pavadībā pa speciālu dzelzceļu žogu koridoru. Vietā, kur viņi šķērsoja Rīgas — Ērgļu dzelzceļa līniju, mēs varējām Olafu ieraudzīt un pat pārmit pāris vārdus. Mēs bieži vien atnācām uz šo vietu pasveicināt Olafu un, ja kādreiz nokavējām tieši to brīdi, kad ieslodzītos skriešiem dzina pāri dzelzceļam, tad mēs vēl viņus varējām redzēt pie noņemšanas ieejas vārtiem. Pie šiem lielajiem, zaļajiem vārtiem drūzmējās melna ieslodzīto masa, kas gaidīja savu kārtu, lai tiktu pārbaudīti. Aiz šiem pirmajiem vārtiem dziļāk bija vēl vieni vārti. Pa tiem ie-

Norādījums uz nometni OC 78/7 un skats uz šo nometni no Rīgas - Ērgļu dzelzceļa līnijas.

laida nometnē tikai pēc rūpīgas apģērba un zābaku kontroles. Uzraugi izčamdīja visas vīlītes un katru šķirbu zābakos, vai tikai kaut kas nav noslēpts, tad pasvieda ieslodzītajiem viņu pārbaudītās mantas pa gabalu kā sunim. Mēs mājām ar rokām šim klusajam, melnajam pūlim un cerējām, ka Olafs mūs pamānīs, jo mums viņu ieraudzīt tādā drūzmā bija neiespējami. Uz mūsu mājieniem mums parasti atbildēja vairāki ieslodzītie – katrs taču ir izslāpis pēc cilvēcīga sveiciena! Kaut Olafs jau bija iegājis pa vārtiem, mēs tomēr turpinājām māt ar rokām sveicienus, uz kuriem saņēmām daudz atbildes sveicienu.

Uz oficiālu satikšanos varēja ierasties vienu reizi mēnesī un tam bija jāsaņem speciāla atļauja. Satikšanās telpas vidū bija novietotas rindā vairākas sarunu kabīnes, kurās atradās telefona klausules. Ieslodzītais ar savu apmeklētāju varēja tikai caur šo kabīnes logu saskatīties un pa telefonu parunāties.

ВЕРХОВНЫЙ СУД
ЛАТВИЙСКОЙ ССР
6. СЕНТ. 1947 г. № К-04
Рига

Форма 06
НАЧАЛЬНИКУ УЧРЕЖДЕНИЯ ОЦ 78/21 УИТУ МВД ЛАТВИЙСКОЙ ССР
г.д. Рига

Разрешено свидание гр-ну Бруверис Павелу Андреевичу, 1949 года рождения
адвокату

с заключенным братом Бруверис Славом Андреевичем,
1947 года рождения, числящимся за Верховным Судом

Латвийской ССР.

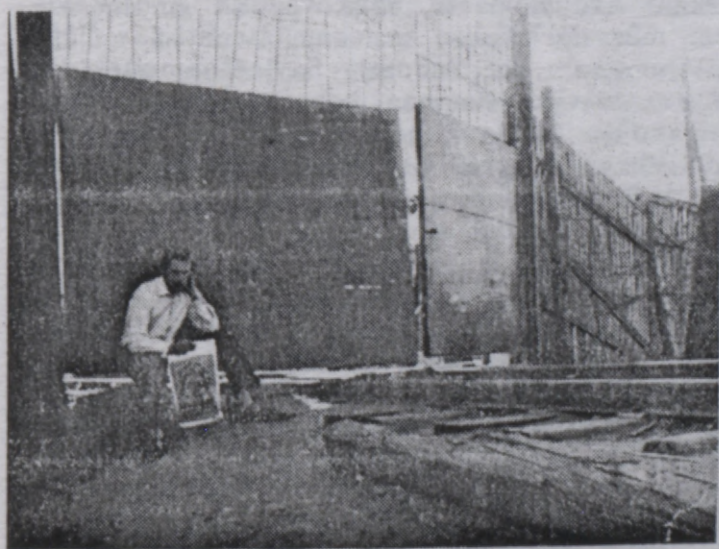

В. Кауце
(В. Кауце)

Atļauja apmeklēt brāli.

23. novembra rītā Olafu atbrīvoja. Jau no agra rīta mēs lielāks pulciņš sagaidītāju stāvējām pie vārtiem un gaidījām uz "izlaidumu". Mūsu draugi bija atbraukuši ar automašīnām, lai šis ceļš uz mājām Olafam būtu patīkamāks un siltāks. Neilgi pirms atbrīvošanas Olafam bija jāaizpilda speciāls formulārs, kurā prasīts novērtēt savu izdarīto noziegumu un arī atzīt, ka ieslodzījums viņam nācis par labu. Bez tam, vēl bija jāuzrāda, kā nolēmis turpmāk dzīvot. Olafs atbildējis, ka sevi par noziedznieku neatzīst un ka ieslodzījuma vietu uzskata nevis par audzināšanas, bet gan par samaitāšanas vietu, jo "audzinātāji" ir nekulturnāki un rupjāki par pašiem ieslodzītajiem. Savu turpmāko dzīvi gribot veidot saskaņā ar Dievu un sirdsapziņu.

Pēc īsas un sirsnīgas atkalredzēšanās, mēs visi devāmies uz mājām, kur kopīgi pabrokastojām un klausījāmies Olafa stāstus par pieredzēto un piedzīvoto. No visiem ieslodzītajiem viņš esot saņēmis sevišķu cieņu kā politieslodzītais. Vairākas reizes čekas uzsūtīti provokatori centušies no viņa uzzināt dažādus "sakarū" jautājumus, aicinājuši viņu iestāties kādā bruņotā bandā u.t.t., bet tas viss esot bijis tik "baltiem diegiem šūts", ka Olafam uzreiz bijis skaidrs, ar ko ir darīšana. Nemāk čekisti vairs atrast pietiekoši kvalitatīvus ziņu pienesējus! Tas jau arī saprotams, ka katrs daudz maz inteligentāks cilvēks darījumos ar čekū negrib ielaisties, bet, ja ir piespiests viņiem kalpot, tad to dara bez sevišķas intereses. Tas ziņu pienesējs, kas bijis uzsūtīts Olafam, bijis mazs vīrelis ar zaglīgu, šaudīgu skatienu un nepārtraukti Olafam pārmetis, ka viņš neatklāj nekādus noslēpumus.

*Dzeloņdrāšu koridors, pa kuru Olafs suņu un
bruņotu sargu pavadībā tika nogādāts darba zo-
nā un darba zonas vārti.*

NOBEIGUMS

Šeit aprakstītie apstākļi un ar tiem saistītie notikumi deva mums lielisku skolu. Šī skola, salīdzinoši, nebija pārāk dārga un mēs abi ar Olafu bijām apmierināti ar gūto pieredzi un rūdījumu. Pēc šiem notikumiem mēs abi jutāmies brīvi no dažādiem ideoloģiskiem žņaupiem. Mēs bijām samaksājuši par savām tiesībām brīvi izteikties. Padomju vara mums bija atņēmusi jebkādas nākotnes cerības, jebkādas perspektīvas. To es arī turpmāk sarunās ar čekistiem uzsvēru, ka man nav nekāda pamata būt apmierinātam ar pastāvošo režīmu. Mēs abi ar Olafu iestājāmies par mācītāju Jāni Šmitu ar protesta vēstuli čekas priekšniekam Avdjukēvičam. Savā vēstulē Avdjukēvičam mēs norādījām, ka esam tiesāti par "apmelojumiem", ka Padomju Savienībā netiek ievērotas cilvēka tiesības, bet vai tas, ka mācītāja Jāņa Šmita ģimenei neizlaiž no Padomju Savienības, ir atkal tikai "atsevišķs gadījums"? Vai šajā gadījumā tiek ievērotas Jāņa Šmita tiesības izvēlēties savu darba un dzīves vietu? Mēs atzīmējām, ka mums ir zināmi pārāk daudz šādu "atsevišķu gadījumu", lai varētu runāt tikai par atsevišķiem gadījumiem. Tiesnesis Niedre, lai tiesā pierādītu, ka mēs ar Olafu esot sistemātiski apmelojuši padomju valsti (no iepriekšējās izmeklēšanas protokoliem varēja atrast trīs gadījumus, kad Olafs ir izteicis savus "apmelojošos" uzskatus), teica:

"Trīs gadījumi!? Te vairs nevar būt runa par atsevišķiem gadījumiem, tas jau ir sistemātiskums!"

Tātad pēc tiesneša Niedres mērauklas iznāk, ka Padomju Savienībā tiek sistemātiski

pārkāptas cilvēka tiesības, jo mēs zinām un varam pierādīt vairāk, nekā tikai trīs gadījumus, kur ir pārkāptas cilvēka tiesības. Kādu mēnesi pēc šāda satura vēstules nosūtīšanas man uz darbu piezvanīja Avdjukēvičs un teica, lai mēs abi ar Olafu ierodoties pie viņa uz pārrunām sakarā ar mūsu iesniegumu. Tā kā mēs bijām ieinteresēti kādu atbildi saņemt, tad nākošajā dienā devāmies uz "stūra māju". Mūs pieņēma speciālajā pieņemšanas istabā čekists Gailis un runājās ar katru atsevišķi apmēram stundu. Sarunas laikā it kā starp citu ienāca arī Avdjukēvičs un sāka pratināt tā, it kā mēs pirmo reizi būtu nokļuvuši čekā. Viņš pielietoja visus lētos trikus, ar kuriem nepieredzējušu un nobijušos cilvēku varētu ievest izmīsumā un nāves bailēs. Ievērojis, ka viņa kliegšana un draudi nerada nekādu efektu, Avdjukēvičs piedāvāja man studijas medicīnas institūtā. Tas izklausās interesanti – čekas priekšnieks piedāvā medicīnas studijas, it kā viņš būtu kāds medicīnas institūta darbinieks. Es viņam tieši uzreiz noprasīju, ko tas man varētu maksāt? Viņš šo jautājumu saprata pareizi un tāpēc milzīgi saniknojās. Viņš brēca, ka es apvainojot Padomju valsti ar šādiem jautājumiem, jo pie mums nevienam nekas nesot jāmaksā. Pēc brītiņa Avdjukēvičs, droši vien, iedomājās, ka viņš mani varētu atkal apsūdzēt par personīgiem vai arī par valsts iekārtas apvainojumiem. Viņš salkanā, sazvērnieciskā tonī ievaicājās:

- Paskaidrojiet, lūdzu, ko jūs domājat ar savu jautājumu par to maksu?

Es jutu, ka viņš pašreiz grib mani "nokert uz vārdiem", pēc tam visus manus izteicienus kaut kā samudžināt savā interpretā-

cijā un uztaisīt jaunu apsūdzību. Šādā gadījumā katrā ziņā bija jāizvairās no jebkādiem paskaidrojumiem.

- Neko es nedomāju, varbūt, ka kaut kas jāmaksā, lai iestātos atpakaļ institūtā? - es nevainīgi atbildēju.

- Pie kapitālistiem, tur ir jāmaksā par izglītību! Pie mums visas mācības ir par brīvu un vispār, kas tie par tādiem muļķīgiem jautājumiem? Vai tikai jūs to nedomājat savādāk?

Es klusēju un neko uz viņa minējumiem neatbildēju. Tad čekas priekšnieks lamādamies izgāja no kabinetā un vēl, pabāzis galvu durvju šķirbā, nosauca:

- Un lai es vairs par brāļiem Brūveriem nedzirdētu! Citādi jūs nonāksiet turpat, kur bijāt!

Pēc šīs sarunas ar Avdjukēviču Gailis centās sarunas ievirzīt mierīgākā gultnē. Viņš gari runāja par padomju pilsoņa pienākumu un čekista grūto darbu un aicināja izbeigt rakstīt savas nepārdomātās vēstules, jo tās neko labu nedošot. Es atgādināju, ka tās ir manas tiesības un, ja uzskatīšu par vajadzīgu, tad rakstīšu atkal. Gailis atvadījās ar skābu ģīmi. Varēja redzēt, ka saruna viņam nav patikusī, un pēc dažiem jautājumiem varēja just, ka viņam ir kādas tālejošākas aizdomas uz mums.

Ar Olafu Gailim un jo sevišķi Avdjukēvičam bija grūtāka saruna. Kaut kur sarunas vidū Avdjukēvičs esot gandrīz spiegdams izskrējis pa durvīm, bet pēc kāda laiciņa nomierinājies atnācis atpakaļ turpināt sarunu, bet atkal ilgi nav izturējis. Gailis tikai šūpojis galvu un lūdzis Olafu nebūt tik asam. Kad Avdjukēvičs gājis projām, Olafs palūdzis, lai viņš

pasaka savu uzvārdu, jo Olafs gribēja saņemt apstiprinājumu, ka tas tiešām ir Avdjukēvičs. Viņš atgriezies un stingrā balsī noteicis:

- Es esmu atbildīgs Valsts drošības komitejas darbinieks un nevienam savu uzvārdu nesaku!

Pēc tam Gailis Olafam prasījis:

- Vai tad jūs viņu nepazināt? Tas taču bija Vimba!

- Vimbu es pazīstu, bet šis bija cits.

Gailis nedaudz apjucis un tad sācistaisnoties:

- Nu redziet, mums šeit ir vairāki Vimbas. Tāpat kā Brūveri ir vairāki, tā arī Vimbas ir vairāki.

Reiz Gailis ieradās pie manis Rīgas pilsētas 2. slimnīcā, kur es strādāju. Viņam esot radusies cieņa pret mani, un tāpēc viņš vēloties ar mani vēl parunāties. Gailis izskatījās kā nomākts, kā piespiests darīt kaut ko nepatīkamu. Varbūt viņš bija slims, bet visa viņa runāšana bija pilna pesimisma. Viņš pat nacentās man iebilst, ka Padomju Savienībā būtu brīvība. Es Gailim pateicu, ka uzskatu sevi par nepatiesi sodītu, jo nekādus apmelojumus es nebiju izteicis. Arī uz to viņš neiebilda. Tad, atcerējies savu pienākumu, Gailis lūdza, lai es viņam kaut ko pastāstot par dažiem cilvēkiem. Lai es nestāstot par viņiem neko sliktu, lai es tikai atbildot uz jautājumiem ar jā un nē. Šādu priekšlikumu es kategoriski noraidīju un atbildēju, ka ar Valsts drošības komiteju par citiem cilvēkiem nerunāšu.

- Kāpēc? - Gailis iejautājās.

- Tāpēc, ka es ar saviem vārdiem, pats nepazinādamies, varu citiem cilvēkiem sagādāt

daudz nepatikšanu.

Gailis noteica, ka tas esot labs princips un turpmāk runājām tikai par mani. Es Gailim pārmetu 1941. gada asiņainos notikumus, bet viņš taisnojās, ka čekā strādājot tikai no 1949. gada. Savu karjeru esot sācis Talsos. Tagad es sapratu, kāpēc šis cilvēks bija tik nospiests un drūms. Viņš, droši vien, 1949. gadā kā jauns un aktīvs komjaunietis ir piedalījies "jaunās, skaistās dzīves" veidošanā, piespiedu kolektivizācijā un savu tautiešu izsūtīšanā. Iespējams, ka viņš savā jaunības karstumā ir iedomājies, ka taisa tautai sāpīgu "operāciju", lai tā varētu tālāk laimīgi dzīvot. Tagad viņš redz sava darba augļus un tie ir rūgti. Es domāju, ka viņš apzinās, kādu noziegumu pret savu tautu ir pastrādājis, un to apzināties ir traģiski. Viņš man vēl dažas reizes piezvanīja uz darbu un apvaicājās kā klājās. Vēl reizi mēs garāmejojot satikāmies čekā, kad mūs abus ar Olafu tur aizveda tūlīt pēc bada streika.

Kāpēc mēs uzsākām bada streiku? Tuvojoties PSKP 25. kongresam, mācītājs Jānis Šmits bija rakstiski paziņojis padomju iestādēm, ka kongresa laikā viņš reizē ar sievu Rutu, 11 bērnu māti (Ruta ir mūsu vecākā māsa), uzsāks bada streiku par tiesībām emigrēt no PSRS. 1976. gada februāra pirmajās dienās Jānis Šmits vīzu daļā uz savu divpadsmito izbraukšanas iesniegumu saņēma šādu atbildi:

"Jūs ar savu ģimeni varēsiet izbraukt tikai tādā gadījumā, ja arī Brūveru ģimene dodas jums līdzi."

Šādu noteikumu uzstādīja vīzu daļas priekšnieka vietnieks Fjodorovs. Viņš licis Šmitam saprast, ka izbraukšana esot mūsu interesēs,

jo Rīgā mums palikšanas nebūšot. Čekā bija radušās aizdomas, ka mēs organizējam politiska satura lapiņu izmētāšanu. Pēdējā laikā Rīgā bija parādījušās Kristīgās jaunatnes, Latvijas Demokrātiskās Jaunatnes komitejas, Latvijas Neatkarības kustības un citas, bez parakstiem izplatītas lapiņas. Bez tam, Rīgā daudzās vietās, arī pie centrālās dzelzceļa stacijas, logos, kur tiek ievietotas meklējamo noziedznieku fotogrāfijas, bija ielikts Brežņeva foto ar šķiņķi padusē un apakšā rakstīts:

"Tiek meklēts noziedznieks, kas nozadzis Latvijai gaļu."

Šādas aktivitātes, par dažādiem uzrakstiem uz māju sienām nemaz nerunājot, čekistus padarīja nervozus. Pie visām šīm nepatīkšanām klāt vēl nāca Rietumu televīzijā demonstrētā filma par soda nometni pie Rīgas. Izrādījās, ka tā ir tā pati nometne, kurā savu laiku nostrādāja arī Olafs. Čekisti bija pārliecināti, ka šo filmu esam uzfilmējuši mēs abi. Jau kopš mūsu lietas izmeklēšanas laika čekistiem bija aizdomas, ka mūsu tēvs uztur sakarus starp pagrīdes kristiešiem un Rietumiem. Visa mūsu ģimene bija aizdomīga, bet mūsdienās ar aizdomām vien pat Padomju Savienībā vairs nepietiek. Lielie kungi no Maskavas ir nepacietīgi, bet mazie kungi Rīgā nekādus pierādījumus nevar atrast. Mazie kungi no grūtās situācijas izdomāja izkulties tā, ka piedāvāja kopā ar Šmitu ģimeni mums izbraukt no Padomju Savienības. Mani vilināja iespēja Rietumos noiegt medicīnas studijas un jau no mazām dienām neatvairāmā kāre redzēt pasauli. Mana sieva piekrita izbraukšanai, jo Padomju Savienībā nevienu dienu mēs nevarējām justies droši par savu nākotni. Arī Olafs bija noilgo-

jies pēc brīvības un deva savu piekrišanu. Mūsu māmiņa par to bija ļoti priecīga, jo visu laiku viņa bija dzīvojusi pastāvīgās bailēs, ka tik mūs neapcietina vai ko ļaunu neizdara. Mēs sākām pārdot visu savu iedzīvi un gatavoties prombraukšanai. Aprīļa beigās Šmitu ģimene saņēma atļauju izbraukt, bet mums atbildēja, ka mūsu izbraukšana neesot mērķtiecīga! Varbūt, ka tā bija vēlēšanās mūs tikai izmulkot, varbūt arī, ka čekai bija radušās cerības dabūt kādus pierādījumus pret mums. Kādi bija patiesie iemesli šādai mūsu izmulkošanai, es nezinu, bet mēs visi atradāmies uz pamatīga sēkļa. Visas vērtīgākās mantas bija pārdotas, no darba bijām aizgājuši. Kur lai mēs tagad atrastu darbu, kas uzdrošināsies mūstagad kādā darbā pieņemt? Naudas arī mums bija tikai tik daudz, cik vajadzīgs izbraukšanai. Šādā bezizejas stāvoklī mēs - tēvs, māte, Olafs un es pieteicām bada streiku. Nevienš uz mūsu bada streiku nereaģēja, un mēs to izturējām visu maija mēnesi. Vecākiem kļuva slikti ar veselību un mēs nolēmām bada streiku uz laiku pārtraukt. Mēs aizsūtījām vēstuli valdībai, čekai un vīzu daļai, ka ar 1. jūniju pārtraucam bada streiku veselības stāvokļa dēļ. 1. jūnija rītā mūs abus ar Olafu pamodināja sauciens:

- Olaf, Pāvil! Brāļi Brūveri!

Es piegāju pie loga un ieraudzīju pagalmā mūsu veco paziņu čekistu Sparinski. Viņš, mani ieraudzījis, sauca, lai iznāku ārā. Mēs abi ar Olafu saģērbāmies un izgājām pagalmā, un Sparinskis mūs pieklājīgi pasveicinājis, aicināja braukt viņam līdz uz Valsts drošības komiteju. Iegājām istabā apspriesties, vai brauksim viņam līdz. Pēc tik ilga "miera perioda"

čekistu interese par mums likās iepriecinoša. Pēc katras sarunas mēs aptuveni varējām nojaust, ko čekisti par mums domā, un kādas ir mūsu nākotnes izredzes. Kaut arī mēs jutāmies fiziski vāji, tomēr nolēmām braukt Sparinskim līdz. Kā parasts, mūs čekā izšķīra un Olafu paņēma runāties Sparinskis, bet mani pavisam jauns un nepazīstams krievs, kurš prata arī latviski. Mēs ļoti mierīgā stilā runājāmies par dažādām lapipām, kas esot parādījušās Rīgā un citās Latvijas pilsētās. Es piezīmēju, ka tas ir ļoti interesanti. Mans pratinātājs lūdza, vai es nevarot viņam kaut ko tuvāk paskaidrot par šīm lapipām, bet es viņam atbildēju, ka man arī būtu ļoti interesanti kaut ko tuvāk par tām uzzināt, un tā mēs ilgi muļķojāmies, kamēr viņš atcerējās, ka jāpilda uzdevums:

- Es tomēr neticu, ka jūs nekā par šīm lapipām nezināt - to viņš pateica, šķībi smaidot, it kā nokaunējies, ka ar tik brutālu frāzi pārtraucis mūsu nepiespiesto sarunu.

- Tur es jums nekā nevaru palīdzēt. Es varētu jums vienīgi ieteikt man ticēt.

Viņš atbildēja, ka tomēr esot grūti man ticēt. Mūsu līrisko sarunu pārtrauca Gailis. Viņš ienāca ar mapīti padusē un apjautājās man par notikumu 18. maijā. Tajā dienā pie mums bija iebraukusi Zeltīte Kļaviņa no Rietumvācijas. Uz mūsu mājas sienas ar lieliem sarkaniem burtiem uzrakstījām:

"Jau 18. dienu badojamies partiesībām izceļot no PSRS!"

Zem šī uzraksta mēs visi nofotografējāmies un filmu atdevām Z. Kļaviņai, lai to aizved mūsu brālim Dānielam, kurš dzīvo Ķelnē. Šo filmu Kļaviņai Rīgā, kāpjot uz kuģa,

čekisti atpēma un no tās nokopētās, sliktas kvalitātes fotogrāfijas bija Gailim mapē. Tā kā mēs ar varbūtību, ka filmu atpēms, bijām rēķinājušies, tad mēs zem šī uzraksta fotografējāmies ar vēl citu fotoaparātu un šo otro filmu nosūtījām Dānīlam ar citiem cilvēkiem. Gailis deva man izlasīt jau iepriekš uzrakstītu lapu un lika to parakstīt. Tajā bija teikts, ka es esmu brīdināts, lai turpmāk tādas noziegumus, kā fotografēšanos zem pretpadomju uzrakstiem, kas apmelo padomju valsti un tās sabiedrisko iekārtu, nepastrādāju. Ja es tomēr šādā noziegumā vēl piedalīšos, tad mani saukšot pie kriminālatbildības pēc Latvijas PSR KK 183. panta. To izlasot, man sanāca smieklī par tik muļķīgu rakstu. To, droši vien, bija sastādījis pats Gailis, jo viņš izskatījās apvainojies, ka es izsmeju viņa gara darbu. Es viņam jautāju:

- Kas tad tas ir par noziegumu, kurā es esot piedalījies?

- Jūsu fotografēšanās ļaunprātīgu apmelojumu izplatīšanai Rietumos ir noziegums.

- Kas tad atkal par ļaunprātīgiem apmelojumiem?

- Uzraksts uz sienas ir apmelojošs. Tiesības izceļot no Padomju Savienības ir katram pilsonim un par to nevienam pie mums nav jābadojas. Bez tam, mēs arī neticam, ka jūs esat veselu mēnesi badojušies. Tie arī ir meli. Un jūs zem šāda apmelojoša uzraksta fotografējāties, lai pēc tam šī fotogrāfija nonāktu pretpadomju propagandistu rokās. Tas ir jūsu noziegums, un mēs jūs tagad brīdinām tādas lietas izbeigt.

Mēs atkal ilgi un neauglīgi diskutējam par tiesībām fotografēties un par tiesībām rakstīt

pašam uz savas mājas sienas, kamēr kabīnētā ienāca Avdjukēvičs. Tas ir cilvēks, kas diskusēt neprot, tāpēc viņš uzreiz gāza ārā visu, kas bija sakrājies uz sirds:

- Nu gan jūs esat nogāzis varenus podus!

- Kas par podiem? - es nesaprašanā jautāju.

- Mētā visādas lapīpas, lien pa krūmiem un filmē nometnes, fotografējas zem pretpadomju uzrakstiem un tad vēl jautā, ko ir nogāzis! — nervozā balsī iesaucās Avdjukēvičs. Viņš uztraukti sameklēja svārku kabatā savu partijas biedra grāmatīņu, nosvieda to ar plašu žestu uz galda un paziņoja:

- Te ir mans partijas biedra goda vārds, ka jūs kaut vai rītā varēsiet braukt prom uz Vāciju, Ameriku vai vienalga uz kuru pasaules malu, tikai pirms tam jums jāizstāsta visus savus grēkus. Cietumā jūs neviens vairs neliks, jūs vairs neesat labojami! Jūs zārkstīkai izlabos! Mums ir vajadzīgs, lai jūs beidzot atzītos un ar mierīgu sirdsapziņu varētu braukt prom.

Aizkustinoša čekas priekšnieka gādība par manu širdsmieru! Tā kā mēs nekādos nozie-

Autors bada streika laikā Rīgā.

gumos neatzināmieš un arī viņu sastādīto papīru neparakstījām, tad čekā neviens nekādas cerības uz izbaukšanu mums nedeva. Vēlāk ienāca Sparinskis un teica, lai mēs vispār atmetot domas par izbaukšanu. Tāds piedāvājums izbaukt esot bijusi Fjodorova klūda, un viņš par to saņemšot rājienu. Viņš ieteica man mēģināt iestāties atkal Medicīnas institūtā. Olafam piekudināja mēneša laikā iestāties darbā, citādi izraidīšot viņu no Rīgas. Tā kā es solījos rakstīt Medicīnas institūtam lūgumu mani atkal pieņemt par studentu, tad man nekādas prasības par tūlītēju iestāšanos darbā neuzstādīja.

Situācija bija bēdīga. Tas bija droši paredzams, ka Olafs mēneša laikā darbu nedabūs. Bez tam, Avdjukēvičs mums piedraudeja, ka gadījumā, ja mēs atkal uzsāksim bada streiku, mūs visus ievietošot psihiatriskajā slimnīcā. Pēc šīs sarunas mēs ar Olafu aizrakstījām čekas priekšniekam protesta vēstuli, kurā uzsvērām, ka Valsts drošības komitejas attieksme pret psihiatrisko slimnīcu, izmantojot to kā draudu objektu, mums izraisa pamatotās bažas. Mēs rakstījām, ka esam nobažījušies par psihiatrijas un psihiatrisko slimnīcu lomu mūsu sabiedrībā Valsts drošības komitejas izpratnē. Pēc šīs vēstules mūs vēlreiz izsauca uz čekas un šoreiz pret mums izturējās laipni. Ar Avdjukēviču es vairs netikos, bet sarunās ar Sparinski varēja just kādas pārmaiņas. Viņš lūdza, lai mēs pašreiz neko nerakstām un nekādas akcijas neuzsākam. Ja mēs ļoti vēloties kādu protestu rakstīt, tad lai vispirms pakonsultējoties ar viņu. Viņš apgalvoja, ka drīz mūsu lieta tikšot atrisināta un lūdza mūs pacietīgi gaidīt. Šoreiz čekisti

nebija melojuši. Augusta beigās mēs saņēmām atļauju izbraukt. Kaut arī vīza bija jau kabatā, tomēr visu laiku mūs pavadīja nedrošība, ka kuru katru brīdi izbraukšanas atļauju var anulēt. Mēs ar ne pārāk lielu pārliecību par jaunu gatavojāties ceļam. 28. septembra rītā ar vairākām automašīnām, daudz draugu un tuvinieku pavadīti devāmies uz Rīgas jauno lidostu, lai lidotu uz Maskavu. Mums bija jau iegādātas biļetes lidojumam uz Frankfurti pie Mainas nākošās dienas rītā. Mūsu pavadītāju mātos baltos mutautiņus mēs redzējām vēl ilgi, skatoties pa lidmašīnas logu atpakaļ uz dzimto pilsētu, kuru atstājam uz nezināmu laiku.

Maskavas lidostas muitā vēl pēdējo reizi pilnā mērā izbaudījām padomju sistēmas nejdzību, un, kad beidzot pacēlāmies gaisā virzienā uz Frankfurti, tad it kā milzīgs akmens novēlās no sirds. Sajūta bija tik atvieglota, ka no prieka gribējās smieties. Nelielu nedrošību izraisīja fakts, ka lidojam ar padomju lidmašīnu un ka vēl pēdējā brīdī pa rāciju no Maskavas var nākt pavēle mūs no lidmašīnas neizlaist. Pilnīgu atvieglojumu es izjutu tikai izkāpjot uz Vācijas zemes un pārliecinoties, ka mēs tiešām esam Frankfurtē pie Mainas, bet tad pamazām un neatlaidīgi sāka mākties virsū cits smagums – sveša zeme, sveša vide, sveša valoda. Tomēr atšķirībā no iepriekšējā smaguma, šīs grūtības ir pārskatāmas, pārvaramas un cilvēcīgas. Svešatnības smagums ir un paliek, un to varēšu nokratīt tikai tad, kad es atkal stāvēšu uz savas dzimtās zemes – brīvās un skaistās Latvijas zemes.

PĒCVĀRDS

Šajā grāmatā neesmu aprakstījis visus mūsu ankešu lietas aspektus un ar to saistītos notikumus. Par tiem esmu stāstījis, vadoties tikai no savas personīgās pieredzes. Ir izlaists viens ļoti svarīgs posms - trimdas latviešu cīņa par mūsu brīvību, kas vainagojās panākumiem. Par to esam ļoti pateicīgi visām organizācijām, kā arī katram atsevišķam cilvēkam, kas ziedoja savu brīvo laiku un enerģiju, cīnoties par mūsu brīvību. To neesmu aprakstījis, jo baidījos no kļūdām un neprecizitātēm, kas katrā zinā būtu radušās, jo šos notikumus labi nepārzinu.

Apspiesto tautu nedēļas sarīkojumā Ņujorkā, Centrālparkā. No kreisās: H. Muižniece, F. Kļaviņš, Dr. J. Kļaviņš, A. Muižniece, T. Sviķere, A. Krūmiņš, L. Kļaviņa.

MLĢ skolnieku demonstrācija pie padomju tirdzniecības misijas Ķelnē mūsu bada streika laikā 1976.gada maijā. Daži jaunieši, solidarizējoties ar mums, arī badojās. Uz sēru lentēm rakstīts: "Izlaidiet Brūverus pirms viņi mirst." Tāpat tērpti jaunieši demonstrēja arī pilsētas centrā pie Ķelnes Doma un izdalīja informatīvus materiālus.

Varbūt jums rodas jautājums: Kāpēc tas viss bija vajadzīgs? Ko labu tas deva? Kas ar to ir panākts?

Mūsu aptaujas anketes centrālā doma bija - novērtēt situāciju valstī. Novērtēt situāciju, kādā cilvēks pašlaik dzīvo un strādā. Tas ir aicinājums patstāvīgi domāt un patstāvīgi vērtēt. Ja kaut viens cilvēks mūsu aicinājuma rezultātā būtu sācis analizēt un vērtēt padomju cilvēka stāvokli Padomju Savienībā, tad es uzskatu, ka mūsu darbs nav bijis veltīgs. Katrs cilvēks, kas apzinās patieso situāciju šai zemē, ir potenciāls disidents, un katrs jauns disidents tuvina mūsu brīvības stundu.

"Tas jaunais laiks, kas šalkās trīs,
Tas nenāks, ja ļaudis to nevedīs!"

*Autors ar sievu Ritu pirmo dienu brīvībā
Bonnā, māc. Paula Kļaviņa mājā.*

LIETU RĀDĪTĀJS

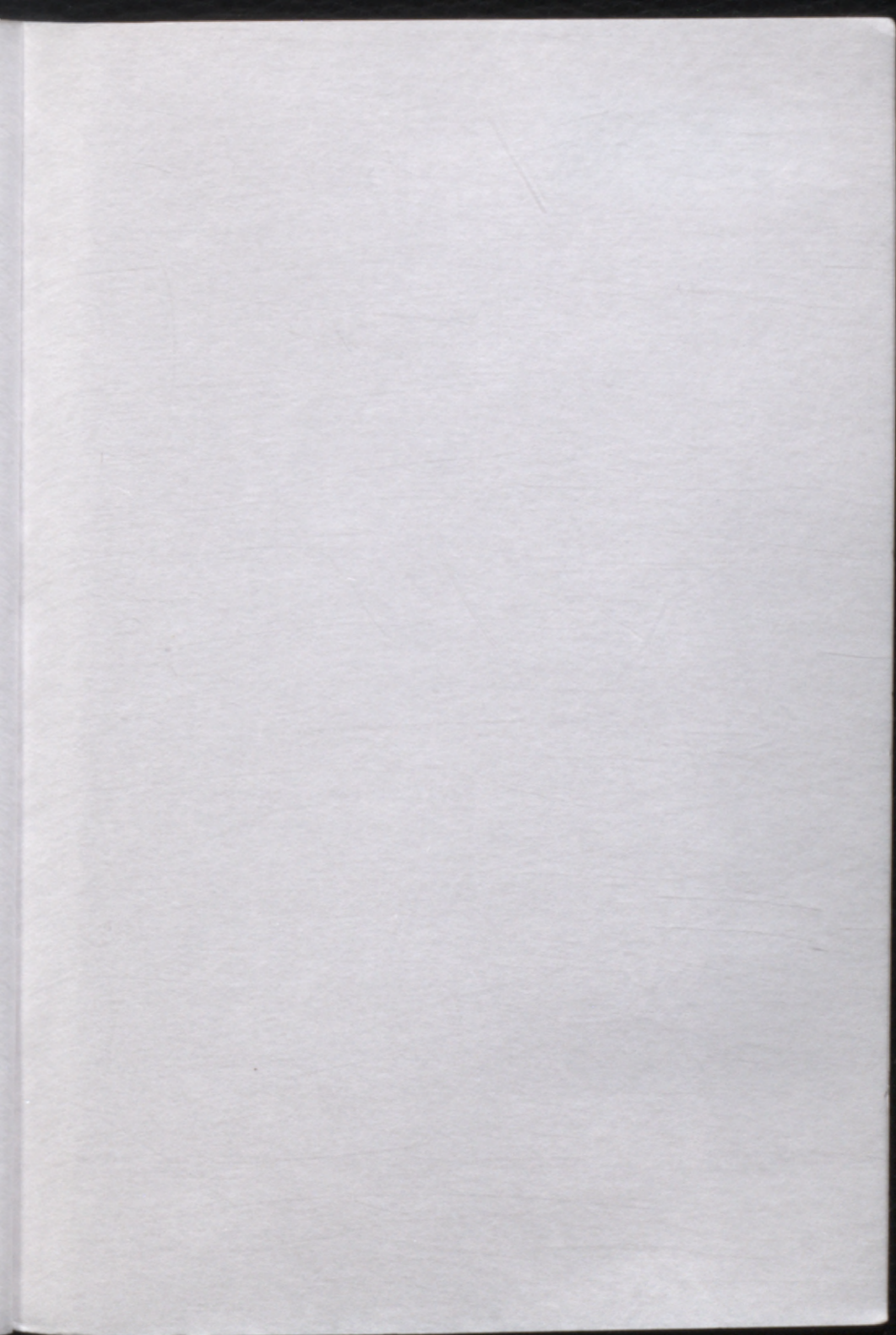
- advokāti 107-108, 111, 114, 122-123, 126-128
algas 7, 17, 27, 34-35, 80
ankete 5-7, 20-25, 38-40, 42, 45, 48, 60
anketes jautājumi 7, 11, 19-20, 24, 41
apsūdzība 45, 48, 60, 68, 109-111
arests 32, 75-76, 83
bada streiks 148-150
Centrālcietums 135-136
darba nometne 137-141
dubultdomāšana 9-10, 22-23, 26, 29, 31, 106,
138-139
ēdiens čekā 85, 87, 135
ieslodzītie 77-80, 84-85, 87, 95-96, 135, 139-141
iespieddarbi 5, 20-22
izsekošana 52, 68-72
KGB (VDK jeb čeka)
ēka un iekārtojums 36-37, 43, 52, 75-77, 79-81,
84, 86, 90, 97
automašīnas 33, 91, 111-112
metodes 26-31, 37, 42, 44-49, 52-53, 90-91, 95,
113, 133, 136, 145, 152
kratīšana 49-51, 69, 76
padomju likumība 21, 27-28, 38, 72-73, 100-101
padomju prese 3-5, 14, 18-19, 57-58, 60-61, 117
partijas ideoloģija 25, 45-46, 63, 116-117
pratnāšana 37-42, 44-48, 53-68, 99-101, 145-147
psihiatriskā ekspertīze 91-93, 94-95
Rietumu raidstacijas 3-4, 59-60
sestdienas taļkas 12, 15-19
skola 9-10, 26, 115-116
stipendijas 12, 33-34, 36
studijas 34, 39, 113, 122-123, 131-133, 145
studentu celtniecības vienības 15-18
svētku demonstrācijas 12-15, 19
tiesa 112, 114-120, 122-126, 128-130
zīpu pienesēji 12, 29-31, 39, 95-96, 142

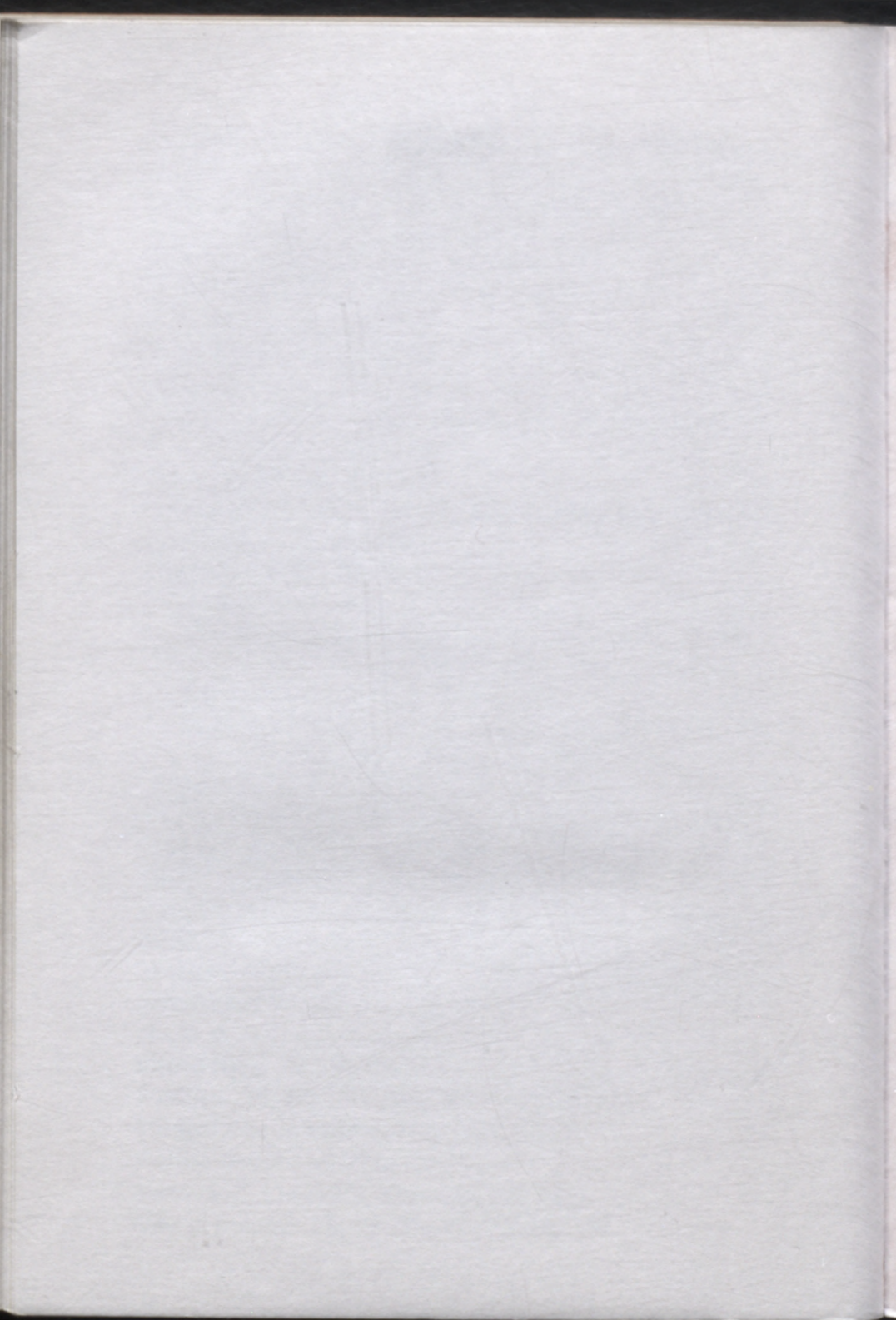
PIEZĪMES

LIETU RAŠYMAS

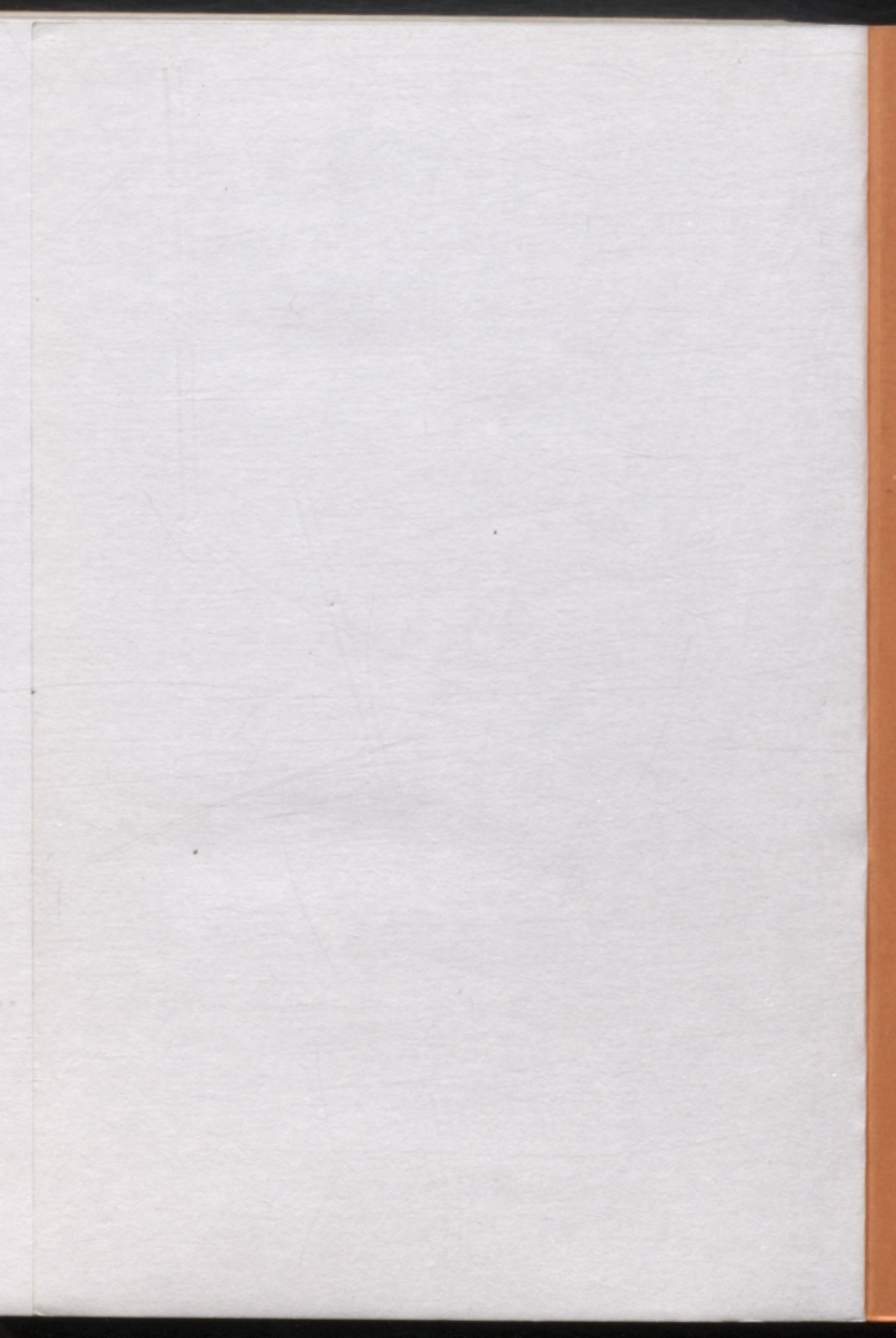
PIEZĪMES

- 107-108
 122-123, 126-128
 7, 17, 27, 37, 47, 57
 1-7, 20-23, 38-40, 42, 43, 48, 50
 7, 11, 19-20, 24, 41
 45, 48, 50, 54, 100-111
 27, 75-76, 83
 145-160
 131-135
 137-141
 15, 25, 26, 29, 31, 106
 33, 35, 37
 31, 33, 35, 39-40, 131, 139-141
 3, 20, 22
 32, 46-72
 KĢS IVOK (ar piez.)
 3, 7, 13, 32, 75-77, 79-81,
 84, 86, 90, 97
 30, 91, 111-112
 35-41, 47, 49-52, 57-59, 63-91, 95,
 131, 134, 143, 147
 39-51, 53, 55
 100-101
 100-101, 117
 117-119
 37-42, 44, 45, 51-53, 55, 57, 59, 62
 71-73, 75
 74, 76-80
 12, 13-17
 9-10, 26, 115-116
 32, 33-34, 36
 34, 39, 113, 122-123, 131-133, 143
 15-18
 12-15, 17
 112, 114-120, 122-126, 128-130
 12, 29-31, 89, 91-96, 142

1911

LATVIJAS NACIONĀLAJĀ BIBLIOTĒKA

0304081048

1.60 yr